

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ
DEĞER ALGILARI İLE BENLİK SAYGILARI
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Hafize ER

Kütahya- 2013

T.C
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İlköğretim Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ DEĞER
ALGILARI İLE BENLİK SAYGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Danışman:
Doç. Dr. Nurgül BOZKURT

Hazırlayan:
Hafize ER

Kütahya- 2013

Kabul ve Onay

Hafize ER'in hazırladığı "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Algıları ile Benlik Saygıları Arasındaki İlişki" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

.../.../2013

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Doç. Dr. Nurgül BOZKURT (Danışman)		
Doç. Dr. Muhammet UŞAK		
Yrd. Doç. Dr. Metin DEMİR		

Doç. Dr. Ali ÖZEL
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Algıları ile Benlik Saygıları Arasındaki İlişki” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2013

Hafize ER

Özgeçmiş

13 Ekim 1988 tarihinde Kütahya Emet'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Emet'te tamamladı. Lisans öğrenimini 2006- 2010 yılları arasında Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde tamamladı. Aynı yıl Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitim ABD'nda yüksek lisans eğitimine başladı. 2011 yılında Aksaray Üniversitesi, 2012 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2012 yılında Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD' na araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. Aldığı ödüller arasında 2011-2012 yılı TUBİTAK yüksek lisans bursu bulunmaktadır.

Bu araştırmanın ortaya çıkmasında gösterdiği rehberlik, anlayış ve katkılarından dolayı değerli danışmanım Doç. Dr. Nurgül BOZKURT' a teşekkürlerimi borç bilirim. Araştırma sürecinde sorularımı sabırla cevaplayan hocalarım Doç. Dr. Adem ÖCAL, Doç. Dr. Turan TEMUR, Yrd. Doç. Dr. Metin DEMİR, Yrd. Doç. Dr. Mustafa TAHİROĞLU'na, her zaman yanımda olan canım arkadaşlarıma ve araştırmanın başlangıç aşamasından sonuna kadar beni destekleyen, her türlü sorumu anlayışla cevaplayan, değerli arkadaşım, hocam Arş. Gör. Didem DOĞAN' a teşekkür ederim. Ayrıca beni her zaman destekleyen ve yardımlarını hiç esirgemeyen canım aileme teşekkürlerimi sunarım. Tezimi yazma sürecinde tezimi destekleyen ve akademik çalışmalarına destek sağlayan Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'na (TUBİTAK) sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ DEĞER ALGILARI İLE BENLİK SAYGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

ER, Hafize
Yüksek Lisans Tezi, İlköğretim Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nurgül BOZKURT
Temmuz, 2013, 120 sayfa

Değerler, bireyi ve toplumu ayakta tutan, düzenli bir toplum oluşturup bu düzenin gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan olgulardır. Sosyal bilgiler dersi toplum içerikli bir ders olması dolayısıyla değerlerin aktarılması noktasında büyük öneme sahiptir. Değerlerin aktarılması noktasında büyük öneme sahip diğer aktör şüphesiz öğretmenler ve öğretmen adaylarıdır. Geleceği şekillendirecek olan öğretmen adaylarının kendilerini doğru algılamaları, yeterliliklerinin bilincinde olmaları ve uygun benlik saygısı geliştirmeleri bu açıdan büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algıları ile benlik saygıları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın örneklemini 2012-2013 eğitim öğretim yılında Ankara ve Aksaray devlet üniversitesinde eğitim gören 300 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Portre Değerler Ölçeği” ve “Benlik Saygısı Ölçeği” kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algıları ile cinsiyet, yaş, anne eğitim düzeyi, mezun oldukları okul ve gelir düzeyine göre anlamlı farklılık bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi ve yaşadığı yerin niteliğine göre ise anlamlı farklılık bulunamamıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benlik saygılarına ilişkin algıları ile yaşları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Cinsiyet, anne- baba eğitim düzeyi, mezun oldukları okul, toplam gelir düzeyi ve yaşadığı yerin niteliğine göre ise anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer Algısı, Benlik Saygısı, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları

ABSTRACT**THE RELATIONSHIP BETWEEN STUDENT SOCIAL SCIENCE TEACHERS
VALUE PERCEPTIONS AND THEIR SELF RESPECT****ER, Hafize****M.A. Thesis, Department of Social Studies Education****Supervisor: Asst. Prof. Nurgül BOZKURT****July, 2013, 120 pages**

Values are the phenomenon that helps the individuals and society to stay as one and that are passed down generations to generations. Social studies class has an importance because of its social concept and values should be taught in this concept. Teachers and student teachers hold the same importance in the teaching-values concept. Student teachers are the ones who will shape the future and their self-perception, their awareness on their qualifications, and their self-respect are very critical on this subject.

The purpose of this study is to examine the relationships between student teachers' value perceptions and their self-respect. The sample of this research consists of 300 student social studies teachers who are students in Ankara and Aksaray Universities in the 2012-2013 school year. Three data gathering tools were used; "Personal information form", "Portre values scale", and "Self-respect scale"

There is a statistical significance between student social studies teachers' values and their gender, their age, mothers' level of education, the school that they had graduated, and their income level. Additionally, However, fathers' level of education and where they live has no influence on their self-respect. Students social studies teachers' self-respect and their value perceptions are significantly correlated. However, there are no statistical significance between their self-respect and their gender, their parents' level of education, the school that they had graduated, income level, and where they live and their self-respect.

Keywords: Value Perception, Self-Respect, Student Social Studies Teachers

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DEĞERLER

1.1.DEĞERLER	4
1.1.1. Değer Kavramının Tanımı ve İçeriği.....	4
1.1.2. Değer Sınıflandırmaları.....	5
1.1.2.1. Rokeach'ın Değerler Envanteri.....	6
1.1.2.2. Morris'in Değer Envanteri.....	8
1.1.2.3. Spranger'in Kişisel Değerler Sınıflandırması.....	9
1.1.2.4. Kahle'nin Değerler Listesi.....	9
1.1.2.5. Schwartz'ın Değer Kuramı.....	11
1.1.3. Değer Öğretim Yaklaşımları.....	15
1.1.3.1. Değeri Telkin Etmek, Aşılımak.....	15
1.1.3.2. Değer Açıklama.....	15
1.1.3.3. Değer Analizi.....	17
1.1.3.4. Ahlaki Muhakeme.....	17
1.1.3.5. Karakter Eğitimi.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

BENLİK SAYGISI

2.1. BENLİK	22
2.1.1. Benlik ve Benlik Saygısı.....	22
2.1.2. Rosenberg'e Göre Benlik Saygısı.....	25
2.1.3. Coopersmith'e göre Benlik Saygısı.....	26

2.1.4. Benlik Saygısı Boyutları	27
---------------------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU VE YÖNTEM

3.1. PROBLEM DURUMU	32
3.1.1. Araştırmanın Problemi.....	32
3.1.2. Araştırmanın Amacı.....	33
3.1.3. Araştırmanın Kapsamı, Sınırlılıkları ve Sayıtlılar	34
3.1.4. Tanımlar	34
3.1.5. İlgili Araştırmalar	34
3.1.5.1. Değerler Eğitimiyle İlgili Yapılan Araştırmalar	34
3.1.5.2 Benlik Saygısıyla İlgili Yapılan Araştırmalar.....	38
3.2. YÖNTEM.....	41
3.2.1. Araştırmanın Yöntemi	41
3.2.2. Evren- Örneklem.....	41
3.2.3. Veri Toplama Araçları	41
3.2.4. Verilerin Analizi	45

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. BULGULAR	47
4.2. TARTIŞMA	76
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	85
EKLER.....	90
KAYNAKÇA	96
DİZİN	106

TABLOLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1: Rokeach'ın Değerler Sınıflandırması	7
Tablo 1.2: Kahle'nin İçsel- Dışsal Odaklı Değerler Tablosu	10
Tablo 1.3: Değer Tiplerinde Yer Alan Değerler	12
Tablo 1.4: Değer Tipleri Arasındaki Çelişkiler.....	14
Tablo 2.1: Benlik Saygısı Boyutları	28
Tablo 3.1: Değer Boyutlarının İç Tutarlılık Güvenirlikleri.....	43
Tablo 3.2: Portre Değerler Ölçeğinin Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayıları.....	44
Tablo 4.1: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Sistemlerine İlişkin Algılarının Dağılımı	47
Tablo 4.2: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benimsedikleri Değer Algılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	50
Tablo 4.3: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benimsedikleri Değer Algılarının Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması	51
Tablo 4.4: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benimsedikleri Değer Algılarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması	52
Tablo 4.5: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benimsedikleri Değer Algılarının Baba Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması.....	55
Tablo 4.6: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Karşılaştırılması.....	57
Tablo 4.7: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Aile Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması	59
Tablo 4.8: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Yaşadığı Yerin Niteliğine Göre Karşılaştırılması	61
Tablo 4.9: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarına İlişkin Algıları..	62

Tablo 4.10: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması	65
Tablo 4.11: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarının Yaş Düzeyine Göre Karşılaştırılması	66
Tablo 4.12: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması	67
Tablo 4.13: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarının Baba Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması	69
Tablo 4.14: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarının Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Karşılaştırılması	71
Tablo 4.15: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarının Toplam Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması	72
Tablo 4.16: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarının Yaşadıkları Yerin Niteliğine Göre Karşılaştırılması	74
Tablo 4.17: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Algıları ile Benlik Saygıları Arasındaki İlişki	75

KISALTMALAR LİSTESİ

ANOVA	: Varyans Analizi
BSÖ	: Benlik Saygısı Ölçeği
n	: Öğrenci Sayısı
P	: Anlamlılık Düzeyi
PDÖ	: Potre Değerler Ölçeği
SSO	: Sıra Sayıları Ortalaması
SST	: Sıra Sayıları Toplamı
t	: t değeri
TDK	: Türk Dil Kurumu
\bar{X}	: Aritmetik Ortalama

TEZ METNİ

GİRİŞ

Gelişen teknoloji, bilgi oluşturma ve aktarımı sürecinde eğitime büyük katkı sağlamıştır. İnsanlar arasındaki bilgi alışverişi hızlanırken, insan- insan ilişkisi zayıflamış ikinci plânda kalmıştır. Bilgi iletişim araçları, bilgi aktarırken ne yazık ki değer aktaramamış ve bu yetersizlik eğitim kurumlarındaki değerler eğitimini önemli kılmıştır (Çağlar, 2010).

Her alanda çöküntünün yaşandığı, her şeyin karnavallaştığı ve iinin boşaltıldığı, bir nevi “ben nesli” sürecinin yaşandığı günümüz toplumlarında; güçlü bir benlik ve kişilik, ancak temel insani değerlerin kazanılmasıyla mümkündür. Bu nedenle temel bilgilerin aktarılmasının yanında, değerlerin kazandırılması eğitim sistemlerinin temel hedefleri arasındadır (Aksoy ve Konukcu, 2011). İnsanların iyi ve kötüyü ayırt edebilmeleri, yani ahlaki değerlerinin gelişiminde eğitimin önemli bir yeri vardır. Eğitim ise ailede başlar, okulda devam eder, kişinin çabalarıyla ve çevresinin etkisiyle de davranışlarına yansır (Ulusoy, 2007: 155-177).

Değerler hangi durumda nasıl davranmamız gerektiğini belirten, davranışlarımızı yönlendiren çoğu zaman bilgi, düşünce ve tutumlarımızdan daha etkili kabullerimiz ve inançlarımızdır. Değerler insanların duygu, düşünce ve davranış boyutlarıyla yakından ilgilidir. İnsanlar hayat sürecinde çevre ile etkileşimleri sonucu değerleri kazanmaktadır. Bu noktada okullar, yeni neslin değerlerini, tutumlarını, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmektedir. Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş ve karakter sahibi bireylere bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir ve insanlar iyi ahlaki değerlere kendiliğinden sahip olamazlar. Bu noktadaki en etkili aktörlerden biri de şüphesiz öğretmenlerdir. Bundan dolayı öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve beceriler kazandırılması kaçınılmaz olarak okulların temel hedefleri arasına alınmıştır. Okulun sorumluluğunda olan değerler ve karakter eğitiminin uygulayıcıları okullarda görev yapan öğretmenler ve diğer personeldir. Bu görevlerin kendi omuzlarına yüklediğinin şimdiye kadar pek de farkındaymış gibi görünmeyen “okul” un herhangi bir değer alanındaki rolünün ne durumda olduğu artık tartışma götürmez bir gerçektir. Okulların içinde bulunduğu başarısızlık sarmalından kurtulabilmesi için okullarda ahlak ve değer eğitimi konusunda farklı yaş gruplarına uygulanabilecek eğitim programları

geliştirmek, geliştirilen programların yeterliliklerini ve etkililiğini sınavacak ölçekler tasarlamak artık daha acil ve önemli hale gelmiştir (Dilmaç, 2010: 145).

Değerlerin farklı dersler aracılığı ile öğrencilere kazandırılması gerekmele birlikte 2004 Sosyal Bilgiler Programı'nda, önceki programlardan farklı olarak temel öğeler: beceriler ve kavramlar değerler olarak ifade edilmiş, programda değer eğitimi ile ilgili açıklamalar ve etkinlik örneklerine yer verilmiştir. Yeni sosyal bilgiler öğretim programında doğrudan değer eğitime yer verilmesi, Hayat Bilgisi ve Türkçe derslerinde de değerlere ilişkin kazanımların bulunması değerler eğitime verilen önemin göstergesi sayılabilir.

Değerlerin öğrencilere aktarılmasında etkili aktörlerden biri olan öğretmen adaylarının öncelikle kendilerini tanımaları, yeterliliklerin ve yetersizliklerinin bilincinde olmaları gerekmektedir. Bireyin kendini doğru algılaması olarak ifade ettiğimiz benlik saygısı, bu noktada çok önemlidir. Kendinin ve yeterliliklerinin bilincinde olmayan öğretmenlerin doğru değerleri, uygun davranışlarla öğrencilere kazandırması beklenemez.

Bu çalışma değerler eğitiminin başlangıç noktası sayılan öğretmen adaylarının değer algılarının belirlenmesi ve değer algılarını etkileyen benlik saygısı gibi temel belirleyicilerin değer algıları üzerindeki etkisini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEĞERLER

1.1.DEĞERLER

1.1.1. Değer Kavramının Tanımı ve İçeriği

Weber’le birlikte ün kazanan değer kavramı üzerinde İngiltere’de ve Avrupa’da çeşitli değer araştırmaları yapılmaktadır (Blackman, Hurd, ve Timo, 2000: 1-12). Değer kavramının birçok disipline girmiş olması ve pek çok kuramcının değer kavramını çeşitli kavramlarla ilişkilendirerek açıklamaya çalışması bu kavramın tanımını oldukça zorlaştırmıştır (Dilmaç, Kulaksızoğlu ve Ekşi, 2007: 1221-1261). İlk kez 1918 de Znaniecki tarafından sosyal bilimler alan yazına kazandırılan “değer” kavramı, latince “değerli olmak” veya “güçlü olmak” anlamına gelen “valere” sözcüğünden türetilmiştir (Bilgin, 1995: 43).Türk Dil Kurumu (2005: 483) değer kavramını, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, kişinin isteyen ve gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey olarak tanımlamaktadır.

Rokeach değeri göreceli önem boyutu üzerinde tercih edilen davranış tarzı veya yaşam amaçları ile ilgili inançların süre giden organizasyonu olarak tanımlarken; (Rokeach, 1973) Schwartz insanın yaşamında ona kılavuzluk etmesine yardım eden, arzulan durumlar ötesi hedefler olarak tanımlamıştır (Schwartz, 1996: 1-24). Değerler duyuşsal ve bilişsel alan içerisinde olan düşünce ve davranışlarımıza yön veren zihinsel olgulardır. Toplumsal değişim ve gelişim değerlerin yeniden ele alınmasını ve değerler eğitiminin önem kazanmasını kaçınılmaz kılmıştır.

Tezcan, değerlerin, topluma anlam ve önem veren ölçütler olduğunu ifade etmiştir (Tezcan, 1974: 164).

Bir kişi ya da toplum için yararı olan her şey, bir değer olarak düşünülmektedir ve arzu edilen değil arzu edilebilir olanı içermektedir. Koltuk değnekleri bacakları sağlam olan bir kişi için önem arz etmediği halde ayakları sakat olan bir kişinin hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Bu nesne ve olguların kişinin hayatında ister maddi ister manevi olsun kullanılabilirlik ölçütüyle yakından ilişkilidir. Herkes paraya, yiyeceğe, bilgiye ve eğlenceye önem ve değer verir. Ayrıldıkları tek nokta, bunlardan birine verdikleri değer, başkalarının buna verdikleri değerden farklı olmasıdır. Değerler, insanların kendi yaşamındaki farklı etmenlere verdiği önemdir. Değerlerin

sırası ve hiyerarşisi bireyin hayatını geliştirmeye, zenginleştirmeye canlandırmaya katkıları oranında değişmektedir (England, 1973: 27).

Değerler, insanlar ve olayları değerlendirmede kullanılan ölçütler arasında en üst sırada bulunmaktadır. Bu yönüyle onlar ideal ve arzu edilen davranış biçimlerini ifade eden somut koşullar ve nesnelere aşan üst düzey kavramlar veya doğru kararlara varılmasında bireylere yardımcı olan genel ilkeleri içermektedir. Değerler ile ilgili pek çok tanım yapılmasına rağmen, yine de anlamsal açıdan birbirinden çok da farklı olmadıkları anlaşılmaktadır (Avcı, 2007: 81). Örneğin Rokeach'a göre :

- Her kişi bir değer ve değerler sistemine sahiptir. Dolayısıyla değerler ulaşılacak üzere tercih edilen hedefler ve bu hedeflere ulaşma yöntem ve yollarıyla ilgili genel inançlardır.
- Değerler bireylerin ideal yaşam amaçları hakkındaki inançları olup, davranışa farklı şekillerde rehberlik eden çok yönlü standartlardır.
- Başka bir tanıma göre değerler, bireyin yaşamına yön veren, kural görevi yapan, önem dereceleri farklı olan arzulanan amaçlardır.
- Değerler, kişilerin ideal davranış tarzları ya da yaşam amaçları hakkındaki inançları olup, davranışa farklı tarzlarda rehberlik eden çok yönlü standartlardır.
- Değerler bir toplum (kültür) yapısı içinde yaşamını sürdüren kişilerin gerek kendilerinden gerekse diğer kişiler arası ve doğa ile ilişkilerinden kaynaklanan gereksinmelerine doyumlu ve uyumlu bir şekilde karşılamaya yönelik genel anlayış ve yönelimlerdir.

Değerlerle ilgili yapılan tanımlar incelendiğinde hepsinde ortak yön, değerlerin istenen, arzulanan, tercih edilen veya sevilen durumları ele almasıdır (Avcı, 2007: 81).

1.1.2. Değer Sınıflandırmaları

Değer kavramının farklı tanımlarından sonra, bu noktada değerlere ilişkin literatürde sıklıkla kullanılan sınıflandırmalara değinilmesi yararlı olacaktır. Bu doğrultuda farklı bilim adamları tarafından yapılan ve literatürde kabul gören sınıflandırmalar incelenecektir. Değerler üzerine yapılan çalışmalarda genel olarak

kabul görmüş beş sınıflandırma dikkati çekmektedir. Bunlar; Rokeach'ın Değerler Envanteri, Morris'in Değerler Sınıflandırması, Spranger'ın Değerler Sınıflandırması, Kahle'nin Değerler Listesi ve Schwartz'ın değerler teorisidir (Çalışkur, Demircan ve Bozkurt, 2012: 219-236).

1.1.2.1. Rokeach'ın Değerler Envanteri

Değerler ile ilgili literatürde en çok kabul gören çalışmalardan biri psikolog Milton Rokeach'e aittir. Rokeach çalışmasında bir değerler seti oluşturmuş ve iki ana kategoriye ayırmıştır. Bu envanter 18 amaçsal, 18 araçsal değerlerden oluşan bir formdur (Rokeach, 1973: 32-33). Amaçsal değerler hayatın amacını belirleyen ve buna hizmet eden değerler şeklinde açıklanır. Ona göre bir bireyin herhangi bir sosyal değerinde gerçekleşecek yükselme veya düşmenin diğer sosyal değerinde de yükselme veya düşmeye yol açacağı savunulur. Araçsal değerler, amaca ulaşmada kullanılan aracı değerlerdir. Amaç değerler kişisel ya da toplumsal olabilir. Örneğin ahiret selameti veya kendine saygı kişisel değerler iken; barış içinde bir dünya, ulusal güvenlik, özgürlük vb. toplumsal değerdir. Araç değerler de ahlaki içerikli veya yeterliğe dönük olabilir. Ahlaki değerler kişiler arasındır; bunlar zedelendiklerinde vicdan azabı veya utanma duygusu doğuran bazı araç değerlere göndermektedir. Örneğin dürüst, sevecen, bağışlayıcı vb. diğer araç değerler ise yeterlik ya da kendini gerçekleştirmeyle ilgilidir (Bilgin, 1995: 89).

Tablo 1.1: Rokeach'ın Değerler Sınıflandırması

Amaçsal (Terminal) Değerler	Araçsal (Instrumental) Değerler
Rahat bir hayat	Hırslı (istekli)
Heyecan verici bir hayat	Geniş (açık) fikirlilik
Başarma hissi	Kabiliyetli
Barış içinde bir dünya	Neşeli
Güzelliklerin dünyası	Temiz
Eşitlik	Cesaretli
Aile güvenliği	Affedici (bağışlayıcı)
Özgürlük	Yardımsaver
Mutluluk	Dürüst
İç uyum	Hayal gücü kuvvetli
Gerçek sevgi	Bağımsız
Ulusal güvenlik	Entelektüel
Zevk alma	Mantıklı
Kurtuluş	Sevecen (İyi, şefkatli)
Öz saygı	İtaatkâr
Sosyal tanınma	Kibar, Nazik
Gerçek dostluk	Sorumlu
Bilgelik	Öz denetimli

Bu değer sınıflaması birçok araştırmacı tarafından kabul edilmiştir. Bu iki değer sistemi birbirinden ayrı, fakat aynı zamanda karşılıklı olarak birbiriyle bağlantılıdır. Bir davranış tarzı, birkaç amaç değerini kazanımı için araç olabilir yine birkaç davranış tarzı bir amaç değerini kazanımı için araç olabilir. (İşcan ve Senemoğlu, 2009: 1-14)

Rokeach, değer sisteminin nasıl çalıştığı konusunda basit bir benzerliğin bize yardımcı olabileceği söylemektedir. Anne babaların birçoğu çocuklarının her birine kesin bir sevgiyle yaklaşır. Fakat özel şartlar altında, ebeveynler bir çocuğa diğer çocuklarına göre hasta oldukları, okulda yetersiz oldukları veya engelli oldukları durumlarda onlarla ilgilenme tercihlerini kullandıklarını ifade eden Rokeach, değerlerimizin de çok sevdiğimiz çocuklarımız gibi olduğunu ifade etmektedir. Bizler de aynı şekilde bir değer hakkında konuştuğumuz, düşündüğümüz veya bir başkasına öğretmek istediğimiz zaman diğer değerlerimizi hatırlamaksızın bir diğerini seçeriz. Bu

yüzden o değeri mutlak olarak görürüz. Fakat bir değerimiz yukarıda örneği verilen bir durumun meydana geldiği süre boyunca, diğer değerlerle aktif hale geldiği anda davranışsal sonuçlar herhangi bir durumun meydana getirdiği çatışan ve göreceli önem sırası olan değerlerin sonucu olarak ortaya çıkacaktır (Rokeach, 1973: 6).

1.1.2.2. Morris'in Değer Envanteri

Morris'e göre üç tip değer bulunmaktadır. Bunlardan ilki "faal değerler" bireysel değerleri etkiler ve insanın isteklerini yansıtır. İkincisi "kavramsal değerler" toplumun arzulanabilir olarak kabul ettiği davranış kavramlarını yansıtır. Üçüncü olarak "amaç değerler" ise, bireysel tercihlerden ve normatif standartlardan bağımsız olarak bir konu veya olaya yüklenen anlamla nitelendirilir (Bilsky ve Koch, 2000: 3-20). Morris 1956'da çeşitli ölçeklerden faydalanarak değerleri "ideal yaşam tarzları" şeklinde filozofik açıdan incelemeye çalışmıştır. Morris bu ölçeği Abd, Hindistan, Japonya, Çin, İtalya, Norveç, Kanada ve İngiltere'deki öğrenciler üzerine uygulayarak kültürler arası bir çalışma yapmış ve verilen cevapları beş kategoride toplamıştır (Ullrich, 1972: 37).

Tarz 1: Sosyal baskı ve kendini kontrol etme; bu yaşam tarzını seçen bireyler faaliyetlerine karşı sorumluluk duymakta ve bu faaliyetlere katılmayı zorunluluk olarak görmektedir. Birey kendini, tüm zorluklara göğüs gererek kontrol altında tutmaya çalışmaktadır.

Tarz 2: Faaliyetlerdeki gelişmeden duyulan haz; bu yaşam tarzında vurgulanmak istenmektedir ve değişime yönelik faaliyetlerde bulunmak, bu faaliyetler sırasında bireyin karşılaşılan engelleri aşmaktan mutlu olmaktadır.

Tarz 3: Çekilme ve kendi kendine yeterlilik; bu yaşam tarzında kişi toplumdaki uzaklaşarak kendi yaşamı içine çekilmiştir. Birey, kişilerden ve diğer şeylerden bağımsız olmayı tercih etmektedir.

Tarz 4: Çevreye ilgi göstermek; bu yaşam tarzında insanın ilgisi, kişilere ve doğaya yönelmiştir. Kişi diğer bireylere sempati ile yaklaşır.

Tarz 5: Kendine düşkün olmak; kişisel ve toplumsal kısıtlamalara bakmaksızın o anı yaşamak ve basit zevklerin tadına varmak olarak anlatılmaktadır. Bu hayat tarzında birey sağlığını dikkate almadan hareketli bir hayat sürmeyi tercih etmektedir.

1.1.2.3. Spranger'in Kişisel Değerler Sınıflandırması

İnsanları kişisel değerlerine, kişiliğin baskın değerlerine göre sınıflandırma çabaları arasında Spranger'in sınıflandırması ilk örneklerinden biridir.

Kuramsal: Gerçeğe, bilgiye ve eleştirici düşünceye önem verir ve nitelikli bireyin temel ilgisi gerçeğin keşfedilmesidir. Kendini objelerin güzelliği ve yararlığına ilişkin yargılardan arındırır. Benzerlik ve farklılıklara dikkat eder; eleştirici ve akılcı bir bilim insanının niteliklerini taşır. Bilgisini düzenleyerek sistemleştirmeyi amaç edinmektedir (Bilgin, 1995).

Ekonomik: Yararlı ve pratik olana önem verir; herhangi bir etkinliğin yararlı olup olmaması onun için büyük önem taşımaktadır. Birey, yaşamı bedensel gereksinmelerin doyurulması olarak görmektedir.

Estetik: Biçim ve uyumun birlikteliği onun için büyük önem taşımaktadır. Herhangi bir yaşam tarzını zarafet ve uygunluk açısından değerlendirir.

Toplumsal: Yardımseverlik, başkalarını sevmek ve bencil olmama en önemli özelliğidir. Hayattaki en önemli şeyin insanları sevmek olduğuna inanır. İnsanları belirli bir amaç için araç olarak kullanmaz. Kuramsal, ekonomik, estetik tutum ve değerleri soğuk ve insan özelliklerine yakışmaz olarak kabul eder.

Politik: Kişisel olarak etkili ve güçlü olmaya önem verir. Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret arar. Güçlü ve şöhretli olmak hayatın temel belirleyicilerindedir.

Dinsel: Evreni bir bütün olarak algılar ve kendini de bu bütünlüğün bir parçası olarak görür. Doyurucu değer deneyimleri arar, mistik konulara ve yaşantılara ilgi duyar. Dinsel doyum için yaşamın nimetlerini göz ardı edebilir (Akbaş, 2004: 56).

1.1.2.4. Kahle'nin Değerler Listesi

Değerlerin bireyin davranışlarını anlamada önemli bir etken olduğunu belirten Kahle'ye göre değerler, bireyin tutumlarının gelişmesinde temel oluşturmaktadır (Kim, 2002: 25).

Kahle'nin çalışması üzerine yapılan araştırmalarda değerler içsel odaklı ve dışsal odaklı olmak üzere iki düzeyde incelenmiştir (Shao, 2002).

Tablo 1.2: Kahle'nin İçsel- Dışsal Odaklı Değerler Tablosu

İçsel Odaklı Değerler	Dışsal odaklı değerler
Kendine saygı duyma	Ait olma duygusu
Yakın ilişkiler kurma	Güvenlik
Kişisel gelişim sağlama	Başkalarından saygı görme
Hayattan zevk alma	
Başarılı olma	

- **Ait olma değeri:** Çevresel aile ve arkadaşlar tarafından ihtiyaç duyulan ve önemsenen birisi olma ihtiyacını açıklamaktadır.
- **Kendine saygı duyma değeri:** Hayat içinde yaptıkları ile gurur duyan ve kendisine güvenen biri olmayı ifade etmektedir.
- **Güvende olma değeri:** Bireyin kendini güvende hissetmesini ve karşılaşılabilecek güçlüklerden ve sorunlardan koruma ihtiyacı hissetmesini ifade etmektedir.
- **Hayattan zevk alma değeri:** Bireyin zevkli ve mutlu bir yaşam sürmesinin önemini vurgulamaktadır.
- **Yakın ilişkiler kurma değeri:** Bireyin çevresindeki arkadaşları ve tanıdıkları ile yakın ilişkiler kurmayı ve çevresinde sevilen birisi olmasını ifade etmektedir.
- **Başkalarından saygı göreme değeri:** Bireyin çevresindeki insanlar tarafından saygı duyulan ve kabul gören birisi olmasını ifade etmektedir.
- **Başarılı Olmak:** Bireyin hayatta arzuladığı her şeye ulaşılabilen birisi olma gereksinimini ifade etmektedir (Koca, 2009: 74).

Kahle (1983) tarafından geliştirilen değerler listesi, bireylerin değerlerini önem sırasına göre sınıflandırılmasını sağlamaktadır. Bu değerler üç grupta toplanmıştır ve şu şekilde açıklanabilir (Daghfous, Petrof ve Pons, 1999: 317).

- **Hazcı (Hedonik) Değerler:** Heyecan arama, yaşamda mutluluk ve haz ile diğer insanlar ile iyi ilişkiler kurma arzusu içermektedir.

- **Empatik Değerler:** Özsaygı diğer bireylerden saygı görme, güvende olma ve aidiyet değerlerini yansıtmaktadır.
- **Kendini Gerçekleştirme:** Kişisel gelişim ve başarıma duygusuna ait değeri içermektedir.

1.1.2.5. Schwartz'ın Değer Kuramı

Hebrew University of Jerusalem psikoloji bölümünde görevli Shalom Schwartz geliştirdiği değer ölçeği ile tüm dünyada kabul görmüş ve çok sayıda akademik araştırmalara referans olmuştur. Schwartz'a göre değerler, bireyin ya da öbür toplumsal oluşumların yaşamına yol gösteren ilkeler olarak hizmet eden, arzu edilen amaçlardır (Schwarz, 1994: 31). Almanya ve İsrail örneklem kitleleriyle yaptıkları araştırmalarda Rokeach'ın değer listesinde bulunan 36 değer kullanarak, değerler listesi geliştirme girişimlerinin ilk adımlarını atmışlardır. Daha sonra Schwartz 1992 yılında gerçekleştirdiği bir çalışmada Rokeach'ın 36 değerden oluşan listesini 56 değeri kapsar biçimde genişletmiştir. Rokeach'ın listesi temel alınmak üzere, yazında var olan çeşitli değerlerden yola çıkarak hazırlanan 56 değerle başlamış ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 54 ülkeden büyük çoğunluğu öğretmenler ve üniversite öğrencilerinin oluşturduğu yaklaşık 40.000 kişiden veri toplamıştır. Öğretmenler toplumsallaşma süreci içerisinde temel kültürel değerlerin aktarıcıları oldukları varsayımıyla araştırmanın hedef kitlesi olarak seçilmişlerdir (Schwartz, 1992:1-65).

Schwartz'ın geliştirdiği 57 değerden oluşan SVS (Schwartz's Value Survey) ölçeğinin yerine, gerektiğinde 40 değeri betimleyen PVQ (Portrait Values Questionnaire) ölçeğinde kullanılabilir. PVQ ölçeği, 40 farklı insanın betimlemesinin yapıldığı kısa ifadelerden oluştuğu için, SVS ölçeğine göre daha az karmaşıktır. Schwartz'ın kuramındaki temel varsayıma göre, birey düzeyindeki değerleri birbirinden ayıran en önemli özellik ifade ettikleri güdüsel amaç tipidir. Dolayısıyla tüm kültürlerde rastlanma olasılığı en yüksek olan değerler insan doğasının evrensel gerekliliklerini bilinçli amaçlar biçiminde simgeleyen değerler olmalıdır (Kuşdil, Kağıtçıbaşı, 2000: 60). Değer tiplerindeki görece önem farkları bireyleri ve toplumları ayırıştıran temel etkidir. Temel insan değerleri teorisinde yer alan 10 farklı

motivasyonel değerlerin tanımları ve hangi belirli özel değerleri kapsadıkları aşağıda verilmiştir.

Tablo 1.3: Değer Tiplerinde Yer Alan Değerler

Değer Tipleri	Değer Tiplerinde Yer Alan Değerler	
Öz Yönelim	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kendine saygılı olmak ➤ Kendi amaçlarını sevmek ➤ Yaratıcılık 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Meraklı olmak ➤ Özgürlük ➤ Bağımsız olmak
Uyarılma	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Heyecanlı bir yaşam ➤ Değişken bir hayat 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Cesur olmak
Başarı	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sözü geçen biri olmak ➤ Hırslı olmak ➤ Başarılı olmak 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Yetkin/ Muktedir olmak ➤ Zeki olmak
Güvenlik	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ulusal güvenlik ➤ Bağımlılık duygusu ➤ İyiliğe karşılık vermek ➤ Toplumsal düzen 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Aile güvenliği ➤ Sağlıklı olmak ➤ Temiz olmak
Evrenselcilik	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sosyal adalet ➤ Barış içinde bir dünya ➤ Erdemli olmak ➤ Güzel bir dünya ➤ Çevreyi korumak 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Açık fikirli olmak ➤ Eşitlik ➤ Doğayla bütünlük ➤ İç huzur
Uyum	<ul style="list-style-type: none"> ➤ İtaatli olmak ➤ Anne babaya ve yaşlılara değer vermek 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kibar olmak ➤ Kendini denetleyebilmek
Hazcılık	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Yaşamdan zevk almak ➤ Zevk 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ İsteklerine düşkün olmak
Güç	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sosyal güç ➤ Zengin olmak ➤ Otorite sahibi olmak 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sosyal saygınlık ➤ Toplumdaki görüntüyü koruyabilmek
Gelenekselcilik	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bana düşen hayatı kabullenmek ➤ İlimli olmak ➤ Dindar olmak 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Alçak gönüllü olmak ➤ Geleneklere saygı ➤ Özel haklara saygı
Yardımsızlık	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Manevi bir yaşam ➤ Bağışlayıcı olmak ➤ Dürüst olmak ➤ Yardımsızlık ➤ Sadık olmak 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sorumlu olmak ➤ Anlamli bir yaşam ➤ Gerçek dostluk ➤ Olgun sevgi

Kaynak: Schwartz, S. (1992), Universals in the content and structure of values.

Theoretical advanced and amprical test in 20 contries. **Advanced in Experimental Social Psychology** (Edt: M.P. Zanna), San Diego, Academic Press

Öz Yönelim: Keşfetme, yaratıcılık, eylemlerini seçme ve bağımsızlığı ifade eder. Bu değer boyutuna giren değerler yaratıcılık, özgürlük, kendi amaçlarını seçebilmek, merak duyabilmek ve kendine saygılı olmaktır.

Uyarılma: Yaşama meydan okuma, heyecan ve yenilik arayışını ifade eder. Bu değer boyutuna giren değerler heyecanlı bir yaşam sürmek, değişken bir hayat yaşamak ve cesur olmaktır.

Başarı: Toplumsal standartlara göre kişisel başarıyı ifade eder. Bu değer boyutuna giren değerler hırslı olmak, başarılı olmak, yetkin olmak, sözü geçen biri olmak ve zeki olmaktır.

Güvenlik: Kişinin kendisinin, ilişkilerinin ya da toplumun güvenliğinin ahengi kararlılığıdır. Bu değer boyutuna giren değerler toplumsal düzen, aile güvenliği, ulusal güvenlik, iyiliğe karşılık vermek, temiz olmak, bağımlılık duygusu ve sağlıklı olmaktır.

Evrenselcilik: Doğanın korunması ve bütün insanların mutlu olması için hoşgörülülük olma, anlama ve takdir etmedir. Bu değer boyutuna giren değerler hoşgörülülük olmak, toplumsal adalet, eşitlik, barış içinde bir dünya, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, erdemli olmak, çevreyi korumak ve iç uyumdur.

Uyum: Normlar ve sosyal beklentilere muhalefete ve diğerlerine zarar vermeye veya onları üzmeğe dönük dürtüler, eğilimler ve eylemlerin engellenmesidir. Bu değer boyutuna giren değerler itaatkâr olmak, kendini denetleyebilmek, kibarlık ile ana babaya ve yaşlılara saygılı olmaktır.

Hazcılık: Kendisi için zevk almaktan ve duygusal mutluluktan memnuniyettir. Bu değer boyutuna giren değerler yaşamdan zevk almak ve zevktir.

Güç: Toplumsal statü, insanlar ve kaynaklar üzerinde hâkimiyeti ifade eder. Bu değer boyutuna giren değerler, toplumsal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, toplumsal saygınlık ve toplumdaki görünümü koruyabilmektir.

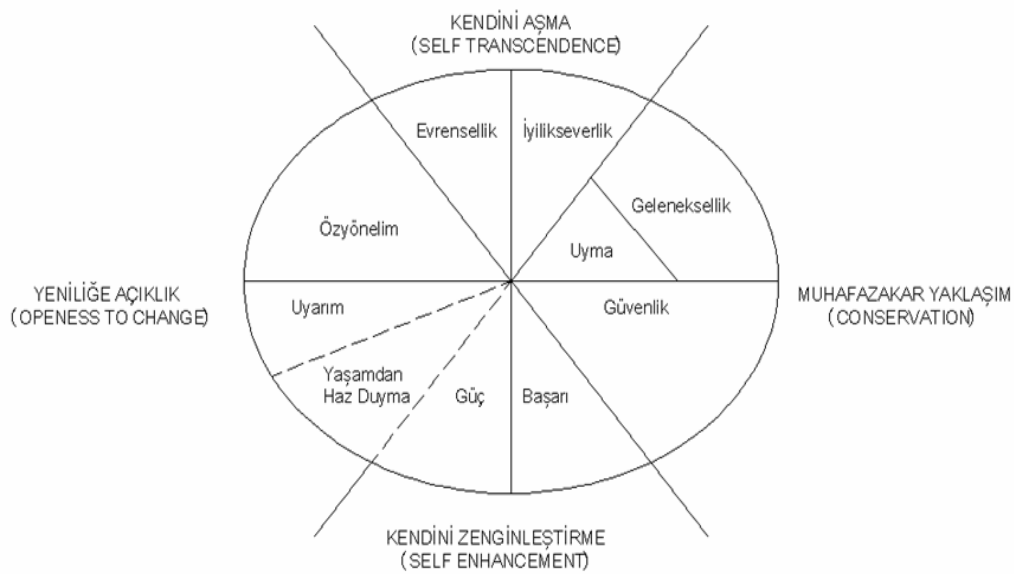
Gelenek: İklimsel ya da dinsel töre ve fikirlere saygı, bağlılığı ifade eder. Bu değer boyutuna giren değerler geleneklere saygılı olmak, alçak gönüllü olmak, dindar olmak, ılımlı olmak ve dünyevi işlerden el ayak çekmektir.

Yardımseverlik: İnsanların mutluluğunun korunması ve değerinin artırılması için insanlarla sık sık temas kurulmasıdır. Bu değer boyutuna giren değerler sadık

olmak, bağışlayıcı olmak, dürüst olmak, sorumluluk sahibi olmak, gerçek dostluk, olgun sevgi, anlamlı ve manevi bir yaşamdır.

Yukarıda yer alan değer tipleri arasında bir takım uyum ve çelişkiler söz konusudur. Bu uyum ve çelişkiler tablo 4'te belirtilmiştir.

Tablo 1.4: Değer Tipleri Arasındaki Çelişkiler

Kaynak: Bernea, M. F. AndSchwartz, S. H. (1994), “Values and Voting”, **Political Psychology**, 19(1), 17-40

Schwartz'ın değerler listesinin ilk boyutu, yeniliğe açıklık- tutucu yaklaşım boyutudur. Bu boyutun yeniliğe açıklık yönü bireylerin duygusal ve düşünsel ilgilerini önceden kestirilemeyecek biçimlerde izlemelerine olanak sağlayan öz yönelim, uyarılım ve hazcılık değer tiplerinden oluşmaktadır.

Tutucu yaklaşım yönü ise; bireylerin yakın oldukları kişilerle, kurumlarla ve geleneklerle olan ilişkilerindeki süreklilik ve belirliliğin sürmesine olanak sağlayan geleneksellik, uyma ve güvenlik değer tiplerini içermektedir.

Schwartz'ın değer listesinin ikinci boyutu, öz aşkınlık- öz genişletim boyutudur. Bu boyutun öz aşkınlık yönü, bireyin, yakın ya da uzak tüm insanların ve doğanın yararı için, bencil amaçlarından vazgeçmesine yönelik evrenselcilik ve iyilikseverlik değer tiplerinden oluşmaktadır.

Özgenişletim yönü ise; başkalarının zararına bile olsa, bireyin kendi çıkarları doğrultusunda davranmasına olanak sağlayan güç, başarı ve hazcılık değer tiplerini kapsamaktadır (Karalar ve Kiracı, 2010: 79-106).

1.1.3. Değer Öğretim Yaklaşımları

Değer öğretimi okullarda belirli bir program ve plan dâhilinde yapılmaktadır. Değerlerle ilgili amaçlara ulaşmak için belli bir yolun izlenmesi gerekmektedir ve değerlerin öğrencilere aktarılmasında bir yol takip edilmediği sürece başarıya ulaşmak zordur (Şen, 2007). En çok uygulanan yollar ise aşağıdaki gibidir:

1.1.3.1. Değeri Telkin Etmek, Aşlamak

İnsanlar tarih boyunca, gençlerin ve çocukların davranışlarına yön vermek amacıyla telkin ve öğüt yöntemini kullanmışlardır. Bu yaklaşımda “yeterince söyler ve gösterirsiniz, insanlar sonunda sizin istediğiniz gibi davranacaktır” varsayımı vardır (Akbaş, 2008: 9-27). Telkin etme yaklaşımı 1970’de Blanchette ve diğerleri tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşımın amaçları, öğrencilere belirli değerleri aşlamak veya bunların öğrenciler tarafından içselleştirilmelerini sağlamak, öğrencilerin sahip oldukları değerleri değiştirmektir. Böylece öğrenciler, belirli istenen değerleri yansıtabilirler.

1.1.3.2. Değer Açıklama

Telkine dayalı değer öğretiminin etkisini yitirdiği varsayımından hareketle Sidney Simon ve arkadaşları tarafından değer açıklama yaklaşımı geliştirilmiştir. Bu yaklaşım 1960’ların sonları ile 1970’li yıllarda özellikle ABD’de etkili olmuştur. Onlara göre genç bireyler, veli ve öğretmenlerin dışında akran gruplarından, televizyondan,

yazılı basından, sinemadan ve sanat dünyasının yıldızlarından etkilenmeye başlamışlardır. Model sayısının artması karar sürecinde gencin bocalamasına, iyiyi seçme sürecini öğrenmemesine neden olmaktadır. Kendi değerinin farkına varamayan gençler karar alma sürecinde akran gruplarının ve propagandanın etkisinde kalmaktadır (Simon vd, 1972: 16).

Değer açıklama yaklaşımında her birey kendi değerini oluştururken karakter eğitimi bunun tersi olarak belli erdemlerin öğretimini esas alır. Karakter eğitiminde hararetle tavsiye etme, model olma, ders verme, yazma, ödüllendirme vb. birçok öğretme aktivitesi karakter eğitiminde kullanılabilir. Öğretmenler karakter eğitiminde uygun öğretme aktivitesini seçebilirler. Karakter eğitiminde öğrencilerin kendi değerlerini oluşturmalarına ve geliştirmelerine ise önem verilmez (Leming, 1997: 17).

Bu yaklaşımda değer kazanımı 3 ana başlık altında ve yedi aşamada gerçekleşir. Rahts, Harmin ve Simon 1966 yılında bu adımları ve etkilerini şu şekilde belirtmiştir:

I. Seçme

1. Çocukların özgürce seçim yapmalarını özendirme.
2. Seçme durumuyla karşılaşıldığında, alternatif seçenekler oluşturmaya yardımcı olma.
3. Her bir alternatifin olası sonuçları üzerinde düşünülerek alternatifleri değerlendirmede çocuklara yardımcı olma.

II. Ödüllendirme

4. Çocukları neyin ödüllendirilip korunduğu konusunda düşünmelerini özendirme.
5. Seçeneklerini başkalarının onaylaması için fırsatlar sunma.

III. Davranma

6. Çocukları seçimleriyle tutarlı yaşaması ve davranması için özendirme.
7. Yaşamın daha sonraki anlarında bu davranışın tekrarlanması için çocuklara yardımcı olma.

Değer açıklama yaklaşımında amaç, yukarıda verilen yedi basamağı kullanarak, öğrencilerin kendi yaşantıları yoluyla değerleri içselleştirmelerini sağlamaktır. Bu basamakların kullanılması durumunda öğrencilerin değer ve davranışlarının farkına varması beklenir (Doğanay, 2006: 268-269).

1.1.3.3.Değer Analizi

Değer analizi yaklaşımı, değer eğitiminde dikkati, düşünceyi ve ayırt etmeyi gerektiren bir analizdir. Değer sorular üzerinde duygusal olmadan, akılcı bir şekilde değer sorularını test eder. Bu yaklaşımda ahlaki gelişim teorisinin tersine öğrenciler bir pozisyon alır ve yargılar. Değer analizi yaklaşımı gerçek ya da yapay bir problemle karşılaşıldığı zaman uygulanan bir yaklaşımdır (MEB, 2005: 93).

Değer analizi yaklaşımında sekiz aşama vardır. Bunlar:

- 1- Değer sorununu belirleme,
- 2- Karşılaşılan değer sorununu açıklığa kavuşturma,
- 3- Sorun hakkında bilgi ve kanıtlar toplama,
- 4- Bilgi ve kanıtların uygunluğu ve doğruluğunu değerlendirme,
- 5- Olası çözüm yollarını belirleme,
- 6- Çözüm yollarının her birinin olası doğrularını belirleme ve değerlendirme,
- 7- Seçenekler arasından birini seçme,
- 8- Seçilen öneri doğrultusunda davranma (Doğanay, 2006: 268-269).

Bu yaklaşım değer açıklama yaklaşımına benzese de kanıtların toplanması ve değerlendirilmesi aşamalarını içermektedir. Bu yönüyle problem çözme yöntemine de benzeyen yaklaşım bilişsel açıdan hem değer açıklama hem de telkin yaklaşımından daha güçlü yönlere sahiptir (Tokdemir, 2007: 43).

1.1.3.4. Ahlaki Muhakeme

Kohlberg tarafından geliştirilen bu yaklaşımda amaç öğrencilere verilen ahlâkî ikilem içeren hikâyelerle onların ahlâkî yargılarını ortaya çıkarmaktır (Akbaş, 2008).Bu

yaklaşım tüm okul seviyesinde kullanılabilir. Ancak her seviyenin (6-12 ilköğretim birinci kademe, 12-15 ilköğretim ikinci kademe, 15-18 ortaöğretim, 18-22 yükseköğretim) gelişim özellikleri birbirinden farklıdır. Dolayısıyla yapılacak etkinliklerin seviyeye uygun olması gereklidir (Aral, 2008: 20).

Kohlberg, ikişer asamadan oluşan üç evreli bir ahlaki ikilem yaklaşımı ortaya koymuştur. Bu düzey ve evreler şu şekildedir:

1- Gelenek öncesi evre: Bebeklik ve erken çocukluk döneminde bireyin henüz ahlaki gelişiminin yeni başladığı zamanlardaki evredir. Bu düzeyde cezadan kaçınma ve ödülleri almaya çalışma söz konusudur. Bu düzey iki asamadan oluşmaktadır.

- I. Asama (4- 6 yas): Ödül ve ceza aşaması; bu aşamada yapılan hareketin karşılığında ödül mü, yoksa ceza mı alınacağı önemlidir. Ödül getiren ve cezadan kurtaran davranışlar doğru ve iyi olarak görülür. Basitçe bu aşamada çocuğun isteklerinin yerine gelmesi ve zevk duyması ön plana çıkar.

- II. Asama (6- 9 yas): Bu aşamaya değiş tokuş aşaması (exchange stage) denir. Bu aşamada başkalarının da kendi seçimleri ve ilgileri olduğu fark edilmeye başlanır. Çocuk bu dönemde başkaları ile alış veriş, karşılıklı fayda sağlama esasları üzerine ilişki kurar. Çocuk, “Sen sırtımı okşarsan ben de sırtını okşarım”, “Ben ona yaparsam o da bana yapar” mantığı ile hareket eder. Bu aşamada basit anlamda adil olanı sorgulamaya başlasalar da gerçek adaleti ayırt edemezler.

2- Geleneksel evre: Çocukların okula başlamaları sürecinde ortaya çıkan evredir. Bu süreçte bazı durumlarda çocuklar gelenek öncesi evreye kayabilirler. Yetişkinler ise birçok durumda geleneksel evredeki gibi davranış sergileyebilirler. Bu düzeyde toplumsal kurallar önemlidir ve kurallara uyulması gerekir.

- III. Asama (9- 15 yas): Başkalarının onayının önemli olduğu bir asamadır. Bu aşamaya ‘iyi çocuk/iyi kız’ aşaması da denilir. Duyusal konulara ilgi artar ve sadakat, güven gibi kavramlar önem kazanır. Çocuklar kendilerine göre kurallar oluşturup bu kurallara sadık kalırlar.

- IV. Asama(15- 18 yas): Kanun ve düzen aşaması olarak da adlandırılır. Çocuklar bu aşamada toplumsal hayatı bir bütün olarak algılamaya başlarlar. Doğru ve

yanlışı belirleyen toplumsal kurallardır. Herkesin görevini yapması ve otoriteye saygı gösterip kurallara uymasına önem verilir.

3- Gelenek ötesi evre: Bazı gençler ve yetişkinler toplumsal kuralların ötesinde bireysel özgürlük ve insan haklarının gözetildiği evrensel değerleri benimserler. Bu aşamada sebeplere bağlı olarak kişisel ahlaki çıkarımlar yapılır.

- V. Asama(18- 20 yas): Sosyal anlaşma aşaması olarak da bilinir. Bu aşamada gençler ahlaki kuralların oluşumunda toplumsal kurallara ve kişi haklarına dikkat ederler. Değerlerin bireyler ve yaşadıkları sosyal ortama göre değişebileceğini fark eden gençler; iyi olanın toplumun yararına ve toplumsal kurallara uygun olan olduğunu düşünürler.

- VI. Asama (20 yas üstü): Evrensel değerler aşamasıdır. Bu aşamada toplumsal kurallar geride bırakılarak, evrensel değerler çerçevesinde kişisel kararlar verilir.

Her dönemin değer yargılarının da farklı olduğu unutulmamalıdır. Ahlâkî muhakemede ortaya çıkan çözümden ziyade neden o çözüme ulaşıldığı daha önemlidir. Öğretmen ahlâkî muhakeme yolunu değer öğretiminde kullanırken örnek olaylardan yararlanabilir. Örnek olaydaki davranışların doğruluğu üzerinde tartışma yapılır. Öğrencilere, "...davranışı doğru mu yoksa yanlış mı?" sorusu sorulur. Bu tartışma ile bireyin davranışlarına rehberlik edecek ahlâkî ilkeler geliştirmeleri hedeflenmektedir (Aral, 2008: 20-21).

1.1.3.5. Karakter Eğitimi

Literatürde "değerler eğitimi", "ahlâk eğitimi" ve "karakter eğitimi" ifadelerinin çoğu zaman birbirlerinin yerine ve eş zamanlı olarak kullanıldıkları görülmüştür. Oysa bu kavramlar birbirinden farklı olmakla birlikte iç içe geçmiş durumdadırlar. Geçmişteki eğitim programlarında "ahlâk eğitimi" ve "karakter eğitimi" şeklinde karşımıza çıkan değer kazandırma işleminin günümüzdeki yaygın ismi "değerler eğitimi" dir (Keskin, 2008: 32 ve James, 1948).1990'ların ortasına doğru özellikle Lickona'nın (1991) yaklaşımı ile birlikte- sosyal bilgiler öğretiminin önemli ilgi alanlarından biri haline gelmiştir. Bu yıllarda, ABD'de özellikle gençlerin, doğru ile

yanlışı birbirinden ayırt edemeyecek duruma gelmesi ve bunun doğurduğu sonuçlar karakter eğitimine verilen önemi artırmıştır (Öztürk, 2007: 101- 142).

Karakter eğitimi, öğrencilerin sorumluluklarını taşıyabilecekleri makul seçimler yapabilmelerine imkân sağlayan bilgi, beceri ve yeteneklerinin geliştirilmesi; başka bir ifadeyle yetişen yeni nesle temel insani değerleri kazandırma, onlara karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretlerinin ortak adıdır. Tanımın da işaret ettiği gibi, karakter eğitimi bilişsel, duyuşsal ve davranışsal üç temel yeterliliği geliştirmeye odaklanır. Bu da öğrencinin bizzat kendisinin, eğitim kurumunun, ailenin ve çevrenin ortaklaşa hareket etmesini zorunlu kılar. Zira karakter eğitimi ayrı bir öğretim konusu ya da öğretim programı değil, okulun ve daha ötesinde toplumun bütün formal ve informal eğitim programlarına nüfuz etmesi gereken çalışmaların toplamıdır (Durmuş, 2004:32).

Karakter eğitiminin öğrenci davranışlarına yansımaları ilkökul öğrencilerinde, diğer öğretim kurumlarındaki öğrencilere oranla daha fazla görülmektedir. İlkokulu bitiren öğrenci yıllardır kendisine eğitim veren öğretmenin karakteristik özelliklerini özümsemiş, zaman zaman onun gibi davranmış, onun gibi konuşmuştur. Bu da karakter eğitiminde öğretmenin karakterinin önemini göstermektedir (Skaggs ve Bodenhorn, 2006: 82-114).

Karakter eğitimi ile ilgili birçok araştırma yapan Sullivan'a (2007) göre karakter eğitiminin temelde iki amacı vardır:

- Öğrencilerin fiziksel gelişimlerinin yanında ahlaki gelişimlerini sağlamak.
- Okullardaki diyalogların temelinde değer öğrenme tekniklerinin kullanılması, bu tekniklerin ders dışına çıkarılıp günlük hayatta kullanımının sağlanması ile karakter eğitimi gelişiminin artırılması.

İKİNCİ BÖLÜM
BENLİK SAYGISI

2.1. BENLİK

2.1.1. Benlik ve Benlik Saygısı

Benlik kavramı, William James (1948) öncülüğünde başlayan psikoloji literatüründe oldukça sık karşılaşılan ve psikolojinin çalışma alanlarında önemli bir yere sahip olan kavramlardan birisidir. James benliğin, kişinin vücudu, özellikleri, yetenekleri, sahip olduğu şeyler, arkadaşları ve ailesi gibi kişinin kendisinin sayabileceği her şeyden oluştuğunu söyler. Benliğin “bilen benlik (self as knower)” ve “bilinen benlik (self as known)” olarak iki boyuta düşünülmesi gerektiğini söyleyen yazara göre bilinen benlik maddi benlik, sosyal benlik ve manevi benlik olmak üzere üçe ayrılmıştır (James, 1948). İnsanın kendi bedeni, elbiseleri, ailesi, çevresindeki kişiler, evi vb. sahip oldukları unsurlar maddi benliği oluşturmaktadır. Başkalarının birey hakkındaki duygu ve düşünceleri, toplum tarafından kabul görme durumu ise sosyal benliğin oluşmasında temel etkidir. İnsanın düşünme, algılama gibi psikolojik faaliyetleri manevi benliği oluşturmaktadır.

Kişinin kendisiyle ilgili algısı benlik olarak adlandırılmaktadır. Benlik kavramı kişinin kendisini nasıl gördüğü, nasıl değerlendirildiği, kendisi hakkında doğru olduğunu düşündüğü inançların ve imgelerin tümünü ifade etmektedir. Benlik kavramı kişinin kendisiyle ilgili sahip olduğu inançlardır. Bu görünüm çocuğun kendine güvenli olup olmadığını ve içe ya da dışa dönük olacağını belirler. Çocuğun benlik kavramı dünyayı seyrettiği bir gözlük gibidir (Yavuzer, 1999: 40). Super’e göre benlik kavramı bir kimsenin kendini nasıl gördüğüdür. Öz kavramı bir kişinin kendisi hakkında, doğrudan edindiği algıların birbirleri ile anlamlı bütünler oluşturmasıyla meydana gelmektedir. Ancak bu oluşum genellikle, ister hayali olsun, ister gerçek hayat etkinlikleri ile olsun, bir rol oynamakla, yani belli bir durumda, belli bir işlevde bulunmakla gerçekleşmiştir. İnsan hayatı boyunca çok çeşitli roller oynar; iş ve oyun etkinliklerinde yeteneklerini dener, başarılarını değerlendirir, başkalarının değerlendirmelerini değerlendirir, bazı şeyleri iyi bir biçimde yaptığını fark eder ve bundan memnun olur. Bu yaşantılar biriktikçe birey kendisini şu ya da bu alanda daha başarılı görmeye başlar; kısaca kendisi hakkında bir yargıya varır.

Benlik, kişinin kendini nasıl anladığı, yani kendisiyle ilgili farkındalığıdır. Sosyal etkileşimler sonucunda oluştuğu ve sosyal bir konumda yer aldığı için de sosyal

bir üründür (Kağıtçıbaşı, 2010). Benlik kavramı farklı kültürel ortamlarda farklı şekilde anlaşılabilir gibi sosyal ve psikolojik olarak birçok etmeden de etkilenir.

Benlik kavramı şahsın kendisi ile ilgili algılamalarının, kişisel atflarının, geçmiş yaşantılarının, gelecekle ilgili hedeflerinin, sosyal rollerinin onun zihninde temsil edilişi ve zihinde kavramsal ben olarak odaklaşmasıdır. İnsan kendisi üstünde kendince edindiği bilgiyi, başkalarının kendisini nasıl gördüğü bilgisine katarak benliğini oluşturur (Çelik, 2011: 21). Çocuk doğduğunda düşünme yeteneğine sahip değildir ve düşünme yeteneğini geliştirebilmesi için hiçbir yaşantısı, deneyimi yoktur. Çocuk büyüdükçe çevreden daha çok mesaj alır, davranışları büyükleri tarafından fark edilmeye ve değerlendirilmeye başlanır. Çocuk bu değerlendirmelere dayanarak kendisi hakkında yargılara ulaşır (Cüceloğlu, 1998: 61). Hayatının ilk yıllarında çocuk “ben” ile “ben olmayanı” ayırt edemezken üç yaşından itibaren bu ayırımın farkına varmaktadır. Yani üç yaşında itibaren kendi organları ve kendine ait olmayan organları ayırt etmeye başlar. Benliğin oluşmaya başladığı bu dönemlerde, çocuk yakın ilişki kurduğu kişilerle özdeşim kurmaktadır. Çünkü çocuk çevresinde gördüğü kişileri model alır, onları taklit ederek kendine ait bir “benlik” kavramı geliştirmeye başlar (Yavuzer, 1999: 40).

Baymur’a göre kişinin kendisi ile ilgili olarak ‘ben neyim?’, ‘ne gibi yeteneklerim var?’, ‘ne yapabilirim?’ , ‘ne yapamam?’ sorularıyla ‘ne yapmalıyım’, ‘ne yapmamalıyım’, ‘ne olmalıyım’ sorularının cevapları bulunmaktadır. Birinci grup sorulara verdiği cevaplar kişinin gerçek benliğini yansıtmaktadır. İkinci grup sorulara verdikleri cevaplar ise kişinin değer yargılarını, ulaşmak istediği hedef ve ideallere aittir ve kişinin ideal benlik kavramını oluşturmaktadır (Yaycı, 2000). Birey, benlik kavramına sahip olarak dünyaya gelmemekte, bunu anne- babasıyla, kardeşleriyle ve çevresiyle etkileşimdeyken kazanmaktadır. Benlik kavramının gelişimi doğumla birlikte başlamakta ve sürekli olarak devam etmektedir. Birey çevresiyle etkileşimi ve kendi hakkındaki değerlendirmeleri sonucu da benlik saygısını oluşturmaktadır (Köknel, 1995). Branden’e (2001) göre benlik saygısı kişinin kendine olan güvenini ve kendisi hakkındaki doyum duygusunu ifade eder. Başka bir deyişle, kişinin kendisi hakkında ne düşündüğü ve hissettiğidir. Benlik saygısı açısından sağlıklı bir birey, kendini değerli hisseder ve hayatındaki sorunlarla başa çıkabileceğine inanır. Kendisi ve yetenekleri hakkında olumlu (ve yine de gerçekçi) bir yaklaşıma sahiptir. Hayatındaki olumsuzlukları ve kendisini olduğu gibi kabul eder. Düşük benlik saygısına sahip kişiler

ise, yeteneklerinden kuşku duyar ve kendisi hakkında gerçekçi olmayan beklentilere sahiptir. Kendi değerleri hakkındaki fikirleri, diğer insanların görüşlerinden fazlasıyla etkilenir ve kendisini acımasızca eleştirir. Hiçbir şeyi yeterince doyurucu bulmama eğilimi vardır ve sürekli karşısındaki insanlardan onay bekler. Kişinin benlik saygısı, kendi kendisiyle olan (içsel) konuşmalarından etkilenir. Diğer canlılardan farklı olarak, insanlar kendileri hakkında farkındalığa sahiptirler ve bunu sorgularlar (Aslan, 2006: 48).

Benlik saygısı ile ilgili kuramsal yapı, kişilik kuramcılarının, kliniklerde çalışan mesleki elemanların ve sosyal bilimcilerin, benlik saygısı ile ilişkili buldukları etkenler hakkındaki görüşleri çerçevesinde oluşmuştur. Benlik saygısı konusundaki araştırmalara yol gösterici olan bu fikirler, konuyla ilgili kuramsal bir çatı olarak kabul edilmiştir. Ancak bu konudaki çalışmaların sayısının fazla olmasına rağmen benlik saygısının tanımı konusunda bir fikir birliği söz konusu değildir. İlk olarak 1890'da James'in yaptığı tanımdan sonra yaklaşık 30 kadar benlik saygısı tanımı yapılmıştır (Korkut,2004). James'e göre benlik saygısı, kişinin istekleri ve başardıkları arasındaki denge ile oluşur. Böylece kişinin başarmak istediklerine göre başardıkları ne kadar fazla ise, benlik saygısı da o ölçüde yüksek olacaktır. Kişi yapabileceğini iddia ettiği şeylere göre, yapabildiklerini kıyaslayarak kendine olan saygısını şekillendirir. Adler, bireyin benlik saygısını azaltan zayıflıkları ve yetersizlikleri üzerinde durmuştur. Adler'e göre benlik saygısı, aşağılık duygusundan üstünlük duygusuna geçişi temsil eder. Ona göre benlik saygısının gelişiminde, organ eksikliği, çeşitli hastalıklar, aile içindeki durum ve doğum sırası, sosyal ilişkilerde reddedilme gibi olaylar etkili olup, benlik saygısında oynamalara yol açmaktadır (Başkaya, 2003). Benlik gelişimini ve saygısını etkileyen birçok faktör vardır. Bunlardan bazıları ise şunlardır:

- Anne baba ile özdeşim ve ilişkinin niteliği,
- Çocuğa gösterilen ilgi, değer verme, destekleme,
- Aile disiplinin uygulama biçimi,
- Parçalanmış aileler,
- Sosyal, ekonomik durum,
- Irk,

- Fiziksel, akılsal-ruhsal, yeteneksel özgürlükler olarak sınırlandırılabilir.

Benlik kavramı, çocuğun kendini başkalarından ayırmaya başladığı iki yaş civarında gelişmeye başlamakta, yirmi yaşlarına doğru iyice belirginleşmekte, kişinin hayatı boyunca gelişmeye devam etmekte ve gittikçe artan bir netlik kazanmaktadır. Kişinin geliştirdiği benlik kavramı hem kalıtım hem çevrenin eseridir. Benlik kavramının oluşmasında sosyal çevrenin, özellikle çocuk için önemli olan kişilerin, anne babanın etkisi büyüktür. Çocuk kendisi ile ilgili olarak zihninde çizdiği kendi görünümü olan benlik kavramını, öncelikle anne, baba, kardeş ve arkadaşlarından öğrenmektedir. Bu öğrenme süreci bebeklikten itibaren başlamakta ve kişinin yaşamı boyunca devam etmektedir (Kaya, 2006: 195). Kişi çevresine, kendini algılama biçimlerine göre tepkide bulunur ve kişinin davranışları, onun kendi hakkındaki değerlendirmelerine yön verir. Okul ve meslek seçimi ile ilgili kararları, kişinin yeteneklerine, fiziksel, psikolojik, sosyal, ekonomik olanaklarına verdiği değere göre olmaktadır. Şu halde, bireyin tutum ve davranışlarını, uzun ve kısa vadeli planlarını, hayat hedeflerini anlamak ve değerlendirebilmek için onun kendi hakkındaki değerlendirmelerini yakından bilmek gereklidir (Kuzgun, 2009: 42).

2.1.2. Rosenberg'e Göre Benlik Saygısı

Bireyler sosyal yeterlilik, kişisel değer ve beden algısının bileşiminden oluşan bir yargıya sahiptirler. Bireyin kendine ilişkin değerlendirmeleri sonucunda ulaştığı yargı, benlik saygısı düzeyi için belirleyici olmaktadır. Benlik saygısı bireyin karşılaştırmalarından etkilenmektedir. Çocuk ya da yetişkin her bireyin benlik saygısı, kendini çevresindeki insanlarla karşılaştırma sürecinden etkilenir. Benlik saygısında, sosyal kimlik ve bununla ilgili olarak kazanılmış ya da verilmiş statü, etnik grup, aile ve çevre faktörleri önemli yer tutar. Kişinin anne-babasının, öğretmenlerinin, arkadaşlarının ve kardeşlerinin değerlendirmesi de bireyin değerlendirme biçimini ve bunun sonucunda benlik saygısını da etkilemektedir (Rosenberg, 1965). Rosenberg, benliğin çeşitli ayırt edici elementleri olduğunu, hiyerarşik bir düzenleme içerisinde son derece karmaşık bir denkleme göre bir araya geldiğini belirtmektedir. Bu nedenle Rosenberg, global benlik değerinin yargısına yapılandırılan spesifik alanları ölçmekten ziyade bireyin kendi özünü, varoluşunu global olarak değerlendirmesini içeren benlik

kavramlarından söz etmektedir. Tek boyutlu bir ölçümü geliştirmiş ve bu ölçümü global benlik değerinin tahmini olarak görmüştür. Rosenberg'in çalışmalarının odak noktası benliği bir özne olarak değil, nesne olarak görmesidir. Buna göre benlik kavramı bireyin bir nesne gibi kendine yönettiği duygu ve düşüncelerinin bir toplamı olup, benliğin görüntüsünü, resmini vermektedir. Rosenberg benlik kavramının kuramsal yapısını üç temel bölümde incelemektedir (Korkmaz, 1996: 14-18).

- 1.Mevcut benlik,
- 2.Arzu edilen benlik,
- 3.Sunulan benlik.

Mevcut benlik, benliğin içeriğini oluşturan bölümler, bölümler arası ilişkiler, benliğin parçalar ve bütünü oluşturduğu boyutlar ve ego sınırlarının genişlemesi olarak tanımlanmaktadır. Arzu edilen benlik, bireyin olmayı arzu ettiği yönün görüntüsünü içerir ve mevcut benlik kavramını referans olarak almaktadır. Sunulan benlik, kişisel amaçların, hedeflerin yerine getirilmesi için bireysel bir araçtır. Ayrıca bireylerin toplumsallık sürecinde sosyal onaylanma veya sosyal onaylanmama sunulan benlik için etkin bir faktördür (Korkmaz, 1996: 14-17).

2.1.3. Coopersmith'e göre Benlik Saygısı

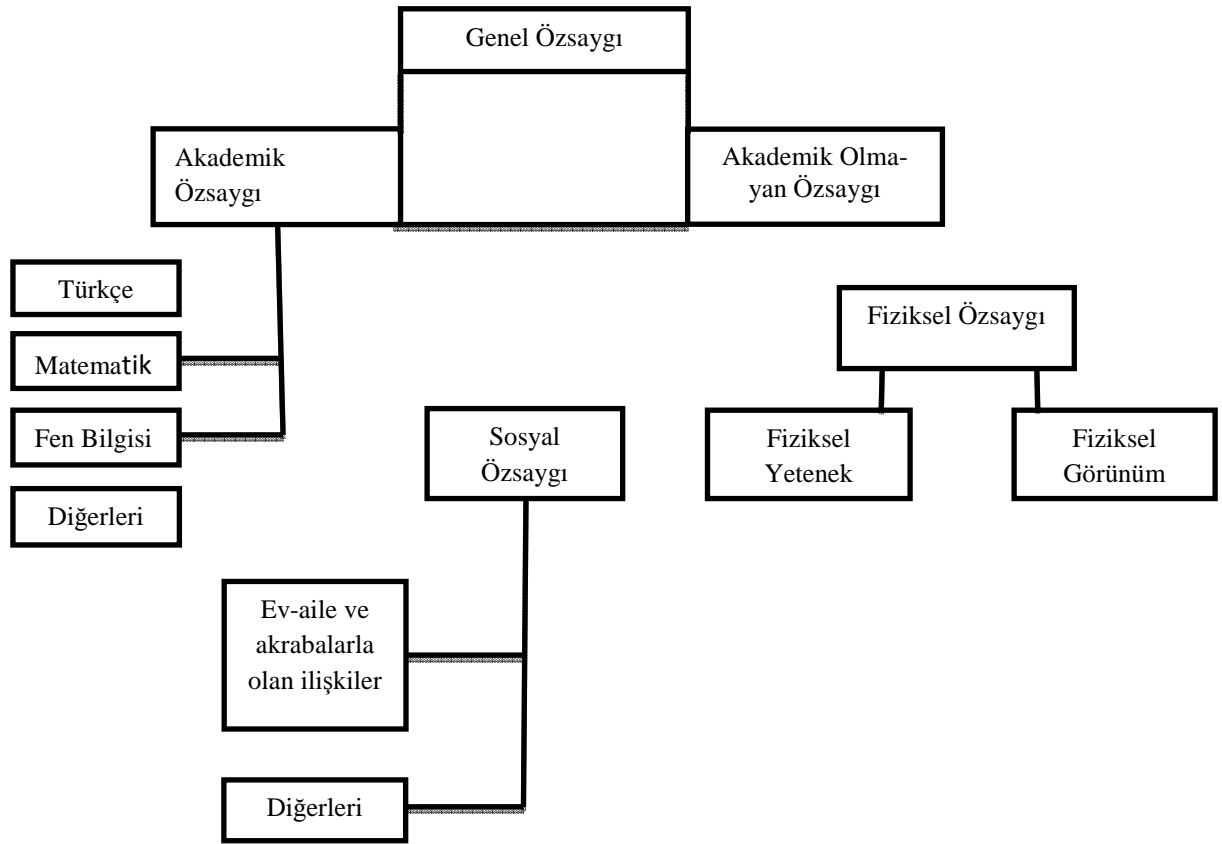
Benlik saygısı, kişinin tutum ve davranışlarının belirlenmesinde önemli etken oluşturan, kendi benliğine yönelik yaptığı ve devamlı olarak sürdürdüğü değerlendirmesidir. Benlik saygısı düzeyini, bireyin kendi benliğini onaylayan veya onaylamayan tutumları, bireyin kendini yetenekli, önemli, başarılı ve değerli bulup bulmamasını belirlemektedir. Benlik saygısı, bireylerin sosyal, duyuşsal, bilişsel ve akademik yaşamlarını etkileyen, kişinin toplum içinde etkin ve katılımcı olmasında etkili olan bir kavramdır. Coopersmith'e göre benlik saygısı, normal koşullar altında değişmezlik gösterir ancak benlik saygısı, yaşantının farklı alanlarına, cinsiyete, yaşa ve diğer tanımlama koşullarına göre değişebilir (Coopersmith, 1967). Coopersmith (1967)'e göre benlik saygısı düşük olan bireyler, kendilerini önemsiz ve değersiz görme eğilimindedirler. Bu kişiler çoğu zaman kendilerini çaresiz ve zayıf olarak algılamaktadırlar. Kendi değerlerinden emin olamayan bireylerin sevgiyi alıp vermekte

güçlük çektiği, bunun sonucunda da bu kişilerin yakın ilişkilerden kaçınmakta ve kendilerini yalıtılmış, yalnız hissetmektedirler. Yüksek benlik saygısına sahip bireylerin ise sosyal ortamlarda daha aktif oldukları ve kendilerini daha etkili şekilde ifade ettikleri belirtilmiştir. Coopersmith, yaptığı araştırmalar sonucunda:

- 1.Çocuğun ana babası tarafından kabul edilmesinin,
- 2.Kendisine tutarlı ve iyi tanımlanmış özgürlük sınırlarının uygulanmasının,
- 3.Çocuğa insiyatif kullanma olanağı sağlanmasının, çocuğun yüksek benlik sahip yetiştirilmesinin üç temel koşulu olduğunu vurgulamaktadır (Soner, 1995).

2.1.4. Benlik Saygısı Boyutları

Çoğumuz kendimiz hakkında ne tam iyi, ne de tam kötü hissederiz, ancak güçlü yönlerimizin ve zaaflarımızın farkına varabiliriz. Bu tecrübeye dayanarak benlik saygısının global bir özellik olup olmadığı veya değişik işlev alanlarındaki belirli benlik değerlendirmelerinden oluşup oluşmadığı bu alandaki araştırmacıların karşılaştığı sorunlardan sadece bir tanesidir. Araştırmacılar benlik saygısı üzerinde çalışırken benlik saygısının farklı yönleri olduğunu ileri sürmüşlerdir. Benlik saygısının alan belirliliğine sahip olduğunu, yani değişik işlev alanlarına göre değiştiğini varsaymışlardır (Ünüvar, 2003). Bireylerin özellikle ergenlerin kendini algılama profilinde sekiz imgeleme alanı bulunmaktadır.

Tablo 2.1: Benlik Saygısı Boyutları

Kaynak: Özsaygının Hiyerarşik Yapısı (Pişkin,1999)'dan aynen alınmıştır.

Bireyin belli bir alana ilişkin özsaygı düzeyinin düşük olması, onun bütüncül özsaygı (insanın kendini ne kadar değerli gördüğüne inanç) düzeyini pek fazla etkilemeyebilir. Çünkü her bireyin sahip olduğu yüzlerce hatta binlerce özellik vardır. Başarısız olduğu ve özsaygısının düşük olduğu durumlardan kaçması mümkün olduğu için, bu durumun üzerinde yarattığı olumsuz etkiyi bir biçimde telafi etmesi gerekmektedir. Ancak başarısız olduğu ve kendini yetersiz hissettiği bir durumla sık sık karşı karşıya kalıyorsa ve kendisini kötü hissediyorsa bu durum ve olaylardan kaçması bir şekilde mümkün değilse, sonunda bu duruma ilişkin spesifik özsaygı, bütüncül özsaygı düzeyini de olumsuz biçimde etkileyebilmektedir (Kuzgun, 2002: 104).

Yaşantımız boyunca özellikle de ergenlik döneminde diğer insanlar tarafından kabul edilme çok önemlidir ve ergenler böyle konularda yoğun kaygı duymaktadırlar. Benlik saygısı açısından bizim ne yaptığımız ile diğer insanların bizim yaptığımız şeyler

hakkındaki söylemleri çok önemlidir. Benlik saygısının olumlu gelişmesi için çocuğun koşulsuz bir sevgi ortamında büyümesi, olumlu davranışlarının ödüllendirilmesi, kabul görmesi benlik yapısına uygun sorumluluklara sahip olması ve sevilmesi gerekmektedir (Çetinsaya vd, 2006). Olumsuz benlik saygısına sahip bireyler ise kendileri hakkında doğru değerlendirmeleri yapamaz ve günlük hayatta çok sık karar değiştirip çevresinde bulunan insanların kararlarından çok sık etkilenir. Son yıllarda yapılan araştırmalar özellikle bireyin içinde bulunduğu aile ortamının ve yakın çevre ile ilişkilerinin benlik saygısının gelişmesinde çok önemli olduğunu göstermektedir. Maslow, bireyin gerçek anlamda verimli ve başarılı olması için, sağlıklı bir benlik saygısına sahip olması gerektiğini savunmaktadır. Maslow'a göre, benlik saygısının iki kaynağı vardır: Birincisi, bireyin önem verdiği kişilerden gördüğü sevgi, saygı ve kabul; ikincisi ise bireyin yetkinlik ve başarı duygularıdır (Joseph, 1994). Harter'a (1993) göre, sosyal destek ve birey için önemli diğer kişilerden olumlu görüş alma, özsaygının gelişmesinde önemli belirleyicilerdir. Diğerlerinden onay alma veya almama bireyin özsaygını etkilemektedir. Benlik saygısı özellikle hayatın belli dönemlerinde kararlarımıza yön vermemizi sağlayan temel etkenlerdendir.

Psikoanaliz ekolüne göre ise benlik üç temel unsurdan oluşmaktadır(Ankey, 1992: 86-87).

Alt Benlik (İd): Benliğin ilkel ve doğuştan gelen parçasıdır. Bilinçsiz, mantıksız ve töre dışıdır. Zaman ve mekan kavramı yoktur. Haz ilkesine göre çalışmaktadır.

Benlik (Ego): Alt benlikle çevre arasında bir eşgüdüm sağlamaktadır. Ego, kişiliğin düzenleyici, denge ve uyum sağlayıcı parçasıdır. Freud, egonun dış dünyanın etkisi altında alt benliğin bir parçası olarak geliştiğini ve alt benlik ile dış dünya arasında arabuluculuk yaptığını ileri sürmüştür. İşlevi, bir otomobilin direksiyonuna benzer. Bu nedenle düzenleyici sistemde denilmektedir. Alt benliği gerçeklerle etkileşimi sonucunda benlik alt benlikten ayrılmış ve haz ilkesi yerine gerçeklik ilkesi egemen olmaya başlamıştır. Egonun görevi çatışmaları çözümlenmektedir.

Üst Benlik (Süper ego): Benliğin ahlaki yönünü temsil etmektedir. Çocuğa yapılan eğitim ve yasaklamalardan oluşmaktadır. Güçlü bir üst benlik, benliği sürekli olarak tehdit etmektedir. Üst benliğe frenleyici sistem de denir. Yalnız güçlü bir üst

benlik, benliği sürekli olarak tehdit eder. Üst benlik anti sosyal tiplerde, zayıf, depresif ve takıntılı kişilerde genellikle çok güçlüdür. Bu durumda benliğin, alt benlikle üst benlik arasındaki uzlaşma sağlanması ve çatışmaları çözümlenmesi güçleşir. Ayrıca güçlü bir çatışma, güçlü bir kaygı veya bunalıma neden olmaktadır (Ankay, 1992: 86-87).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
PROBLEM DURUMU VE YÖNTEM

3.1. PROBLEM DURUMU

3.1.1. Araştırmanın Problemi

Hızlı bir değişim ve dönüşümün yaşandığı günümüzde toplumlar, siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel vb. yönlerden birçok gelişime tanıklık etmektedirler. Şüphesiz, bu değişim ve dönüşümden en çok etkilenen alanların başında da eğitim gelmektedir (Genç ve Eryaman, 2000).Günümüz dünyasındaki bu hızlı değişim siyasal, sosyal ve psikolojik dönüşümleri de beraberinde getirmektedir. Değişime uyum sağlamak, modern insanın psiko-sosyal gelişiminin bir sonucudur. İnsanlar gözle görülen maddi farklılaşmalara kolay uyum sağlarken, toplumsal ve psikolojik dönüşümlere uyum sağlamada aynı oranda başarı gösterememektedirler. Üstelik karakter gelişimini henüz tamamlamamış olan gençlerde ve çocuklarda bu gelişim süreci daha gecikmeli ve sıkıntılı yaşanmaktadır. Bu sıkıntılı aşılmasında en etkin yollardan birisi, genç nesilleri içinde yaşadıkları topluma kaynaştıracak olan değerlerin kazandırılmasıdır (Doğan, 2007). Eğitim sistemimizin temel yapı taşlarından olan öğretmenlerimiz ve öğretmen adaylarımız son yıllarda yaşanan bilim, teknoloji ve eğitimde yaşanan gelişmeler sonrası bilgi aktaran insan formatının dışına çıkmaya başlamışlardır (Keleş ve Yiğittir, 2011). Son yıllarda tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de toplumda şiddet, güvensizlik, kötü alışkanlıklar, sevgi- saygı eksikliği, hoşgörü gösterememe gibi davranışlarda büyük bir artış gözlenmektedir. Toplumsal yapıdaki insani değerlerin azalması gelecek toplumlar için önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Bu nedenle eğitim sisteminin iyi ve etkili insan yetiştirme amaçlarına ulaşabilmesi için gerekli önlemleri alması önemli bir gereklilik olarak görülmektedir (Deveci ve Selanik Ay, 2009).

Toplumumuzda farklı alanlarda yaşanan birçok gelişmeyle ve teknolojinin hayatımızın merkezinde yer almaya başlamasıyla birlikte insanların kendine olan güvenleri artmasına rağmen aynı oranda azalmaya da başlamıştır. Teknoloji her ne kadar hayatımıza hükmedip kendimizi güçlü hissetmemizi sağlasa da kendi farkındalığımızı azaltmaya ve bireyi yalnızlığa itmeye başlamıştır.

İnsan yetiştirme görevini kendine misyon edinen öğretmen adaylarının kendilerinin farkında olmaları, doğru benlik saygısı oluşturup bu doğrultuda davranış geliştirmeleri büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda toplumu geleceğe hazırlayan

öğretmen adaylarının değer algıları ve benlik saygılarının ortaya konması ihtiyacı vardır. Bu araştırmada öğretmen adaylarının değer algıları ve benlik saygıları ortaya konup arasındaki ilişki incelenmiştir.

3.1.2. Araştırmanın Amacı

Bu açıklamalar doğrultusunda, bu araştırmayla, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algıları ve benlik saygıları nedir? Bu algıların çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği ve değer algıları ile benlik saygıları arasında ilişki olup olmadığı ortaya çıkarılmak istenmiş ve bulgular doğrultusunda öneriler getirilmiştir. Bu doğrultuda aşağıdaki problemlere yanıt aranmıştır.

1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının değer sistemlerine ilişkin algıları nedir?
2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının değer sistemlerine ilişkin algıları
 - a) Yaşlarına
 - b) Cinsiyetlerine
 - c) Anne- Baba eğitim düzeyine
 - d) Gelir düzeylerine
 - e) Üniversiteye başlamadan önce ikamet ettikleri yerleşim yerlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının benlik saygılarına ilişkin algıları nedir?
4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının benlik saygılarına ilişkin algıları
 - a) Yaşlarına
 - b) Cinsiyetlerine
 - c) Anne- Baba eğitim düzeyine
 - d) Gelir düzeylerine
 - e) Üniversiteye başlamadan önce ikamet ettikleri yerleşim yerlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının değer sistemlerine ilişkin algıları ile benlik saygılarına ilişkin algıları arasında ilişki var mıdır?

3.1.3. Araştırmanın Kapsamı, Sınırlılıkları ve Sayıtlar

Sosyal bilgiler öğretmen adayları araştırma kapsamına alınmış, eğitim fakültesinde öğrenim gören diğer öğrenciler araştırma kapsamının dışında tutulmuştur. Araştırma Ankara, ve Aksaray Eğitim Fakültesinde öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri ile sınırlı tutulmuştur. Sosyal bilgiler öğretmen adayları değer algıları ve benlik saygılarını değerlendirme becerisine sahiptirler ve araştırmaya katılan öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar onların gerçek algılarını yansıtmaktadır görüşleri varsayılmıştır.

3.1.4. Tanımlar

Bu araştırmada geçen bazı kavramların tanımları şu şekilde ifade edilmiştir:

Değer: Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey.

Benlik: Benlik, insanın kendi kişiliğine ilişkin kanılarının toplamı, insanın kendini tanıma ve değerlendirme biçimidir.

Benlik Saygısı: Kişinin kendine olan güvenini ve kendisi hakkındaki doyum duygusunu ifade eder. Başka bir deyişle, kişinin kendisi hakkında ne düşündüğü ve hissettiğidir.

3.1.5. İlgili Araştırmalar

3.1.5.1. Değerler Eğitimiyle İlgili Yapılan Araştırmalar

Bilsky ve Koch'un (1994), "Değerlerin İçeriği ve Yapısı" adlı çalışmasında; Son on beş yıl süresince, Shalom Schwartz değerlerin yapısı üzerine kapsamlı bir teoriyi geliştirip açığa kavuşturulmuştur. Bu yaklaşımının önemli bir özelliği de değer tiplerinin salt bir ayırt edilmesiyle sınırlı olmamasıdır. Bilakis, Guttman'ın taraf-boyut yaklaşımına binaen teori, çalışanların ifade ettikleri motivasyonel kaygıların takibindeki çatışmalara ve karşılıklı uyumluluklara referans vererek değerler arasındaki bir dizi dinamik ilişkiyi belirtmektedir. Buna ilaveten ve mevcut çalışma için daha da önemlisi,

Schwartz iki boyutlu ve iki kutuplu bir yapı açısından bu dinamik ilişkileri özetlemiştir. Çalışmada tekrarlamaya çalıştıkları işte bu yapıdır. Ancak; Schwartzdan başka bu amaç için “Schwartz Değer Anketi” ni kullanılmamış, bunun yerine, Dempsey ve Dukes tarafından geliştirilen Morris’in Yaşama Metotları’nın kısa bir süre versiyonunu, Kilmann içebakış testini ve McClelland’ın kişisel değerler anketini N = 144 Kanadalı Pazarlama Öğrencilerine uygulanmış. Veriler, metrik olmayan çok boyutlu ölçek aracılığıyla analiz edilmiş ve araştırmanın sonucunda, Schwartz değerler modelinin hepsinin olmasa da çoğunun tekrarlanabileceğini ortaya konulmuş. Değerlerin değerlendirilmesinde hem kavramsal hem metodolojik farklılıkları ele alınarak varsayılan yapıyla mutabakat ve o yapıdan uzaklaşmalar tartışılmış.

Dılmaç, (1999) “İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması” adlı yüksek lisans tezinde İnsani Değerler Eğitim Programına katılan öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeylerinin gelişmesinde kız veya erkek oluşlarına göre fark bulunmamıştır.

Uyguç, (2003) “Cinsiyet, Bireysel Değerler ve Meslek Seçimi” adlı çalışmasında faktör analizi sonucu geleneksellik, evrensellik ve hedonizm olmak üzere üç değer grubu elde etmiştir. Araştırma sonuçları kız öğrencilerin üç değer tipine, erkek öğrencilerden; erkek öğrencilerin ise dişil değerlere, eril değerlerden daha fazla önem verdiğini göstermektedir. Üç değer tipine verilen önemde fakülte farklılıkları bulunamamıştır.

Sarı, (2005) “Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri Giresun Eğitim Fakültesi Örneği” adlı çalışmada Giresun Eğitim Fakültesinde 110 öğrenci (55 kız, 55 erkek) üzerinde gerçekleştirilen araştırmada öğrencilerin değer tercihleri önem sırasıyla siyasi, genel ahlak, dini, ekonomik, estetik, sosyal ve bilimsel değerler olarak bulunmuştur. Kız ve erkek öğrencilerin bilimsel değerleri arasında bir farklılık yoktur. Erkek öğrencilerin değerleri benimseme düzeyleri bilimsel değer dışındaki tüm değer alanlarında kız öğrencilerden daha yüksektir. Araştırmada tüm değer alanlarının birbiriyle anlamlı ilişkiler içinde oldukları bulunmuştur.

Erdem, (2007: 55-72) Eğitim Fakültesi Kültürünün Önemli Bir Ögesi: Değerler (Pamukkale Üniversitesi Eğitim fakültesi Örneği) adlı çalışmasına göre Pamukkale Üniversitesinin ilerde sahip olması gereken ilk üç değer bilimsellik, nitelik ve öncülük

bilimsel değerler olup gelecekte Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi kültüründe neyin önemli olması gerektiğini göstermesi açısından önem göstermektedir.

Akbaş, (2008) Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış adlı çalışmasında öğrencinin duygu, ahlak ve değer konusundaki bireysel ve sosyal gelişimini kapsayan duyuşsal eğitim farklı isimlerle yeni ilköğretim programlarında yer bulmuştur. Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi dersi öğretim Programı'nda "programın değerleri" belirlenmiş, Fen ve Teknoloji dersi öğretim Programı'nda tutum ve değer kazanımları başlığı altında adalet, dürüstlük, sorumluluk sahibi olma ve özgüven gibi değerler verilmiş, Matematik dersi öğretim programında değer ve tutumlar duyuşsal özellikler ve öz yönetim yeterlilikleri başlıkları altında işlenmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının da programın değerleri belirlenmiş ve değer öğretime ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Türkçe dersi öğretim programında ise değer ve duyuşsal özellikleri ile ilgili bir başlık bulunamamıştır.

Deveci ve Ay (2009), "İlköğretim Öğrencilerinin Günlüklerine Göre Günlük Yaşamda Değerler" adlı makalesinde öğrencilerin günlük yaşamlarında değerlerin sıklıkla yer alan bir tema olduğu ve öğrencilerin yaşamının içinde bulunan değerlerin öğrencilere etkili biçimde öğretilmesi, değer kazanımlarının rastlantıya bırakılmaması için okullarda etkili ve planlı değer eğitimi etkinlikleri gerçekleştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Dilmaç ve Deniz (2009) "Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışları ile Değer Tercihlerinin İncelenmesi" çalışmasına göre öğrencilerin öz anlayış puanları ile değerler ölçeğinin başarı, hazcılık, öz denetim ve uyarılma, evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik alt boyutları arasında pozitif bir ilişki vardır. Öz anlayışın bileşenlerinden özellikle ortak paydaşının özellikle değerlerle ilgili olduğu görülmektedir. Çünkü ortak paydaşım ilham kaynağını kültürlerden evrensel değerlerden, adaletten, eşitlikten, bağımsızlıktan ve hoşgörüden alır.

Kirişçi (2010) "Öğretmenlerin Kültürel Değerleri ve Çatışma Yaklaşımları" adlı yüksek lisans tezinde İstanbul ili Şişli ve Esenler ilçelerinde çalışan öğretmenlerin kültürel değerleri ve çatışma yaklaşımlarının arasında herhangi bir ilişki olup olmadığını gözlemlemekte ve kültürel açıdan yorumlamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin en fazla öz aşkınlık, ikinci sırada muhafazakârlık, üçüncü sırada

yeniliğe açıklık ve son sırada da öz genişletim değer grubunda yer aldıkları görülmektedir. Öğretmenlerin yer aldıkları değer grupları arasında cinsiyet, yaş ve görev yaptıkları ilçe değişkenleri açısından istatistiksel bakımdan, 05 düzeyinde anlamlı farklılıklar vardır. Öğretmenlerin çatışmaya yönelik geleneksel yaklaşım bakış açısını yansıtan ifadelerinin ortalaması modern yaklaşım bakış açısını yansıtan ifadelerinkine göre daha yüksektir.

Pekince (2010) “Değerlere Dayalı Sınıf Yönetimi” adlı yüksek lisans tezinde sınıf yönetiminde öğretmenler tarafından en çok tercih edilen değerler arasında, sorumluluk ve dürüstlük bulunduğunu; en az tercih edilen değerler arasında ise zevk ve heyecan verici hayat olduğunu göstermektedir.

Öcal ve Yiğittir (2010) “İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri” adlı çalışmasında Avrupa Birliği’ne giriş sürecinde değer eğitiminin hedef kitlesi olan öğrencilerin görüşlerine göre değer yönelimlerini belirlemeyi amaçladığı çalışmada, öğrencilerin 97 farklı değeri tercih ettikleri ancak bunlar içinden sırasıyla çevre temizliği, saygı, güzel söz ve davranış, dürüstlük, çalışkanlık, çevre duyarlılığı, yardımseverlik, iyi insan olma, hoşgörü, doğa sevgisi, temizlik, sevgi ve güvenirlilik değerlerini daha çok tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bu değerler, Akbaş ve Rokeach tarafından geliştirilen değer sınıflandırmaları ile karşılaştırılmış ve çalışmada en fazla tercih edilen 13 değerden, Rokeach’ın sınıflandırmasındaki değerlerden sadece 5 değer (dürüstlük, yardımseverlik, hoşgörülü olma, temizlik ve sevgi) değerleri olduğunu tespit etmiştir.

Kılıç Şahin (2010) “İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersini Yürüten 4. ve 5.Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Kazandırılmasına İlişkin Görüşleri” adlı çalışmasında katılımcı öğretmenlerin, değerleri toplum tarafından kabul edilen, davranışlara ve hayata yön veren, iyi vatandaş yetiştirmede önemli görülen unsurlar olarak tanımladığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca katılımcı öğretmenlerin çoğu öğrencilerde sağlam bir kişilik yapısı oluşturmak, onları geleceğe hazırlamak ve değer yozlaşmasının önüne geçmek gibi nedenlerden dolayı değerlerin açık bir şekilde programa konulmasını uygun bulmaktadır. Katılımcı öğretmenler değer öğretimi sürecinde kendi rollerini model olarak tanımlamış ve kendileri dışındaki en etkili kurumun aile olduğunu belirtmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin çoğu değerlerin öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmesi yoluyla öğretilmesini, süreci organize ettiği ve kalıcı öğrenmeye neden olduğu için uygun bulmaktadır. Okulda verilen değerlerle ailede, çevrede ve medyada verilen değerlerin çatışması, öğretmenlerin program hakkında eksik bilgi sahibi olması değerlerin öğretimini güçleştiren unsurlardır.

Yığittir ve Keleş, (2011) “Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitime İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri” adlı çalışmasında öğretmenlerin önemli bir kısmı değerlerin önemli bir kısmının değerlerin sosyal bilgiler öğretim programında yer almasından memnun olduğu, öğretmenlerin değer eğitimiyle ilgili hizmet içi eğitime ihtiyaçları olduğu, ders kitaplarında değer eğitimiyle ilgili yeterli işlerin olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Yılmaz, (2011) “İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Tarzları İle Demokratik Değerlere İlişkin Görüşleri” Arasındaki İlişki” adlı çalışmasına göre İlköğretim okulu öğretmenleri daha çok takdir edilen sınıf yönetimi tarzına sahiptir. Öğretmenlerin sınıf yönetimi tarzları branş; takdir edilen sınıf yönetimi tarzları eğitim durumu ve yaş; başıboş sınıf yönetimi tarzları branş, eğitim durumu ve kıdeme göre değişmektedir. Öğretmenler demokratik değerlere yüksek düzeyde katılım göstermiştir. Öğretmenlerin demokratik değerlere ilişkin görüşleri cinsiyet ve branşa göre değişmezken, eğitim durumu, yaş ve kıdeme göre değişmektedir. Ayrıca öğretmenlerinin demokratik değerlere ilişkin görüşleri ile sınıf yönetimi tarzları arasında düşük düzeyde anlamlı ilişki vardır.

Çalışkur, Demirhan ve Bozkurt, (2012) “Değerlerin Belirli Meslek Alanları ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi” adlı çalışmasında amaçsal ve araçsal değerler arasında pozitif ve zayıf yönlü bir ilişki tespit edilirken, “dürüstlük”, “aile güvenliği”, “iç huzur” değerlerinin tüm gruplarda görülen ortak değerler olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcılarını cinsiyet ve yaş gruplarına göre farklı amaçsal ve araçsal değerlere sahip oldukları da görülmüştür.

3.1.5.2 Benlik Saygısıyla İlgili Yapılan Araştırmalar

Dinç, (1992) “Cinsiyetleri Farklı Lise Öğrencilerinin Benlik Algı Düzeylerinin Özsaygı Düzeylerine Etkisi” adlı yüksek lisans tezinde öğrencilerin psikolojik, sosyal,

ailesel ve uyumsal benlik algı düzeylerinin yüksek olması özsaygıyı olumlu yönde; düşük olması ise özsaygı düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir. Genel, sosyal, ailesel ve uyumsal benlik algı düzeyleri düşük olan kız ve erkek gruplarında özsaygı düzeyinin erkeklerin lehine çıktığı görülmüştür. Bunun yanı sıra, cinsel benlik düzeyleri farklı olan kız ve erkeklerin özsaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Özkan, (1994) “ Düşünen Adam” dergisinde “Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler” adlı çalışmasında benlik saygısının, cinsiyete, anne ve baba eğitim düzeyine, anne mesleğine, aile gelir düzeyine ve ailenin ilgisine bağlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna göre anne ve baba eğitim düzeyi arttıkça yüksek benlik saygısında olma oranında artma gözlenmiştir. Yüksek benlik saygısının annenin mesleğine bağlı olduğu ve çalışan annelerin çocuklarının tamamına yakını yüksek benlik algısına sahip bulunmuştur. Ancak baba mesleğiyle benlik saygısı arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır.

Balat ve Akman (2004)’ın “Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi “adlı çalışmasında öğrencilerin cinsiyet, sosyo-ekonomik durum ve devam ettikleri sınıf düzeyleri ile benlik saygısı arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Bal, (2006) “İlköğretim Öğrencilerinin Benlik Algıları ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki” adlı çalışmasında öğrencilerin sosyoekonomik düzeylerinin benlik algıları etkilediği ve farklılık oluşmasına neden olduğu sonucuna varmışlardır.

Karakaya, Coşkun ve Ağaoğlu (2006) “Yüzücülerin Depresyon, Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeylerinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında yüzücülerin benlik saygıları arttıkça, depresyon düzeylerinin azaldığı sonucuna varmıştır. Çalışma sporun ruh sağlığını hangi yollarla etkilediğinin üzerinde durulması gerektiğini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Serin ve Öztürk (2007) “ Anne Babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar ile Aynı Yaş Grubundaki Anne – Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri” adlı çalışmasında anne babası boşanmış çocuklarla, anne babası boşanmamış çocukların kaygı düzeyleri ve benlik saygıları arasında anlamlı farklılıklar olduğunu saptamıştır. Ayrıca, anne-babası boşanmamış çocuklarda kız çocuklarının

erkek çocuklarına göre daha kaygılı olduğu ve yine anne babası boşanmamış çocuklarda 9 yaş grubundaki çocukların 11 yaşındaki çocuklara göre benlik saygılarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Çetinkaya vd. (2009) “Sosyoekonomik Durumu Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Depresyon ve Benlik Saygısı Düzeyiyle İlişkisi” adlı çalışmasında sosyoekonomik düzeyi düşük okullarda zorbalığa maruz kalanlarda depresyon düzeyinin arttığı ve benlik saygısı düzeyinin azaldığı sonucuna varmışlardır. Öğrencilerin yaşı, sınıfı, babasının mesleği, babanın öğrenim durumu, kardeş sayısı ve sosyoekonomik düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Bayraktar, Sayıl ve Kumru (2009) “Liseli Ergenler ve Üniversiteli Gençlerde Benlik Saygısı: Ebeveyn ve Akrana Bağlanma, Empati ve Psikolojik Uyum Değişkenlerinin Rolü” adlı çalışmasında erkelerin akrana ve ebeveyne bağlanmasının benlik saygısını doğrudan yordaması gözlenirken, kızlarda ise bu doğrudan ilişki yalnızca ebeveyne bağlanma ve benlik saygısı arasında gerçekleşmektedir.

Güloğlu ve Kararımak (2010) “Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı ve Psikolojik Sağlamlık” adlı çalışmasında yalnızlık ile benlik saygısı ve psikolojik sağlamlık değişkenlerinin üniversite öğrencilerinde yalnızlığı yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca benlik saygısı ve psikolojik sağlamlık değişkenlerinin üniversite öğrencilerinde yalnızlığı yordadığı bulunmuştur.

Yiğit (2011) “Emekli Polislerin Benlik Saygılarının Sahip Oldukları Değerler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında emekli polislerin benlik saygısı ölçeği puanı ile değerler ölçeğinin başarı ve özdenetim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik ve güvenlik alt boyutları arasında ilişkiye rastlanmamıştır. Güç, hazcılık, uyarılma ve uyum alt boyutlarında ise ilişki görülmektedir. Değerler ölçeğinin alt boyutları ile benlik saygısı ölçeği arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ve emekli polislerin değer algılarının, benlik saygısı ölçeği üzerindeki göreceli önem sırası: Değerler ölçeği alt boyutları, özdenetim, evrensellik ve hazcılıktır. Özdenetim, evrensellik ve hazcılık alt boyutlarının emekli polislerin benlik saygısı üzerinde önemli (anlamlı) bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Değerler ölçeğinin diğer alt boyutlarının emekli polislerin benlik saygıları üzerinde önemli etkiye sahip olmadığı görülmektedir. Eğitim değişkeninin değerler ölçeğinin alt boyutlarından güç, başarı, hazcılık, öz denetim, uyarılma,

evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik alt boyutlarının puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır.

3.2. YÖNTEM

Bu bölümde, sırayla yöntem, evren ve örneklem, araştırmada kullanılan ölçme araçları ve veri toplama aracının hazırlanması, verilerin toplanması ve istatistiksel analizlere ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.2.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, betimsel türde bir araştırma olup ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Algıları ve Benlik Saygıları arasındaki ilişkiyi saptamaya dönük bu araştırma Karasar (2012)'ın “Geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı” olarak tanımladığı tarama modelindedir.

3.2.2. Evren- Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara ve Aksaray'da bulunan üniversitelerde 2012-2013 öğrenim yılında sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Ankara ve Aksaray illerinde bulunan iki devlet üniversitesinde öğrenim gören seçkisiz olarak belirlenen 300 sosyal bilgiler öğretmeni adayı oluşturmaktadır.

3.2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri olgusal ve yargısal veri türündedir. Olgusal veriler “Kişisel Bilgi Formu”yla elde edilen ve araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demografik ve sosyoekonomik bazı özelliklerini gösteren verilerdir. Yargısal veriler ise Schwartz tarafından geliştirilen “Portre Değerler Ölçeği” ve Osman Tolga Arıcak tarafından geliştirilen “Benlik Saygısı Ölçeği”nde yer alan yargı maddelerine katılımcıların verdikleri yanıtları içeren verilerdir. Verilerin kaynağı katılımcıların

demografik ve sosyoekonomik özelliklerine ilişkin görüşlerinin belirlenmeye çalışıldığı PDÖ'deki altılı likert tipi ölçekler ve BSÖ'deki beşli likert tipi ölçekler üzerindeki işaretlemelerine dayanmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demografik ve sosyoekonomik özellikleri araştırmanın bağımsız değişkeni iken, değer sistemleri ve benlik saygılarına ilişkin veriler araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluşturmaktadır.

Aşağıda envanterlerin ilgili bölümlerine ait açıklamalara yer verilmektedir.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmanın demografik ve sosyoekonomik değişkenleri hakkında veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Ankette öğretmen adaylarının yaşı, cinsiyeti, mezun oldukları okul, aile gelir durumu, yaşadığı yerin niteliği vb. sorular sorulmuştur.

Portre Değerler Ölçeği: Ölçek Schwartz ve arkadaşları (2001) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, her biri ikişer cümleden oluşan 40 maddeden oluşmakta ve her maddede on değer tipinden biriyle hedefleri ve istekleri temelinde kurgusal bir kişinin kısa portresi çizilmektedir. Schwartz'ın çalışması Hofstede ve Inglehart'ın çalışmalarından daha sonra ortaya konulmuştur. Schwartz'ın çalışmasını özgün kılan husus, bireysel değerlerin davranış, yaklaşım ve toplumsal değerler üzerine etkisinin sosyo-psikolojik bakış açısıyla incelenmesidir. Bu bakış açısı diğer değerlendirmelere göre daha karmaşık bir yapıya sahiptir ve 73 farklı ülkede yapılan çalışma ile dünyanın kültürel bir haritası çıkarılmıştır. Araştırmamızda PDÖ' nin tercih edilmesindeki en temel sebeplerden birisi PDÖ'nin Rokeach'ın değerler ölçeğinden daha sonra geliştirilmiş daha kapsamlı bir ölçek olmasıdır. PDÖ, başta Rokeach değer ölçeği olmak üzere diğer ölçeklerde göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur; bu nedenle de daha kapsamlıdır. Geçmişteki ölçüm hatalarına karşılık, değerlerin kültürler arası ortak değerlerin olduğuna ilişkin kuramı gereği, kırk dört ayrı ülkede doksan yedi grup üzerinde yapılan araştırma sonuçlarına göre şekillendirilmiştir. Bu nedenle kültürler arası geçerliliği ispatlanmış bir ölçektir. Portre Değerler Ölçeği, her biri ikişer cümleden oluşan 40 maddeden oluşmakta ve her maddede on değer tipinden biriyle hedefleri ve istekleri temelinde kurgusal bir kişinin kısa portresi çizilmektedir. Demirutku (2004) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek, 381 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 21,4'tür. Ölçeği 3 sosyal psikolog Türkçe' ye çevirmiş, bu çeviri sonucu elde edilen form iki İngilizce çeviri kursu öğreticisi ve değer konusunda

uzman bir klinik psikologa sunularak İngilizce'ye çevirmeleri istenmiştir. Bazı ufak ayrıntılarda Schwartz'dan dönüt alınmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması, Demirutku (2004) ve araştırmacı tarafından güvenilirlik çözümlemesine tâbi tutulmuştur. Ölçek, Demirutku (2004) tarafından 4 hafta arayla öğrencilere iki kez uygulanmıştır. Uygulama sonucu hesaplanan iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları ve test tekrar test güvenilirlik katsayıları 10 boyut için Tablo 1'de, Cronbach Alpha katsayıları ise Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 3.1: Değer Boyutlarının İç Tutarlılık Güvenirlikleri

İç Tutarlılık Güvenirlikleri		Test-Tekrar		İlgili PDÖ Maddeleri
Birinci Uygulama	İkinci Uygulama	Test	Güvenirlikleri	
Güç	.71	.77	.81	2, 17, 39
Başarı	.82	.84	.81	4, 13, 24, 32
Hazcılık	.78	.81	.77	10, 26, 37
Uyarılım	.58	.61	.70	6, 15, 30
Öz yönelim	.56	.65	.65	1, 11, 22, 34
Evrensellik	.79	.79	.72	3, 8, 19, 23, 29, 40
İyilikseverlik	.59	.69	.66	12, 18, 27, 33
Geleneksellik	.61	.63	.82	9, 20, 25, 38
Uyma	.75	.77	.75	7, 16, 28, 36
Güvenlik	.62	.71	.80	5, 14, 21, 31, 35

Tablo 3.2: Portre Değerler Ölçeğinin Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayıları

Ölçek ve Boyutlar	Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayısı
Portre Değerler Ölçeği (Genel)	.85
Güç	.55
Başarı	.80
Hazcılık	.69
Uyarılım	.50
Öz yönelim	.53
Evremsellik	.71
İyilikseverlik	.50
Geleneksellik	.61
Uyuma	.64
Güvenlik	.67

Benlik Saygısı Ölçeği: Araştırmada, üniversite öğrencilerin benlik saygısı düzeylerini ölçebilmek için Arıca (1999), tarafından geliştirilen Benlik Saygısı Ölçeği'nden yararlanılmıştır. Ölçek, 5'li likert tipi derecelendirmeye düzenlenmiş ve araştırmaya katılan öğrencilerden her maddeyi okuyup; “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” seçeneklerinden birinin işaretlenmesi istenmiştir. Ölçek, beş faktöre ayrılmış ve kuramsal olarak benlik saygısının; benlik değeri, kendine güven, depresif duygulanım, kendine yetme, başarıya ve üretkenlik şeklinde boyutları olduğu için ölçekte bu boyutlar oluşturulmuş ve ifadeler şöyle sıralanmıştır (Arıca, 1999).

1. Benlik Değeri: Kendinde olan ve olması gereken özelliklere bir değer verme durumudur. Bu faktörde yedi madde (1, 13, 16, 19, 22, 27, 29) bulunmaktadır.

2. Özgüven: Daha çok kendi özelliklerine bir değer atfetme ve bu değerler sayesinde kendini onaylama durumudur. Bu faktör, dokuz madde (5, 8, 9, 10, 11, 17, 20, 21, 25) ile ifade edilmiştir.

3. Depresif Duygulanım: Bireyin kendini daha çaresiz, daha zayıf ve güçsüz olduğunu algılaması durumudur. Bu faktör altında beş ifade (3, 4, 6, 12, 31) bulunmaktadır.

4. Kendine Yetme: Bireyin zihinsel ve davranışsal anlamda kendi beklentilerini ve hedeflerini gerçekleştirme durumudur. Bu faktör beş madde (14, 15, 24, 26, 30) ile ifade edilmiştir.

5. Başarma ve Üretkenlik: Bireyin kendini yeterince başarılı ve faydalı görme durumudur. Bu faktör altı madde (2, 7, 18, 23, 28, 32) ile ifade edilmiştir.

Arıcak (1995) tarafından geliştirilen benlik saygısı ölçeği 5’li likert tipi derecelendirmeye düzenlenmiş ve araştırmaya katılan öğrencilerden her maddeyi okuyup; “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” seçeneklerinden birinin işaretlenmesi istenmiştir. Ölçek beş faktöre ayrılmış ve kuramsal olarak benlik saygısını; benlik değeri, kendine güven, depresif duygulanım, kendine yetme, başarma ve üretme şeklinde alt boyutlara ayrılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .90; beş alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı sırasıyla .74, .68, .75, .60, .70, şeklinde hesaplanmıştır. Test- tekrar test güvenilirlik katsayısı .70, yapı geçerliliği katsayısı ise .82 olarak bulunmuştur.

3.2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizinde farklı istatistik teknikler kullanılmıştır. Adayların benimsedikleri değer algısı ve benlik saygısı boyutlarının belirlemede aritmetik ortalama, standart sapma gibi betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Öğretmen adaylarının benimsedikleri değer algısı ve benlik saygısı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılmasında iki değişken düzeyi için t- testi, üç ve daha fazla değişken düzeyinde ise ANOVA, Kruskal Wallis test istatistiklerinden yararlanılmıştır. Son olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benimsedikleri değer algıları ile benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişki Corelasyon tekniği kullanılarak çözümlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR VE YORUM

4.1. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde sosyal bilgiler öğretmen adaylarına uygulanan portre değerler ölçeği ve benlik saygısı ölçeklerinden elde edilen veriler analiz edilerek yorumlanmıştır.

Tablo 4.1: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Sistemlerine İlişkin Algılarının Dağılımı

Kaynak	Madde No	Ölçek Madde	Toplam	
			16,84	2,03
			SBÖ Adayları	
			\bar{X}	SS
Güç	2	Onun için zengin olmak önemlidir. Çok parası ve pahalı şeyleri olsun ister.	12,41	2,20
	17	İşin başında olmak ve başkalarına ne yapacaklarını söylemek onun için önemlidir. İnsanların onun söylediklerini yapmalarını ister.	10,34	1,99
	39	Her zaman kararları veren kişi olmak ister. Lider olmaktan hoşlanır.	9,94	2,40
	Toplam		10,89	2,19
Başarı	4	Onun için yeteneklerini göstermek çok önemlidir. İnsanların onun yaptıklarına hayran olmasını ister.	17,25	2,89
	13	Çok başarılı olmak onun için önemlidir. İnsanlar üzerinde iyi izlenim bırakmaktan hoşlanır.	13,23	2,19
	24	Hırslı olmanın önemli olduğunu düşünür. Ne kadar yetenekli olduğunu göstermek ister.	15,73	2,92
	32	Hayatta başararak öne geçmek onun için önemlidir. Başkalarından daha iyi olmaya çalışır.	15,79	2,91
Toplam		15,5	2,72	
Hazcılık	10	Eğlenmek için her fırsatı kollar. Zevk veren şeyleri yapmak onun için önemlidir.	11,90	2,99
	26	Hayattan zevk almak onun için önemlidir. Kendisini "şımartmaktan" hoşlanır.	12,84	3,22
	37	Hayattan zevk almayı gerçekten ister. İyi zaman geçirmek onu için çok önemlidir.	10,39	2,84
Toplam		11,71	3,01	
Uyarılıım	6	Hayatta pek çok farklı şey yapmanın önemli olduğunu düşünür. Her zaman deneyecek yeni şeyler arar.	11,30	2,26
	15	Risk almaktan hoşlanır. Her zaman macera peşinde koşar. Sürprizlerden hoşlanır. Heyecan verici bir yaşamının olması onun için önemlidir.	13,07	2,01
	30		11,35	2,07
Toplam		11,9	2,11	
Öz Yönelim	1	Yeni fikirler bulmak ve yaratıcı olmak onun için önemlidir. İşleri kendine özgü, orijinal yollarla yapmaktan hoşlanır.	17,48	2,77
	11	Yaptığı işler hakkında kendi başına karar vermek onun için önemlidir. Faaliyetlerini seçip planlarken özgür olmaktan hoşlanır.	17,11	3,13
	22	Her şeyle ilgili olmanın önemli olduğunu düşünür. Her şeyi merak etmekten ve anlamaya çalışmaktan hoşlanır.	16,66	2,94
	34	Bağımsız olmak onun için önemlidir. Kendi ayakları üzerinde durmak ister.	16,13	3,37

Tablo 4.1: (Devam) Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Sistemlerine İlişkin Algılarının Dağılımı

		Toplam	17,01	3,07
Evrensellik	3	Dünyada herkesin eşit muamele görmesinin önemli olduğunu düşünür. Hayatta herkesin eşit fırsatlara sahip olması gerektiğine inanır.	27,40	6,04
	8	Kendisinden farklı olan insanları dinlemek onun için önemlidir. Onlarla aynı fikirde olmadığında bile onları anlamak ister.	24,38	6,05
	19	İnsanların doğayı korumaları gerektiğine gönülden inanır. Çevreye bakıp güzelleştirmek onun için önemlidir. Dünyadaki bütün insanların uyum içinde yaşaması gerektiğine inanır. Dünyadaki bütün gruplar arasında barışın güçlenmesi onun için önemlidir.	26,14	5,21
	23	Herkese, hatta hiç tanımadığı insanlara bile adil muamele yapılmasını ister. Toplumdaki zayıfları korumak onun için önemlidir.	26,20	5,11
	29	Doğaya uyum sağlamak ve onunla kaynaşmak onun için önemlidir. İnsanların doğayı değiştirmemesi gerektiğine inanır.	24,72	5,26
	40		25,04	4,50
		Toplam	25,64	5,36
İyilik Severlik	12	Çevresindeki insanlara yardım etmek onun için çok önemlidir. Onların iyiliği için uğraşmak ister.	16,33	8,68
	18	Arkadaşlarına sadık olmak onun için önemlidir. Kendisini ona yakın olan insanlara adanmak ister.	17,46	10,45
	27	Başkalarının ihtiyaçlarına cevap vermek onun için önemlidir. Tanıdıklarına destek olmaya çalışır.	17,49	10,40
	33	Kendisini inciten insanları bağışlamak onun için önemlidir. İçlerindeki iyi yanları görmeye ve kin gütmemeye çalışır.	19,10	9,75
		Toplam	17,59	6,54
Geleneksellik	9	Sahip olduğundan daha fazlasını istememenin önemli olduğunu düşünür. İnsanların sahip olduklarıyla yetinmeleri gerektiğine inanır.	16,98	3,56
	20	Dini inanç onun için önemlidir. Dininin gereklerini yerine getirmek için çok çaba harcar.	15,45	3,26
	25	İşleri geleneksel yollarla yapmanın en iyisi olduğunu düşünür. Öğrendiği gelenek ve göreneklerin devam ettirmek onun için önemlidir.	20,70	3,78
	38	Alçakgönüllü ve kibirsiz olmak onun için önemlidir. Dikkatleri üzerine çekmemeye çalışır.	15,77	5,34
		Toplam	17,22	3,98
Uyma	7	İnsanların kendilerine söylenenleri yapmaları gerektiğine inanır. İnsanların her zaman, hatta başkaları izlemiyorken bile, kurallara uymaları gerektiğini düşünür.	17,72	3,09
	16	Her zaman uygun şekilde davranmak onun için önemlidir. İnsanların yanlış diyeceği şeyleri yapmaktan kaçınmak ister. Ana-babasına ve yaşlı insanlara her zaman saygı göstermesi gerektiğine inanır. Onun için itaatkâr olmak önemlidir.	17,59	3,03
	28	Başkalarına karşı her zaman nazik olmak onun için önemlidir.	16,83	3,14
	36	Başkalarını hiçbir zaman rahatsız veya huzursuz etmemeye çalışır.	15,90	3,02

Tablo 1'e göre sosyal bilgiler öğretmen adayları portre değerler ölçeğinin “Evrensellik” ($\bar{X}=25,64$), “İyilikseverlik” ($\bar{X}=17,59$), “Geleneksellik” ($\bar{X}=17,22$) ve “Uyma” ($\bar{X}=17,01$) boyutlarında diğer boyutlara göre daha yüksek ortalamaya sahipken; “Uyarılım” ($\bar{X}=11,9$), “Hazcılık” ($\bar{X}=11,71$) ve “Güç” ($\bar{X}=10,89$) boyutlarında ise ortalamalarının düşük olduğu görülmüştür.

Öğretmen adaylarının “Evrensellik” boyutunda en çok benimsedikleri maddenin “Dünyada herkesin eşit muamele görmesinin önemli olduğunu düşünür. Hayatta herkesin eşit fırsatlara sahip olması gerektiğine inanır” ($\bar{X}=27,40$) maddesi olduğu görülmüştür. “İyilikseverlik” ($\bar{X}=19,10$) boyutunda ise en çok benimsenen madde “Kendisini inciten insanları bağışlamak onun için önemlidir. İçlerindeki iyi yanları görmeye ve kin gütmemeye çalışır” maddesi olmuştur. “Geleneksellik” boyutunda en çok benimsenen madde “İşleri geleneksel yollarla yapmanın en iyisi olduğunu düşünür. Öğrendiği gelenek ve görenekleri devam ettirmek onun için önemlidir” ($\bar{X}=20,70$) olurken; “Uyma” boyutunda en çok benimsenen madde “İnsanların kendilerine söylenenleri yapmaları gerektiğine inanır. İnsanların her zaman, hatta başkaları izlemiyorken bile, kurallara uymaları gerektiğini düşünür” ($\bar{X}=17,72$) maddesi olmuştur.

Tablo 4.2: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benimsedikleri Değer Algılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Güç	Erkek	138	18,13	3,41	298	1,13	,258
	Kadın	162	18,81	6,33			
Başarı	Erkek	138	18,43	3,61	298	,891	,374
	Kadın	162	18,01	4,38			
Hazcılık	Erkek	138	12,72	3,17	298	1,54	,124
	Kadın	162	13,61	6,13			
Öz yönelim	Erkek	138	23,26	38,61	298	,985	,325
	Kadın	162	20,25	3,75			
Evrensellik	Erkek	138	30,84	4,76	298	1,44	,149
	Kadın	162	31,87	7,10			
Uyma	Erkek	138	19,70	3,39	298	,644	,520
	Kadın	162	19,96	3,58			
Güvenlik	Erkek	138	25,20	4,15	298	1,66	,097
	Kadın	162	25,98	3,99			
Uyarılım	Erkek	138	13,67	2,90	298	,760	,448
	Kadın	162	13,41	3,08			

Tablo 2'ye göre "Hazcılık" ($\bar{X} = 13,61$) , "Evrensellik"($\bar{X} =31,87$), "Geleneksellik", "Uyma" ($\bar{X} =19,96$), "Güvenlik" ($\bar{X} =25,98$) ve Güç ($\bar{X} = 18,81$) boyutlarında kadın öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algı ortalamaları erkek öğretmen adaylarından daha yüksektir. "Başarı" ($\bar{X} =18,43$) "Öz yönelim" ($\bar{X} =23,26$), "İyilikseverlik" ve "Uyarılım" ($\bar{X} =13,67$) alt boyutlarında ise erkek öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algı ortalamaları kadınlardan yüksektir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algılarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucuna göre anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 4.3: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benimsedikleri Değer Algılarının Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Boyutlar	Yaş	N	SSO	Sd	X ²	p
Güç	(1)19 ve altı	98	146,38	2	,725	,696
	(2)20-22	201	152,77			
	(3)23-25	1	98,50			
	(4)26 ve üzeri					
Başarı	(1)19 ve altı	98	149,71	2	,055	,973
	(2)20-22	201	150,97			
	(3)23-25	1	133			
	(4)26 ve üzeri					
Hazcılık	(1)19 ve altı	98	148,15	2	1,77	,412
	(2)20-22	201	152,19			
	(3)23-25	1	40,50			
	(4)26 ve üzeri					
Uyarılım	(1)19 ve altı	98	147,27	2	,209	,901
	(2)20-22	201	152,04			
	(3)23-25	1	158,04			
	(4)26 ve üzeri					
Öz yönelim	(1)19 ve altı	98	145,91	2	,531	,767
	(2)20-22	201	152,58			
	(3)23-25	1	182,50			
	(4)26 ve üzeri					
Evrensellik	(1)19 ve altı	98	145,74	2	1,77	,412
	(2)20-22	201	153,30			
	(3)23-25	1	53,50			
	(4)26 ve üzeri					
İyilikseverlik	(1)19 ve altı	98	152,44	2	,180	,914
	(2)20-22	201	149,70			
	(3)23-25	1	121,50			
	(4)26 ve üzeri					
Geleneksellik	(1)19 ve altı	98	132,41	2	6,47	,039*
	(2)20-22	201	159,41			
	(3)23-25	1	131,40			
	(4)26 ve üzeri					
Uyma	(1)19 ve altı	98	151,93	2	,093	,955
	(2)20-22	201	149,91			
	(3)23-25	1	130			
	(4)26 ve üzeri					
Güvenlik	(1)19 ve altı	98	155,83	2	,821	,663
	(2)20-22	201	148,14			
	(3)23-25	1	103,50			
	(4)26 ve üzeri					

Tablo 4.3 incelendiğinde öğretmen adaylarının sıra ortalamaları dikkate alındığında “Hazcılık”, “Evrensellik”, “İyilikseverlik”, “Başarı”, “Güç” ve “Güvenlik” boyutlarında 23-25 yaş arasındaki değer algılarının diğer yaş gruplarındaki öğretmen adaylarına göre düşük olduğu görülmüştür. “Uyma” ve “Öz yönelim” boyutlarında 23-25 yaş arasındaki öğretmen adaylarının değer algıları diğer öğretmen adaylarından daha yüksektir. “Geleneksellik” ve “Uyarılım” boyutlarında ise 20-22 yaş arasındaki adayların değer algıları diğer öğretmen adaylarının algılarından daha yüksektir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algılarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre “Geleneksellik” alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($X^2_{(2)}=,821$, $P<0.05$). 20-22 yaş arasındaki öğretmen adaylarının diğer yaş gruplarındaki öğretmen adaylarına göre daha geleneksel oldukları bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.4: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benimsedikleri Değer Algılarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Anne Eğitim Durumu		N	SSO	Sd	X ²	p
Geleneksellik	Okur-yazar değil	50	173,42	5	16,95	,005*
	Okur-yazar	21	133,17			
	İlkokul mezunu	185	154,36			
	Ortaokul mezunu	20	126,28			
	Lise ve dengi	16	92,22			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	6	87,50			
Güç	Okur-yazar değil	50	149,29	5	4,47	,484
	Okur-yazar	21	116,29			
	İlkokul mezunu	185	151,69			
	Ortaokul mezunu	20	143,58			
	Lise ve dengi	16	169,28			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	6	167,08			

Tablo 4.4: (Devam) Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benimsedikleri Değer Algılarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Başarı	Okur-yazar değil	50	140,70	5	1,38	,926
	Okur-yazar	21	140,86			
	İlkokul mezunu	185	152,43			
	Ortaokul mezunu	20	153,55			
	Lise ve dengi	16	142,47			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	6	168,08			
Hazırlık	Okur-yazar değil	50	114,81	5	14,187	,014*
	Okur-yazar	21	161,24			
	İlkokul mezunu	185	152,36			
	Ortaokul mezunu	20	160,63			
	Lise ve dengi	16	197,66			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	6	143,75			
Uyarılım	Okur-yazar değil	50	145,60	5	1,99	,850
	Okur-yazar	21	157,76			
	İlkokul mezunu	185	148,21			
	Ortaokul mezunu	20	158,53			
	Lise ve dengi	16	166,28			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	6	117,92			
Öz yönelim	Okur-yazar değil	50	157,55	5	6,39	,270
	Okur-yazar	21	116,45			
	İlkokul mezunu	185	151,70			
	Ortaokul mezunu	20	136,23			
	Lise ve dengi	16	172,47			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	6	113,25			
Evrensellik	Okur-yazar değil	50	161,77	5	10,678	,058
	Okur-yazar	21	139,95			
	İlkokul mezunu	185	155,32			
	Ortaokul mezunu	20	129,38			
	Lise ve dengi	16	103,63			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	6	90,58			

Tablo 4.4: (Devam) Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benimsedikleri Değer Algılarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

İyilikseverlik	Okur-yazar değil	50	175,31	5	11,230	,047*
	Okur-yazar	21	165,05			
	İlkokul mezunu	185	145,87			
	Ortaokul mezunu	20	148,38			
	Lise ve dengi	16	114,28			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	6	89,58			
Uyma	Okur-yazar değil	50	160,81	5	16,29	,006*
	Okur-yazar	21	128,69			
	İlkokul mezunu	185	157,04			
	Ortaokul mezunu	20	140,78			
	Lise ve dengi	16	75,59			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	6	121,92			
Güvenlik	Okur-yazar değil	50	152,65	5	5,28	,383
	Okur-yazar	21	148,29			
	İlkokul mezunu	185	153,20			
	Ortaokul mezunu	20	145,35			
	Lise ve dengi	16	129,84			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	6	79,75			

Tablo 4.4 öğretmen adaylarının değer algılarının anne eğitim düzeyine ilişkin dağılımını göstermektedir. “Güç” ve “Başarı” boyutlarında anne eğitim düzeyi Yüksekokul/Üniversite olan adayların değer algıları diğer adaylara göre daha yüksek bulunmuştur. “Evrensellik”, “İyilikseverlik”, “Geleneksellik” ve “Uyma” boyutlarında ise anne eğitim düzeyi okur-yazar olmayan öğretmen adaylarının değer algıları diğer adaylardan yüksek çıkmıştır. “Öz yönelim” ve “Uyarılım” alt boyutlarında anne eğitim düzeyi lise ve dengi olan öğretmen adaylarının yüksek çıkarken “Hazcılık” boyutunda anne eğitim düzeyi okur-yazar, “Güvenlik” alt boyutunda ise anne eğitim düzeyi İlkokul olan öğretmen adaylarının değer algıları yüksek çıkmıştır.

Tablo 4.4 incelendiğinde öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algılarının “Geleneksellik” ($X^2_{(5)}=16,95$, $p<0.05$), “Uyma” ($X^2_{(5)}=16,29$, $P<0.05$) ve “İyilikseverlik” ($X^2_{(5)}=11,23$, $p<0.05$) boyutlarında anne eğitim düzeyi okuryazar

olmayan adaylarda diğer öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. “Hazcılık” ($X^2_{(5)}=14,18, p<0.05$) boyutunda ise anne eğitim düzeyi okur-yazar olan adayların değer algıları diğer eğitim seviyesindeki adayların değer algılarından anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.

Tablo 4.5: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benimsedikleri Değer Algılarının Baba Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

	Baba Eğitim Durumu	N	SSO	Sd	X ²	p
Geleneksellik	Okur-yazar değil	5	179,90	5	7,92	,160
	Okur-yazar	17	150,00			
	İlkokul mezunu	158	161,35			
	Ortaokul mezunu	50	137,93			
	Lise ve dengi	45	132,84			
	Yüksekokul/Üniversite	24	126,33			
Güç	Okur-yazar değil	5	159,20	5	3,87	,568
	Okur-yazar	17	156,91			
	İlkokul mezunu	158	141,69			
	Ortaokul mezunu	50	152,09			
	Lise ve dengi	45	163,32			
	Yüksekokul/Üniversite	24	168,58			
Başarı	Okur-yazar değil	5	217,50	5	6,62	,252
	Okur-yazar	17	148,38			
	İlkokul mezunu	158	144,35			
	Ortaokul mezunu	50	169,34			
	Lise ve dengi	45	146,31			
	Yüksekokul/Üniversite	24	140,90			
Hazcılık	Okur-yazar değil	5	141,30	5	5,08	,406
	Okur-yazar	17	128,38			
	İlkokul mezunu	158	143,80			
	Ortaokul mezunu	50	156,09			
	Lise ve dengi	45	171,50			
	Yüksekokul/Üniversite	24	154,92			
Uyarılım	Okur-yazar değil	5	208,90	5	3,23	,663
	Okur-yazar	17	145,29			
	İlkokul mezunu	158	147,84			
	Ortaokul mezunu	50	146,26			
	Lise ve dengi	45	159,62			
	Yüksekokul/Üniversite	24	145,02			
Öz yönelim	Okur-yazar değil	5	208,10	5	3,02	,696
	Okur-yazar	17	150,35			
	İlkokul mezunu	158	149,28			
	Ortaokul mezunu	50	147,75			
	Lise ve dengi	45	155,26			
	Yüksekokul/Üniversite	24	137,23			

Tablo 4.5: (Devam) Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benimsedikleri Değer Algılarının Baba Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Evrensellik	Okur-yazar değil	5	203,10	5	6,10	,297
	Okur-yazar	17	170,59			
	İlkokul mezunu	158	154,54			
	Ortaokul mezunu	50	135,83			
	Lise ve dengi	45	147,03			
	Yüksekokul/Üniversite	24	129,54			
İyilikseverlik	Okur-yazar değil	5	153,00	5	6,89	,229
	Okur-yazar	17	185,85			
	İlkokul mezunu	158	154,72			
	Ortaokul mezunu	50	143,17			
	Lise ve dengi	45	142,86			
	Yüksekokul/Üniversite	24	120,56			
Uyma	Okur-yazar değil	5	185,40	5	8,94	,111
	Okur-yazar	17	152,62			
	İlkokul mezunu	158	158,91			
	Ortaokul mezunu	50	152,85			
	Lise ve dengi	45	127,32			
	Yüksekokul/Üniversite	24	118,67			
Güvenlik	Okur-yazar değil	5	197,30	5	6	,306
	Okur-yazar	17	148,47			
	İlkokul mezunu	158	154,73			
	Ortaokul mezunu	50	150,82			
	Lise ve dengi	45	146,34			
	Yüksekokul/Üniversite	24	115,23			

Tablo 4.5'e göre, "Başarı", "Uyarılım", "Öz yönelim", "Evrensellik", "İyilikseverlik", "Geleneksellik", "Uyma" ve "Güvenlik" boyutlarında baba eğitim düzeyi Yüksekokul/Üniversite olan öğretmen adaylarının değer algıları diğer adayların değer algılarına göre daha düşüktür. "Güç" boyutunda ise baba eğitim düzeyi Yüksekokul/Üniversite olan öğretmen adaylarının değer algıları diğer adayların değer algılarına göre daha yüksektir. "Hazcılık" boyutunda en yüksek değeri baba eğitim düzeyi Ortaokul olan adaylar alırken, "Uyma" boyutunda ise en yüksek baba eğitim düzeyi Okuryazar olmayan öğretmen adaylarında çıkmıştır.

Tablo 4.6: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Karşılaştırılması

Mezun Olunan Okul Türü		N	SSO	Sd	X ²	p
Geleneksellik	Devlet Lisesi	234	155,84	4	7,85	,097
	Özel Lise	4	187,63			
	Anadolu Süper Lise	36	122,43			
	Meslek Lisesi	10	148,30			
	Diğer	15	116,10			
Güç	Devlet Lisesi	234	151,51	4	9,75	,045*
	Özel Lise	4	187,50			
	Anadolu Süper Lise	36	167,21			
	Meslek Lisesi	10	122,20			
	Diğer	15	93,63			
Başarı	Devlet Lisesi	234	151,67	4	10,12	,038*
	Özel Lise	4	85,38			
	Anadolu Süper Lise	36	171,03			
	Meslek Lisesi	10	139,30			
	Diğer	15	97,90			
Hazcılık	Devlet Lisesi	234	147,35	4	5,63	,228
	Özel Lise	4	212,50			
	Anadolu Süper Lise	36	171,10			
	Meslek Lisesi	10	122,55			
	Diğer	15	142,33			
Uyarılım	Devlet Lisesi	234	146,96	4	9,08	,059
	Özel Lise	4	212,50			
	Anadolu Süper Lise	36	179,83			
	Meslek Lisesi	10	137,00			
	Diğer	15	117,77			
Öz yönelim	Devlet Lisesi	234	148,75	4	6,42	,169
	Özel Lise	4	237,00			
	Anadolu Süper Lise	36	158,01			
	Meslek Lisesi	10	160,45			
	Diğer	15	120,03			
Evrensellik	Devlet Lisesi	234	154,12	4	5,06	,281
	Özel Lise	4	175,75			
	Anadolu Süper Lise	36	129,61			
	Meslek Lisesi	10	162,85			
İyilikseverlik	Devlet Lisesi	234	155,20	4	9,49	,050*
	Özel Lise	4	176,25			
	Anadolu Süper Lise	36	137,58			
	Meslek Lisesi	10	153,55			
	Diğer	15	89,30			
Uyma	Devlet Lisesi	234	155,19	4	10,21	,037*
	Özel Lise	4	174,50			
	Anadolu Süper Lise	36	118,79			
	Meslek Lisesi	10	185,05			
	Diğer	15	114,03			
Güvenlik	Devlet Lisesi	234	150,81	4	5,90	,207
	Özel Lise	4	143,25			
	Anadolu Süper Lise	36	156,96			
	Meslek Lisesi	10	179,10			
	Diğer	15	103,03			

Tablo 4.6 sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algılarının mezun oldukları okul düzeyine göre dağılımını göstermektedir. “Güç”, “Hazcılık”, “Uyarılım”, “Öz yönelim”, “Evrensellik”, “Geleneksellik”, “Güvenlik” değer boyutlarında Özel Lise mezunu öğretmen adaylarının algıları diğer öğretmen adaylarının algı ortalamalarına göre önemli ölçüde yüksektir. “Başarı” ve “İyilikseverlik” boyutlarında en yüksek değer Anadolu/Süper Lise mezunu olan öğretmen adaylarında görülürken, “Uyma” ve “Güvenlik” boyutlarında bu değer Meslek Lisesi mezunu olan öğretmen adaylarında görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algılarının mezun oldukları okul düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre “Güç” ($X^2_{(4)}=9,75, p<0.05$), “Başarı” ($X^2_{(4)}= 10,12, P<0.05$) “İyilikseverlik” ($X^2_{(4)}=9,49, p<0.05$) ve “Uyma” ($X^2_{(4)}=10,21$) boyutlarında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Tablo 4.7: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Aile Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Aile Gelir Düzeyi		N	SSO	Sd	X ²	p
Geleneksellik	0-500	60	164,82	4	11,42	,022*
	500-1000	125	155,05			
	1000-1500	59	135,26			
	2000-2500	34	126,79			
	2500-ve üstü	15	100,63			
Güç	0-500	60	149,74	4	5,34	,254
	500-1000	125	142,32			
	1000-1500	59	151,22			
	2000-2500	34	133,22			
	2500-ve üstü	15	189,67			
Basari	0-500	60	149,14	4	6,03	,196
	500-1000	125	151,31			
	1000-1500	59	144,48			
	2000-2500	34	118,76			
	2500-ve üstü	15	176,40			
Hazcılık	0-500	60	129,15	4	5,97	,201
	500-1000	125	147,81			
	1000-1500	59	149,25			
	2000-2500	34	172,93			
	2500-ve üstü	15	144,03			
Uyarılım	0-500	60	149,87	4	1,77	,778
	500-1000	125	150,29			
	1000-1500	59	139,37			
	2000-2500	34	136,38			
	2500-ve üstü	15	162,17			
Öz yönelim	0-500	60	160,02	4	5,36	,252
	500-1000	125	152,75			
	1000-1500	59	129,22			
	2000-2500	34	134,90			
	2500-ve üstü	15	144,37			
Evrensellik	0-500	60	144,71	4	3,77	,437
	500-1000	125	157,28			
	1000-1500	59	136,52			
	2000-2500	34	139,32			
	2500-ve üstü	15	129,17			
İyilikseverlik	0-500	60	154,57	4	12,38	,015*
	500-1000	125	162,37			
	1000-1500	59	125,25			
	2000-2500	34	119,99			
	2500-ve üstü	15	135,40			
Uyma	0-500	60	155,58	4	6,84	,144
	500-1000	125	156,50			
	1000-1500	59	137,65			
	2000-2500	34	126,06			
	2500-ve üstü	15	117,80			
Güvenlik	0-500	60	149,24	4	7,24	,124
	500-1000	125	158,98			
	1000-1500	59	136,05			
	2000-2500	34	119,35			
	2500-ve üstü	15	143,93			

Tablo 4.7 sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gelir düzeyine göre değer algılarının dağılımını göstermektedir. Buna göre “Güç”, “Başarı” ve “Uyarılım” boyutlarında en yüksek sıra sayıları ortalamasına sahip öğretmen adayları gelir düzeyi 2500 ve yukarısında olanlardır. “Evrensellik”, “İyilikseverlik”, “Geleneksellik” ve “Güvenlik” boyutlarında ise en yüksek sıra sayıları ortalamasına sahip adaylar gelir düzeyi 500-1000 arasında değişen adaylardır. “Öz yönelim” ve “Uyma” boyutunda en yüksek aritmetik ortalamaya gelir düzeyi 0-500 arasındaki adaylar sahipken bu oran “Hazcılık” boyutunda en düşük düzeydedir.

Öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algılarının gelir düzeyi değişkeninde “İyilikseverlik” ($X^2_{(4)}=12,38, P<0.05$) ve “Geleneksellik” ($X^2_{(4)}=11,42, P<0.05$) anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Gelir düzeyi düşük olan adaylar, gelir düzeyi yüksek olan adaylara göre daha iyiliksever ve gelenekselci bulunmuştur.

Tablo 4.8: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Yaşadığı Yerin Niteliğine Göre Karşılaştırılması

Yaşadıkları Yerin Niteliği	N	SSO	Sd	X ²	p	
Geleneksellik	Büyükşehir	123	137,51	3	6,55	,088
	Şehir	51	147,79			
	İlçe	77	159,84			
	Belde/Köy	49	171,24			
Güç	Büyükşehir	123	144,48	3	1,51	,679
	Şehir	51	148,18			
	İlçe	77	159,21			
	Belde/Köy	49	154,33			
Başarı	Büyükşehir	123	136,90	3	5,53	,137
	Şehir	51	162,22			
	İlçe	77	155,53			
	Belde/Köy	49	164,54			
Hazcılık	Büyükşehir	123	161,59	3	6,68	,083
	Şehir	51	150,06			
	İlçe	77	150,00			
	Belde/Köy	49	123,90			
Uyarılm	Büyükşehir	123	142,05	3	4,09	,252
	Şehir	51	170,96			
	İlçe	77	151,71			
	Belde/Köy	49	148,51			
Öz yönelim	Büyükşehir	123	149,76	3	,914	,822
	Şehir	51	152,11			
	İlçe	77	156,34			
	Belde/Köy	49	141,50			
Evrensellik	Büyükşehir	123	153,41	3	3,94	,268
	Şehir	51	161,20			
	İlçe	77	152,31			
	Belde/Köy	49	129,22			
İyilikseverlik	Büyükşehir	123	140,48	3	3	,391
	Şehir	51	161,87			
	İlçe	77	155,55			
	Belde/Köy	49	155,87			
Uyma	Büyükşehir	123	144,24	3	2,31	,509
	Şehir	51	165,41			
	İlçe	77	152,90			
	Belde/Köy	49	146,93			
Güvenlik	Büyükşehir	123	144,15	3	1,88	,596
	Şehir	51	163,09			
	İlçe	77	153,67			
	Belde/Köy	49	148,37			

Tablo 4.8'e göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algıları sıra sayıları ortalamasına göre "Benlik Değeri", "Depresif Duygulanım" ve "Başarma ve Üretkenlik" boyutlarında yaşadığı yerin niteliğine göre Belde/Köy de yaşayan adaylarda daha yüksektir. "Özgüven" ve "Kendine Yetme" alt boyutlarında ise bu değer en yüksek lise mezunu adaylarda görülmektedir. "Depresif Duygulanım" boyutunda belde/ köy 'de

yaşayan öğretmenlerin daha yüksek ortalamaya sahip olmasının nedeni küçük yerlerde yaşayan bireylerin sosyal imkânlar yönünden sıkıntı yaşamalarından kaynaklanmış olabilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benlik saygılarının yaşadığı yerin niteliğine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 4.9: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarına İlişkin Algıları

Kaynak	Madde No	Ölçek Madde	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları	
			\bar{X}	SS
Benlik Değeri	1	Diğer insanlar tarafından sevicecek özelliklere sahip değilim.	1,86	1,11
	13	Kendimi küçümsüyorum.	1,89	1,97
	16	Kendimde olmasını istediğim özelliklere sahip değilim.	2,27	1,15
	19	Kendime ilişkin değersizlik duyguları yaşadığım olur.	2,47	1,25
	22	Bedensel olarak kendimi beğeniyorum.	3,61	1,08
	27	Kendimden memnun değilim	1,92	1,09
	29	Çevremdeki önemli kişilerin gözünde değerli bir kişi olmadığımı düşünüyorum.	2,06	1,22
		Toplam	2,30	1,27
Özgüven	5	Kendime güvenirim.	3,90	1,15
	8	İnsanlar benimle olmaktan hoşlanırlar.	3,94	,96
	9	Olduğum gibi görünemiyorum.	2,06	1,24
	10	Yeri geldiğinde kendimi ortaya koyabilirim.	3,85	1,06
	11	Duygularıma güvenmem.	2,39	1,24
	17	İnsanlar üzerinde etki bırakabilirim.	3,82	1
	20	Benim onlara olduğu kadar, diğer insanların da bana ihtiyacı var.	3,86	1,08
	21	Düşüncelerimin doğruluğuna güvenmem.	2,05	1,10
25	Grup içindeyken diğer kişiler benimle ilgilenmezler.	2	1,06	
		Toplam	3.10	1.10

Tablo 4.9: (Devam) Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarına İlişkin Algıları

Depresif Duygulanım	3	Kendimi anlamıyorum.	2,16	1,15
	4	Çaresiz olduğumu düşünüyorum.	1,97	1,15
	6	Anlamlı bir hayatım olmadığını düşünüyorum.	2,33	1,31
	12	Halimden memnunum	3,73	1,87
	31	Kendimi ümitsiz hissediyorum.	2,09	1,21
		Toplam	2,45	1,34
Kendine Yetme	14	İhtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlikteyim.	3,91	1,18
	15	Nasıl görüldüğümün farkında değilim.	2,05	1,21
	24	Bedensel ihtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlikteyim.	4,16	1,01
	26	Zihinsel ihtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlikteyim.	4,28	1,96
	30	Duygusal ihtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlikteyim.	4,06	1,01
		Toplam	3,69	1,27
Başarma ve Üretkenlik	2	Üretken bir insanım.	3,83	,93
	7	Bir işi başaramadığımda hemen hayal kırıklığına uğrarım.	2,77	1,26
	18	Başarısız biri olduğumu düşünüyorum.	2,05	1,59
	23	Başarmak istediğim her şeyde başarısız olup yılgınlığa düşünüyorum.	2,04	1
	28	İnsanlık için önemli ve faydalı işler başarabilirim.	3,99	1,02
	32	Kararlarım bana ait değil.	1,69	1
		Toplam	2,73	1,13

Tablo 4.9 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adayları en yüksek puanı “Kendine Yetme” ($\bar{X} = 3.69$) boyutuna vermişler ve sırasıyla bunu “Özgüven” ($\bar{X} = 3.10$), “Başarma ve Üretkenlik” ($\bar{X} = 2.73$), “Depresif Duygulanım” ($\bar{X} = 2.45$) ve son olarak “Benlik Değeri” ($\bar{X} = 2.30$) izlemiştir.

“Benlik Değeri” boyutunda ‘Bedensel olarak kendimi beğeniyorum’ (\bar{X} =3.61) en yüksek puanı alırken sırasıyla bunu ‘Kendime ilişkin değersizlik duyguları yaşadığım olur’ (\bar{X} =2.47), ‘Kendimde olmasını istediğim özelliklere sahip değilim’ (\bar{X} =2.27), ‘Çevremdeki önemli kişilerin gözünde değerli bir kişi olmadığımı düşünüyorum’ (\bar{X} =2.06), ‘Kendimden memnun değilim’ (\bar{X} =1.92), ‘Kendimi küçümsüyorum’ (\bar{X} =1.89), ‘Diğer insanlar tarafından sevilecek özelliklere sahip değilim’ (\bar{X} =1.86) izlemiştir.

“Özgüven” boyutunda ‘İnsanlar benimle olmaktan hoşlanırlar’ (\bar{X} =3.94), ‘Kendime güvenirim’ (\bar{X} =3.90), ‘Benim onlara olduğu kadar, diğer insanların da bana ihtiyacı var’ (\bar{X} =3.86), ‘Yeri geldiğinde kendimi ortaya koyabilirim’ (\bar{X} =3.85), ‘İnsanlar üzerinde etki bırakabilirim’ (\bar{X} =3.82) en yüksek puanı alan maddeler olurken, ‘Duygularıma güvenmem’ (\bar{X} =2.39), ‘Olduğum gibi görünemiyorum’ (\bar{X} =2.06), ‘Düşüncelerimin doğruluğuna güvenmem’ (\bar{X} =2.05), ‘Grup içindeyken diğer kişiler benimle ilgilenmezler’ (\bar{X} =2) maddeleri en düşük puanı almıştır.

“Depresif Duygulanım” boyutunda, ‘Halimden memnunum’ (\bar{X} =3.73), ‘Anlamlı bir hayatım olmadığını düşünüyorum’ (\bar{X} =2.33), ‘Kendimi anlamıyorum’ (\bar{X} =2.16), ‘Kendimi ümitsiz hissediyorum’ (\bar{X} =2.09), ‘Çaresiz olduğumu düşünüyorum’ (\bar{X} =1.97) puan almıştır.

“Kendine Yetme” boyutunda, ‘Zihinsel ihtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlikteyim’ (\bar{X} =4.28), ‘Bedensel ihtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlilikteyim’ (\bar{X} =4.16), ‘Duygusal ihtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlikteyim’ (\bar{X} =4.06), ‘İhtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlikteyim’ (\bar{X} =3.91) ölçek maddelerine verilen en yüksek puanı alırken, ‘Nasıl görüldüğümün farkında değilim’ maddesi (\bar{X} =2.05) puan almıştır.

“Başarma ve Üretkenlik” boyutunda, ‘İnsanlık için önemli ve faydalı işler başarabilirim’ (\bar{X} =3.99), ‘Üretken bir insanım’ (\bar{X} =3.83), ‘Bir işi başaramadığımda hemen hayal kırıklığına uğrarım’ (\bar{X} =2.77), ‘Başarısız biri olduğumu düşünüyorum’

(\bar{X} =2.05), ‘Başarmak istediğim her şeyde başarısız olup yılgınlığa düşüyorum’ (\bar{X} =2.04), ‘Kararlarım bana ait değil’ (\bar{X} =1.69) puan almıştır.

Tablo 4.10: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Benlik değeri	Erkek	138	16,35	4,56908	298	,961	,337
	Bayan	162	15,88	3,87963			
Depresif duygulanım	Erkek	138	12,56	3,39053	298	1,42	,154
	Bayan	162	12,05	2,79449			
Kendine yetme	Erkek	138	18,17	3,33915	298	1,58	,115
	Bayan	162	18,71	2,59225			
Başarma ve Üretkenlik	Erkek	138	16,24	3,31928	298	,749	,454
	Bayan	162	16,50	2,65473			
Özgüven	Erkek	138	28,15	3,62548	298	,309	,203
	Bayan	162	27,64	3,17745			

Tablo 4.10 incelendiğinde, Benlik Saygısı Ölçeğinin “Benlik Değeri”, “Depresif Duygulanım” ve “Özgüven” boyutlarına ilişkin sosyal bilgiler erkek öğretmen adaylarının algıları kadın öğretmen adaylarının algılarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın “Kendine Yetme”, “ Başarma ve Üretkenlik” boyutlarında ise Sosyal Bilgiler Kadın Öğretmen Adaylarının algılarının erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarına ilişkin algılarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda ($p < .05$) benlik saygılarına ilişkin algıların cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır.

Tablo 4.11: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarının Yaş Düzeyine Göre Karşılaştırılması

	Yaş	N	SSO	Sd	X ²	p
Benlik değeri	19 ve altı	98	138,92	2	3,69	,158
	20-22	201	155,67			
	23-25	1	246,00			
Depresif duygulanım	19 ve altı	98	133,77	2	6,37	,041*
	20-22	201	159,02			
	23-25	1	76,50			
Kendine yetme	19 ve altı	98	141,51	2	3,10	,212
	20-22	201	155,39			
	23-25	1	49,50			
Başarım ve üretkenlik	19 ve altı	98	142,18	2	1,69	,429
	20-22	201	154,78			
	23-25	1	104,50			
Özgüven	19 ve altı	98	141,47	2	2,05	,358
	20-22	201	155,17			
	23-25	1	96,00			

Tablo 4.11'e göre, sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 20-22 yaş arasındaki adaylar "Benlik Değeri" hariç tüm alt boyutlarda en yüksek puanları almışlardır. "Benlik Değeri" alt boyutunda 23-25 yaş arasındaki adaylar ($\bar{X} = 20$) en yüksek puanı almıştır ancak bu alt boyutun dışında diğer alt boyutlarda en düşük puan ortalamasına sahiptirler. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benlik saygılarına ilişkin algıları ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre benlik saygılarına ilişkin algıları "Depresif Duygulanım" alt boyutunda yaşa göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. "Depresif Duygulanım" alt boyutunda 20-22 yaşındaki öğretmen adaylarının bu alt boyutu diğer yaş grubundaki adaylardan daha yüksek düzeyde algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır ($t_{(2)}=6,37, p<0.05$).

Tablo 4.12: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

	Anne Eğitim Düzeyi	N	SSO	Sd	X²	p
Benlik Değeri	Okur-yazar değil	50	169,15	5	9,83	,80
	Okur-yazar	21	148,33			
	İlkokul mezunu	185	149,82			
	Ortaokul mezunu	20	123,93			
	Lise ve dengi	16	104,44			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	6	185,50			
Depresif Duygulanım	Okur-yazar değil	50	161,81	5	5,70	,336
	Okur-yazar	21	161,40			
	İlkokul mezunu	185	150,14			
	Ortaokul mezunu	20	118,68			
	Lise ve dengi	16	122,56			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	6	160,08			
Kendine Yetme	Okur-yazar değil	50	144,79	5	9,86	,079
	Okur-yazar	21	117,43			
	İlkokul mezunu	185	159,08			
	Ortaokul mezunu	20	141,30			
	Lise ve dengi	16	129,78			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	6	85,42			
Başarma ve Üretkenlik	Okur-yazar değil	50	168,08	5	6,99	,221
	Okur-yazar	21	152,45			
	İlkokul mezunu	185	148,11			
	Ortaokul mezunu	20	112,05			
	Lise ve dengi	16	159,78			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	6	124,50			
Özgüven	Okur-yazar değil	50	166,35	5	7,39	,180
	Okur-yazar	21	135,83			
	İlkokul mezunu	185	149,51			
	Ortaokul mezunu	20	120,80			
	Lise ve dengi	16	169,31			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	6	99,42			

Tablo 4.12'ye göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarından anne eğitim düzeyi Yüksekokul/Üniversite Mezunu olan adayların “Benlik Değeri” alt boyutuna verdikleri toplam puan ($\bar{X} = 17,66$) sıralamasında en yüksek puanı almıştır. Anne eğitim düzeyi Okur- Yazar olmayan adaylar ise “Depresif Duygulanım” ($\bar{X} = 12,66$) ve “Başarma ve Üretkenlik” ($\bar{X} = 16,88$) boyutlarında en yüksek puanı almıştır. “Özgüven” ve “Kendine Yetme” boyutlarında ise en düşük puanı Anne eğitim düzeyi Yüksekokul/Üniversite olan öğretmen adayları almıştır.

Tablo 4.13: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarının Baba Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

	Baba Eğitim Düzeyi	N	SSO	Sd	X ²	p
Benlik Değeri	Okur-yazar değil	5	140,60	5	3,43	,633
	Okur-yazar	17	185,18			
	İlkokul mezunu	158	150,09			
	Ortaokul mezunu	50	149,20			
	Lise ve dengi	45	142,99			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	24	141,23			
Depresif Duygulanım	Okur-yazar değil	5	158,20	5	,497	,992
	Okur-yazar	17	140,82			
	İlkokul mezunu	158	150,65			
	Ortaokul mezunu	50	154,17			
	Lise ve dengi	45	148,93			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	24	143,81			
Kendine Yetme	Okur-yazar değil	5	218,70	5	8,88	,114
	Okur-yazar	17	117,15			
	İlkokul mezunu	158	146,49			
	Ortaokul mezunu	50	145,50			
	Lise ve dengi	45	157,63			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	24	177,15			
Başarma ve Üretkenlik	Okur-yazar değil	5	145,30	5	2,46	,781
	Okur-yazar	17	148,12			
	İlkokul mezunu	158	152,02			
	Ortaokul mezunu	50	153,77			
	Lise ve dengi	45	153,74			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	24	124,13			
Özgüven	Okur-yazar değil	5	134,00	5	6,45	,265
	Okur-yazar	17	174,35			
	İlkokul mezunu	158	142,52			
	Ortaokul mezunu	50	155,68			
	Lise ve dengi	45	171,03			
	Yüksekokul/Üniversite Mezunu	24	134,04			

Tablo 4.13'e göre Benlik Değeri en düşük Okur-Yazar olmayan adaylarda ($\bar{X} = 15,49$) görülürken, Depresif Duygulanım ise en düşük Yüksekokul/Üniversite mezunu adaylarda ($\bar{X} = 11,77$) görülmektedir. Aynı zamanda Yüksekokul/Üniversite mezunu adaylarda Özgüven boyutu da ($\bar{X} = 27,04$) en düşük puanı almıştır. Kendine yetme boyutunda sıralama da ilk sırayı Okur- Yazar olmayan adaylar ($\bar{X} = 20,78$) alırken, Başarma ve Üretkenlik boyutunda ise ilk sırayı baba eğitim düzeyi Lise ve dengi olan adaylar ($\bar{X} = 16,53$) almıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının baba eğitim düzeyi ile benlik saygıları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 4.14: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarının Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Karşılaştırılması

Mezun Olunan Okul Türü		N	SSO	Sd	X ²	p
Benlik Değeri	Devlet Lisesi	234	148,01	4	,946	,918
	Özel Lise	4	140,75			
	Anadolu - Süper Lise	36	160,50			
	Meslek Lisesi	10	146,60			
	Diğer	15	160,60			
Depresif Duygulanım	Devlet Lisesi	234	148,35	4	,461	,977
	Özel Lise	4	150,63			
	Anadolu - Süper Lise	36	155,64			
	Meslek Lisesi	10	152,80			
	Diğer	15	160,17			
Kendine Yetme	Devlet Lisesi	234	149,07	4	1,55	,817
	Özel Lise	4	181,50			
	Anadolu - Süper Lise	36	158,42			
	Meslek Lisesi	10	154,75			
	Diğer	15	132,73			
Başarım ve Üretkenlik	Devlet Lisesi	234	153,22	4	,277	,596
	Özel Lise	4	171,88			
	Anadolu - Süper Lise	36	130,83			
	Meslek Lisesi	10	154,95			
	Diğer	15	136,60			
Özgüven	Devlet Lisesi	234	149,21	4	5,07	,280
	Özel Lise	4	225,63			
	Anadolu - Süper Lise	36	160,18			
	Meslek Lisesi	10	121,20			
	Diğer	15	136,87			

Tablo 4.14'e göre "Benlik Değeri" en yüksek Diğer ($\bar{X} = 17,20$) alt boyutuyla adlandırdığımız açık öğretim vb. öğrenimleri ifade eden boyutta görülürken, en düşük ise Özel Lise ($\bar{X} = 15,86$) boyutunda görülmektedir. Diğer alt boyutlardaki en yüksek ve en düşük değerler ise "Depresif Duygulanım" alt boyutunda en yüksek Meslek Lisesi ($\bar{X} = 13$), en düşük Özel Lise ($\bar{X} = 12$), "Kendine Yetme" alt boyutunda en yüksek Özel lise ($\bar{X} = 19,5$), en düşük Diğer ($\bar{X} = 17,87$), "Başarım ve Üretkenlik" alt boyutunda en yüksek Meslek Lisesi ($\bar{X} = 16,80$), en düşük Anadolu/ Süper Lise

($\bar{X} = 15,63$), “Özgüven” alt boyutunda en yüksek Özel Lise ($\bar{X} = 30$), en düşük Meslek Lisesi ($\bar{X} = 27,14$) boyutlarında görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mezun oldukları okul düzeyine göre benlik saygılarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 4.15: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarının Toplam Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması

	Aile Gelir Düzeyi	N	SSO	Sd	X ²	p
Benlik Değeri	0-500	60	164,07	4	9,27	0,55
	500-1000	125	143,49			
	1000-1500	59	159,76			
	2000-2500	34	122,84			
	2500-ve üstü	15	112,57			
	0-500	60	159,73	4	5,45	,244
	500-1000	125	151,43			
Depresif Duygulanım	1000-1500	59	143,18	4	6,77	,149
	2000-2500	34	121,16			
	2500-ve üstü	15	132,77			
Kendine Yetme	0-500	60	123,52	4	8,22	,084
	500-1000	125	150,10			
	1000-1500	59	161,82			
	2000-2500	34	150,32			
	2500-ve üstü	15	149,30			
Başarma ve Üretkenlik	0-500	60	167,29	4	2,66	,616
	500-1000	125	146,62			
	1000-1500	59	147,08			
	2000-2500	34	116,00			
	2500-ve üstü	15	138,90			
Özgüven	0-500	60	142,72	4	142,93	
	500-1000	125	155,92			
	1000-1500	59	140,65			
	2000-2500	34	134,56			
	2500-ve üstü	15	142,93			

Tablo 4.15'e göre Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının benlik saygılarının toplam gelir düzeyine göre dağılımını gösteren tabloda "Benlik Değeri" alt boyutunda "0-500" arası gelir düzeyine sahip adayların benlik değeri düzeyleri en yüksek puanı alırken ($\bar{X} = 16,75$) en düşük ise gelir düzeyi "2500 ve yukarısı" ($\bar{X} = 14,26$) olan adaylarda görülmektedir. Benlik saygısı ölçeğinin diğer alt boyutlarında görülen en yüksek ve en düşük puanlar ise "Depresif Duygulanım" alt boyutunda gelir düzeyi 0-500 arasında olan adaylar ($\bar{X} = 12,63$) en yüksek puanı alırken, gelir düzeyi 2000-2500 arasında olan adaylar ise ($\bar{X} = 11,29$) en düşük puanı almıştır. "Kendine Yetme" alt boyutunda en yüksek, gelir düzeyi 1000-1500 arasında olan adaylarda ($\bar{X} = 18,91$) en düşük gelir düzeyi 0-500 arası olan adaylarda ($\bar{X} = 17,78$), "Başarma ve Üretkenlik" ve "Özgüven" boyutlarında ise en düşük puanı aile gelir düzeyi 2000-2500 arasında olan adaylar almıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benlik saygılarının gelir düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Tablo 4.16: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Benlik Saygılarının Yaşadıkları Yerin Niteliğine Göre Karşılaştırılması

Yaşadıkları Yerin Niteliği		N	SSO	Sd	X ²	P
Benlik Değeri	Büyükşehir	123	141,58	3	5,26	,153
	Şehir	51	149,94			
	İlçe	77	149,48			
	Belde/Köy	49	175,07			
Depresif Duygulanım	Büyükşehir	123	139,46	3	5,25	,154
	Şehir	51	161,68			
	İlçe	77	148,69			
	Belde/Köy	49	169,43			
Kendine Yetme	Büyükşehir	123	154,04	3	2,05	,560
	Şehir	51	143,97			
	İlçe	77	157,28			
	Belde/Köy	49	137,76			
Başarma ve Üretkenlik	Büyükşehir	123	142,54	3	2,06	,558
	Şehir	51	159,37			
	İlçe	77	152,03			
	Belde/Köy	49	158,84			
Özgüven	Büyükşehir	123	140,77	3	7,42	,060
	Şehir	51	135,09			
	İlçe	77	167,69			
	Belde/Köy	49	163,95			

Tablo 4.16'ya göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benlik saygıları “Benlik Değeri”, “Depresif Duygulanım” ve “Başarma ve Üretkenlik” boyutlarında yaşadığı yerin niteliğine göre Belde/Köy de yaşayan adaylarda daha yüksektir. “Özgüven” ve “Kendine Yetme” alt boyutlarında ise bu değer en yüksek lise mezunu adaylarda görülmektedir.

Belde/Köy’ de yaşayan öğretmen adayları geçimlerini daha çok tarım, hayvancılık yoluyla sağladığından başarma ve üretkenlik boyutlarında kendilerini daha yeterli hissetmektedirler. Ancak değer algısında olduğu gibi diğer adaylara göre kendilerini daha depresif hissetmektedirler ve bu durum daha öncede bahsettiğimiz gibi sosyal imkanların yetersizliğinden kaynaklanıyor olabilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benlik saygılarının yaşadığı yerin niteliğine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 4.17: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değer Algıları ile Benlik Saygıları Arasındaki İlişki

		Benlik Değeri	Depresif Duygulanım	Kendine Yetme	Başarma ve Üretkenlik	Özgüven
Güç	r	-,113	-,017	,130*	,109	-,059
	p	,050	,772	,024	,058	,308
	n	300	300	300	300	300
Başarı	r	-,172**	-,073	,141*	,033	,130*
	p	,003	,206	,015	,568	,024
	n	300	300	300	300	300
Hazcılık	r	-,188**	-,104	,184**	,052	,095
	p	,001	,073	,001	,374	,102
	n	300	300	300	300	300
Uyarılım	r	-,269**	-,089	,163**	-,014	,046
	p	,000	,122	,005	,814	,424
	n	300	300	300	300	300
Öz yönelim	r	-,323**	-,162**	,281**	-,089	,151**
	p	,000	,005	,000	,125	,009
	n	300	300	300	300	300
Evrensellik	r	-,261**	-,196**	,255**	-,010	-,027
	p	,000	,001	,000	,865	,647
	n	300	300	300	300	300
İyilikseverlik	r	-,217**	-,116*	,151**	,025	-,021
	p	,000	,045	,009	,668	,714
	n	300	300	300	300	300
Uyma	r	-,183**	-,153**	,138*	,070	-,106
	p	,001	,008	,017	,230	,066
	n	300	300	300	300	300
Güvenlik	r	-,284**	-,172**	,189**	,017	,018
	p	,000	,003	,001	,770	,754
	n	300	300	300	300	300

Tablo 4.17’de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benlik saygıları ile değer algıları arasındaki ilişki incelendiğinde, değer sistemi boyutlarından “Başarı”, “Hazcılık”, “Uyarılım”, “Öz yönelim”, “Evrensellik”, “İyilikseverlik”, “Geleneksellik”, “Uyma” ve “Güvenlik” ile Benlik Saygısı alt boyutlarından “Benlik Değeri” arasında önemli, negatif bir ilişki bulunmuştur. Değer sistemi boyutlarından “Hazcılık”, “Özyönelim”, “Evrensellik”, “Uyma” ve “Güvenlik” ile benlik saygısının alt boyutlarından “Depresif Duygulanım” arasında önemli, negatif bir ilişki vardır. Değer sistemi boyutlarından “Başarı”, “Hazcılık”, “Uyarılım”, “Özyönelim”, “Evrensellik”, “İyilikseverlik”, “Geleneksellik”, “Uyma” ve “Güvenlik” ile Benlik Saygısı alt boyutlarından “Başarma ve Üretkenlik” arasında önemli, pozitif bir ilişki bulunmuştur. Değer sistemi alt boyutlarından “Başarı”, “Hazcılık”, “Uyarılım” ve “Özyönelim” ile Benlik Saygısı alt boyutlarından “Özgüven” arasında önemli, pozitif bir ilişki vardır.

4.2. TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde, yapılan analizler sonucu elde edilen bulgular alan yazındaki ilgili araştırmalarla karşılaştırılarak tartışma yapılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algılarının dağılımı incelenmiş Evrensellik, İyilikseverlik, Geleneksellik ve Uyma boyutlarında diğer boyutlara göre yüksek puan aldıkları görülmüştür. Öğretmen adaylarının “Evrensellik” boyutunda en çok benimsedikleri maddenin “Dünyada herkesin eşit muamele görmesinin önemli olduğunu düşünür. Hayatta herkesin eşit fırsatlara sahip olması gerektiğine inanır” maddesi olduğu görülmüştür. Evrensellik boyutunda adayların en çok benimsedikleri maddenin eşitlik fikrine dayanması Türk Milli Eğitim Sisteminin temel ilkelerinden biri olan eğitimde eşitlik ilkesini destekler niteliktedir. “İyilikseverlik” boyutunda ise en çok benimsenen madde “Kendisini inciten insanları bağışlamak onun için önemlidir. İçlerindeki iyi yanları görmeye ve kin gütmemeye çalışır” maddesi olmuştur. “Geleneksellik” boyutunda en çok benimsenen madde “ İşleri geleneksel yollarla yapmanın en iyisi olduğunu düşünür. Öğrendiği gelenek ve görenekleri devam ettirmek onun için önemlidir” olurken; “Uyma” boyutunda en çok benimsenen madde “İnsanların kendilerine söylenenleri yapmaları gerektiğine inanır. İnsanların her zaman, hatta

başkaları izlemiyorken bile, kurallara uymaları gerektiğini düşünür” maddesi olmuştur. Öğretmen adaylarının işlerinde en iyi yolun geleneksel yollar olduğunu düşünmeleri ülkemizde ve dünyada uzun yıllar benimsenen “Daimicilik” eğitim felsefesinin izlerinin hala devam ettiğini göstermektedir. Aynı şekilde “Uyma” boyutunda en çok benimsenen maddenin insanların kendilerine söylenenleri yapmaları gerektiğine inanması şeklinde belirtiliyor olması yukarıdaki fikri destekler niteliktedir. Kirişçi (2010) “Öğretmenlerin Kültürel Değerleri ve Çatışma Yaklaşımları adlı yüksek lisans tezinde İstanbul ili Şişli ve Esenler ilçelerinde çalışan öğretmenlerin kültürel değerleri ve çatışma yaklaşımlarının arasında herhangi bir ilişki olup olmadığını gözlemlemekte ve kültürel açıdan yorumlamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin en fazla öz aşkınlık, ikinci sırada muhafazakârlık, üçüncü sırada yeniliğe açıklık ve son sırada da öz genişletim değer grubunda yer aldıkları görülmektedir. Öğretmen adaylarının en çok benimsedikleri değer grubundan biri olan muhafazakârlık değer grubunda yer almaları ve araştırma bulgularından olan “Geleneksellik” değer algılarını benimsemiş olmaları bu anlamda örtüşmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algıları cinsiyet değişkenine göre karşılaştırıldığında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Dilmaç, (1999) “İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması” adlı yüksek lisans tezinde İnsani Değerler Eğitim Programına katılan öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeylerinin gelişmesinde kız veya erkek oluşlarına göre fark bulunmamıştır. “Hazcılık”, “Evrensellik” “Geleneksellik”, “Uyma”, “Güvenlik” ve Güç boyutlarında kadın öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algı ortalamaları erkek öğretmen adaylarından daha yüksektir. “Başarı”, “Öz yönelim”, “İyilikseverlik” ve “Uyarılım” alt boyutlarında ise erkek öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algı ortalamaları kadınlardan yüksektir. Uyguç, (2003) Cinsiyet, Bireysel Değerler ve Meslek Seçimi adlı çalışmasında faktör analizi sonucu geleneksellik, evrensellik ve hedonizm olmak üzere üç değer grubu elde etmiştir. Araştırma sonuçları kız öğrencilerin üç değer tipine, erkek öğrencilerden; erkek öğrencilerin ise dişil değerlere, eril değerlerden daha fazla önem verdiğini göstermektedir. Üç değer tipine verilen önemde fakülte farklılıkları bulunamamıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algıları yaş değişkenine göre karşılaştırıldığında “Geleneksellik” boyutunda anlamlı farklılık olduğu sonucuna

varılmıştır. 20-22 yaş arasındaki öğretmen adaylarının diğer yaş gruplarındaki öğretmen adaylarına göre daha geleneksel oldukları görülmüştür. Bu bulgu Gedik (2010)'un bulgusuyla kısmen örtüşmektedir. Her iki araştırmada da Geleneksellik boyutunda anlamlı farklılık bulunmuştur. Gedik (2010)'un araştırmasında bundan farklı olarak Uyarılım ve Evrensellik boyutlarında da anlamlı farklılık vardır. Yılmaz, (2011) “İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Tarzları İle Demokratik Değerlere İlişkin Görüşleri Arasındaki İlişki” adlı çalışmasına göre İlköğretim okulu öğretmenleri daha çok takdir edilen sınıf yönetimi tarzına sahiptir. Öğretmenlerin sınıf yönetimi tarzları branş; takdir edilen sınıf yönetimi tarzları eğitim durumu ve yaş; başıboş sınıf yönetimi tarzları branş, eğitim durumu ve kıdeme göre değişmektedir. Öğretmenlerin daha çok takdir edilen sınıf yönetimi tarzını benimsiyor olmalarının nedeni, eğitim anlayışlarını geleneksel değer algısıyla şekillendirmelerinden kaynaklanabilir. Öğretmenler demokratik değerlere yüksek düzeyde katılım göstermiştir. Öğretmenlerin demokratik değerlere ilişkin görüşleri cinsiyet ve branşa göre değişmezken, eğitim durumu, yaş ve kıdeme göre değişmektedir. Ayrıca öğretmenlerinin demokratik değerlere ilişkin görüşleri ile sınıf yönetimi tarzları arasında düşük düzeyde anlamlı ilişki vardır. Çalışkur, Demirhan ve Bozkurt, (2012) “Değerlerin Belirli Meslek Alanları ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi” adlı çalışmasında amaçsal ve araçsal değerler arasında pozitif ve zayıf yönlü bir ilişki tespit edilirken, “dürüstlük”, “aile güvenliği”, “iç huzur” değerlerinin tüm gruplarda görülen ortak değerler olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcılarını cinsiyet ve yaş gruplarına göre farklı amaçsal ve araçsal değerlere sahip oldukları da görülmüştür. Yapılan çalışmalar değer algılarının cinsiyet değişkeninden çok etkilenemezken; yaş değişkeninin etkisinin büyük olduğunu göstermiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algılarının “Geleneksellik”, “Uyma” ve “İyilikseverlik” boyutlarında anne eğitim düzeyi okuryazar olmayan adaylarda diğer öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. “Hazcılık” boyutunda ise anne eğitim düzeyi okur-yazar olan adayların değer algıları diğer eğitim seviyesindeki adayların değer algılarından anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Öğretmen adaylarının değer sistemlerinin baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre anlamlı farklılık bulunamamıştır. Öğretmen adaylarının değer

algılarının anne eğitim düzeyine göre farklılık gösterirken bu farkın baba eğitim düzeyinde görülmemesinin nedeni bireylerin anneleriyle daha fazla zaman geçiriyor olmalarından kaynaklanabilir. Özellikle bireyler, değer algısının şekillenmeye başladığı ilk dönemden- ergenlik dönemi sonuna kadar zamanlarının büyük çoğunluğunu anneleriyle geçirdiklerinden anneler, değer algısının şekillenmesinde temel aktörlerden biri olarak kabul edilebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algıları mezun olunan okul değişkenine göre karşılaştırıldığında Güç”, “Başarı”, “İyilikseverlik” ve “Uyma” boyutlarında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre “Güç” boyutunda özellikle “Özel Lise” mezunu öğretmen adaylarının diğer okul türlerinden mezun olan öğretmen adaylarına göre değer algıları önemli ölçüde yüksektir. “Başarı” boyutunda isen en yüksek değer “Anadolu/Süper lise” mezunu olan adaylarda görülürken “Uyma” boyutunda en yüksek değer “Özel Lise” mezunu adaylarda görülmektedir. Bu bulgu Gedik (2010)’un bulgusuyla örtüşmektedir. Gedik (2010)’a göre “Güç”, “Hazcılık”, “Uyarılım” ve “Güvenlik” boyutlarında Özel Okul mezunu öğretmen adaylarının değer algılarını diğerlerine göre önemli ölçüde yüksek bulunmuştur. Bu durum Özel Okulda eğitim gören öğretmen adaylarının okul ve aile çevresinde standartlarının iyi olmasından kaynaklanabilir. Aynı zamanda “Başarı” değer algısının “Anadolu-Süper lise” mezunu adaylarda diğer adaylara göre yüksek olmasının nedeni ülkemizdeki eğitim politikasının göstergelerinden biridir. Bu liselere öğrenci, seçme sistemiyle yüksek başarılı öğrencilerin yerleştirilmesi, bu değer algısının yüksek çıkmasının zeminini oluşturmaktadır.

Öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algılarının gelir düzeyi değişkeninde “İyilikseverlik” ve “Geleneksellik” boyutlarında anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Gelir düzeyi düşük olan adaylar, gelir düzeyi yüksek olan adaylara göre daha iyiliksever ve gelenekselci bulunmuştur. Dilmaç ve Bozgeyikli (2009)’ye göre Öz yönelim, Hazcılık, Başarı ve Uyma boyutlarında üst düzey gelir düzeyine sahip adayların değer algıları diğer adaylara göre daha yüksektir. Bu bulgu araştırmamızla kısmen örtüşmektedir. Her iki araştırmada da Başarı boyutunda en yüksek değer algısı sosyoekonomik düzeyi yüksek adaylarda görülmektedir. Sosyoekonomik durumu yüksek öğrenciler, öğrenimleri dersane, özel ders gibi imkânlarla desteklediklerinden başarı algıları da daha yüksek olmaktadır. Yine her iki araştırmada da Geleneksellik,

İyilikseverlik ve Evrensellik boyutlarında en yüksek değer algısı sosyoekonomik düzeyi düşük adaylarda görülmektedir. Ancak Dilmaç ve Bozgeyikli (2009)'ye göre Uyarılım boyutunda en yüksek değer algısı sosyoekonomik düzeyi düşük adaylarda görülürken, çalışmada bu değer sosyoekonomik düzeyi yüksek adaylarda görülmektedir. “İyilikseverlik” boyutunda ise beklenen aksine gelir düzeyi düşük adayların yüksek puan alması özellikle diğer adaylar arasında bu algıyı yerleştirmek için çalışmalar yapılması gerektiğini göstermiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algıları sıra sayıları ortalamasına göre “Benlik Değeri”, “Depresif Duygulanım” ve “Başarma ve Üretkenlik” boyutlarında yaşadığı yerin niteliğine göre Belde/Köy de yaşayan adaylarda daha yüksektir. “Özgüven” ve “Kendine Yetme” alt boyutlarında ise bu değer en yüksek lise mezunu adaylarda görülmektedir. “Depresif Duygulanım” boyutunda belde/ köy 'de yaşayan öğretmenlerin daha yüksek ortalamaya sahip olmasının nedeni küçük yerlerde yaşayan bireylerin sosyal imkânlar yönünden sıkıntı yaşamalarından kaynaklanmış olabilir. Kirişçi (2010) “Öğretmenlerin Kültürel Değerleri ve Çatışma Yaklaşımları” adlı yüksek lisans tezinde öğretmenlerin yer aldıkları değer grupları arasında cinsiyet, yaş ve görev yaptıkları ilçe değişkenleri açısından istatistiksel bakımdan. 05 düzeyinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu bulgu araştırma bulgularıyla örtüşmemektedir. Farklılığın sebebinin araştırmaya katılan bireylerin benzer nitelikteki yerleşim birimlerinde yaşıyor olmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benlik saygılarına ilişkin algıları incelendiğinde; en yüksek puanı “Kendine Yetme” boyutuna vermişler ve sırasıyla bunu “Özgüven”, “Başarma ve Üretkenlik” , “Depresif Duygulanım” ve son olarak “Benlik Değeri” izlemiştir. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ölçek maddelerine verdikleri puanlar incelendiğinde en yüksek puanları olumlu maddeler olan 2, 5, 8, 10, 12, 14, 17, 20, 22, 24, 26, 28 ve 30. maddelerine verdikleri, en düşük puanları ise olumsuz maddeler olan 1, 3, 4, 6, 7, 9, 11, 13, 15, 16, 18, 19, 21, 23, 25, 27, 29, 31 ve 32. maddelerine verdikleri görülmüştür. Bu da araştırmaya katılan adaylarının büyük çoğunluğunun olumlu benlik saygısına sahip olduğunu göstermektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benlik saygılarına ilişkin algıları cinsiyet değişkenine göre karşılaştırıldığında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Benlik

Saygısının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucu Otacıoğlu (2009), Saygın, Arslan (2009)'nın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Ancak Avşaroğlu, Deniz, Yılmaz (2007) üniversite sınavına hazırlanan kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha depresif olduklarını; Avşar (2006) da geleceğe yönelik iyimserlik düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini, erkeklerin geleceğe daha umutla baktıklarını ve kızların daha depresif ve depresyona yatkın olduğu sonucu bu araştırma bulgularıyla benzeşmemektedir. Dinç, (1992) “Cinsiyetleri Farklı Lise Öğrencilerinin Benlik Algı Düzeylerinin Özsaygı Düzeylerine Etkisi” adlı yüksek lisans tezinde öğrencilerin psikolojik, sosyal, ailesel ve uyumsal benlik algı düzeylerinin yüksek olması özsaygıyı olumlu yönde; düşük olması ise özsaygı düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir. Genel, sosyal, ailesel ve uyumsal benlik algı düzeyleri düşük olan kız ve erkek gruplarında özsaygı düzeyinin erkeklerin lehine çıktığı görülmüştür. Bunun yanı sıra, cinsel benlik düzeyleri farklı olan kız ve erkeklerin özsaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Öğrencilerin aynı gelişim dönemi içinde kız veya erkek olsun benzer sorunlarla karşılaşmaları, benzer ilişkilere sahip olmaları, benzer amaçlara, benzer gelecek planlarına sahip olmaları ve günlük yaşamda benzer rutinleri gerçekleştirmeleri onların benlik saygılarında benzer etkiler yaratabilir (Saygın ve Arslan, 2009).

Öğretmen adaylarının benlik saygıları yaş değişkenine göre karşılaştırıldığında “Depresif Duygulanım” alt boyutunda yaşa göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. “Depresif Duygulanım” alt boyutunda 20-22 yaşındaki öğretmen adaylarının bu alt boyutu diğer yaş grubundaki adaylardan daha yüksek düzeyde algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu yaş grubundaki öğretmen adaylarının çoğunluğu üniversite son sınıfta olduklarından okul bitirme, sınav stresi vb. nedenlerden dolayı daha depresif ve duygusal olabilirler. Benlik değerine 23-25 yaş grubundaki adayların en yüksek puanı vermiş olmaları Kimter (2008)'in öğrencilerin benlik saygı düzeyleri yaş ilerledikçe anlamlı yönde farklılaşacaktır, yaş ile benlik algısı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır bulgusuyla paralellik göstermektedir bulgusuyla da örtüşmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının benlik saygılarına ilişkin algıları ile anne eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre benlik saygılarına ilişkin algılarının anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Özkan (1994), Bal

(2006)'ın araştırma sonuçlarına göre öğretmen adaylarının anne eğitim düzeyleri ile benlik saygıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ve bu sonuç araştırmamızın sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Bal (2006)'ın araştırmasına göre anne eğitim düzeyi ile benlik algısı arasında paralellik bulunmaktadır ve anne eğitim düzeyi arttıkça benlik algısı da artmaktadır. Sungur (2008)'un araştırma sonuçlarına göre ise öğretmen adaylarının anne eğitim düzeyleri ile benlik saygıları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının baba eğitim düzeyi ile benlik saygıları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. Araştırma bulguları Otacıoğlu (2009) ve Bal (2006)'nın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Her iki çalışmada da baba eğitim düzeyi ile benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu yönde yapılan diğer çalışmalarda bulgumuzu destekler niteliktedir. Özkan, (1994) “Düşünen Adam” dergisinde “Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler” adlı çalışmasında benlik saygısının, cinsiyete, anne ve baba eğitim düzeyine, anne mesleğine, aile gelir düzeyine ve ailenin ilgisine bağlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna göre anne ve baba eğitim düzeyi arttıkça yüksek benlik saygısında olma oranında artma gözlenmiştir. Yüksek benlik saygısının annenin mesleğine bağlı olduğu ve çalışan annelerin çocuklarının tamamına yakını yüksek benlik algısına sahip bulunmuştur. Ancak baba mesleğiyle benlik saygısı arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Bu durum değer algılarında olduğu gibi benlik saygısının belirlenmesinde de annenin etkisini göstermektedir.

Öğretmen adaylarının değer algılarının mezun oldukları okul türüne göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Sungur (2008)'in çalışmasına göre öğretmen adaylarının mezun oldukları okul türü ile benlik saygısı arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu bulgu araştırmamızın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının mezun oldukları okul türü farklı olsa da aynı gelişim dönemindeki adaylarda farklılık oluşturacak kadar etkisinin olmadığını göstermektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benlik saygılarının gelir düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis

testi sonucuna göre anlamlı farklılık bulunamamıştır. Otacıoğlu (2009), Keskin, Orgun (2006), Baran (1989)'un bulgularına göre öğretmen adaylarının sosyoekonomik düzeyi ile benlik saygıları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Çetinkaya vd. (2009) “Sosyoekonomik Durumu Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Depresyon ve Benlik Saygısı Düzeyiyle İlişkisi” adlı çalışmasında sosyoekonomik düzeyi düşük okullarda zorbalığa maruz kalanlarda depresyon düzeyinin arttığı ve benlik saygısı düzeyinin azaldığı sonucuna varmışlardır. Öğrencilerin yaşı, sınıfı, babasının mesleği, babanın öğrenim durumu, kardeş sayısı ve sosyoekonomik düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu bulgu araştırmamızın sonucuyla paralellik göstermemektedir. Öğretmen adaylarının benlik saygıları ile sosyoekonomik düzeyleri arasında farklılaşma olsa da bu anlamlı boyutta değildir. Bu durum örneklem grubundaki öğretmen adaylarının sosyoekonomik düzeyinin çok farklılık göstermemesinden kaynaklanıyor olabilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benlik saygıları “Benlik Değeri”, “Depresif Duygulanım” ve “Başarma ve Üretkenlik” boyutlarında yaşadığı yerin niteliğine göre Belde/Köy de yaşayan adaylarda daha yüksektir. “Özgüven” ve “Kendine Yetme” alt boyutlarında ise bu değer en yüksek lise mezunu adaylarda görülmektedir. Belde/Köy’ de yaşayan öğretmen adayları geçimlerini daha çok tarım, hayvancılık yoluyla sağladığından başarma ve üretkenlik boyutlarında kendilerini daha yeterli hissetmektedirler. Ancak değer algısında olduğu gibi diğer adaylara göre kendilerini daha depresif hissetmektedirler ve bu durum daha öncede bahsettiğimiz gibi sosyal imkanların yetersizliğinden kaynaklanıyor olabilir.

Son olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benlik saygıları ile değer algıları arasındaki ilişki incelendiğinde, değer sistemi boyutlarından “Başarı”, “Hazcılık”, “Uyarılım”, “Öz yönelim”, “Evrensellik”, “İyilikseverlik”, “Geleneksellik”, “Uyma” ve “Güvenlik” ile Benlik Saygısı alt boyutlarından “Benlik Değeri” arasında önemli, negatif bir ilişki bulunmuştur. Değer sistemi boyutlarından “Hazcılık”, “Özyönelim”, “Evrensellik”, “Uyma” ve “Güvenlik” ile benlik saygısının alt boyutlarından “Depresif Duygulanım” arasında önemli, negatif bir ilişki vardır. Değer sistemi boyutlarından “Başarı”, “Hazcılık”, “Uyarılım”, “Özyönelim”, “Evrensellik”, “İyilikseverlik”, “Geleneksellik”, “Uyma” ve “Güvenlik” ile Benlik Saygısı alt boyutlarından “Başarma ve Üretkenlik” arasında önemli, pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Değer sistemi alt boyutlarından “Güç”, “Başarı”, “Hazcılık”, “Uyarılım” ve “Özyönelim” ile Benlik Saygısı alt boyutlarından “Özgüven” arasında önemli, pozitif bir ilişki vardır. Yiğit (2011) “Emekli Polislerin Benlik Saygılarının Sahip Oldukları Değerler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında emekli polislerin benlik saygısı ölçeği puanı ile değerler ölçeğinin başarı ve özdenetim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik ve güvenlik alt boyutları arasında ilişkiye rastlanmamıştır. Güç, hazcılık, uyarılma ve uyum alt boyutlarında ise ilişki görülmektedir. Değerler ölçeğinin alt boyutları ile benlik saygısı ölçeği arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ve emekli polislerin değer algılarının, benlik saygısı ölçeği üzerindeki göreceli önem sırası: Değerler ölçeği alt boyutları, özdenetim, evrensellik ve hazcılıktır. Özdenetim, evrensellik ve hazcılık alt boyutlarının emekli polislerin benlik saygısı üzerinde önemli (anlamlı) bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Değerler ölçeğinin diğer alt boyutlarının emekli polislerin benlik saygıları üzerinde önemli etkiye sahip olmadığı görülmektedir. Eğitim değişkeninin değerler ölçeğinin alt boyutlarından güç, başarı, hazcılık, öz denetim, uyarılma, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik alt boyutlarının puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır.

Bu çalışma eğitimin uygulayıcısı olan öğretmen adaylarının kendilerini doğru tanıyıp tanımadıkları ve sahip oldukları değer algılarını belirlemek açısından önem taşımaktadır. Özellikle toplumuzca benimsenen değerlerin öğrencilere aktarımı noktasında temel aktörlerden biri kabul edilen sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kendi farkındalıklarını ve değer algılarını belirlemek önemlidir. Uygun değerleri aktarmanın şüphesiz en etkili yolu kendini içselleştirmiş kendinin farkında olan öğretmen adaylarının önderliğinde bu değerleri kazanmaktır ve alan yazındaki eksikliği dolayısıyla çalışma ayrı bir önem taşımaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen sonuçlar ve bulgulardan yola çıkılarak araştırmacı tarafından getirilen önerilere yer verilmiştir. Araştırmada ilk olarak öğretmen adaylarının değer algıları ve benlik saygıları belirlenmiştir. İkinci olarak öğretmen adaylarının değer algıları ve benlik saygıları çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılmış son olarak da arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

1. Araştırma sonucuna göre öğretmen adaylarının PDÖ'nin "Evrensellik", "İyilikseverlik", "Geleneksellik", ve "Uyma" boyutlarında yüksek puan alırken; "Uyarılım", "Hazcılık" ve "Güç" boyutlarında ise düşük puan aldıkları görülmüştür.

2. PDÖ'nin tüm boyutlarıyla öğretmen adaylarının cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t testi sonucuna göre "Güç" alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Bu alt boyutta erkek öğretmen adaylarının algısı, kadın öğretmen adaylarının algısına göre önemli ölçüde yüksek bulunmuştur. Bu durumun fiziksel ve psikolojik etkenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Yine "Hazcılık", "Evrensellik", "Geleneksellik", "Uyma" ve "Güvenlik" boyutlarında kadın öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algı ortalamaları erkek adaylardan yüksek iken; "Güç", "Başarı", "İyilikseverlik" ve "Uyarılım" alt boyutunda ise erkek adayların değer algıları daha yüksektir.

3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algıları ile yaşları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Buna göre PDÖ'nün "Geleneksellik" alt boyutunda 20-22 yaş arasındaki öğretmen adaylarının diğer yaş grubundaki adaylara göre daha geleneksel olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durumun özellikle bu yaş grubundaki adayların genç yetişkinlik döneminin sonlarında olduklarından bakış açılarının değişmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

4. Araştırma sonucunda PDÖ'nin "Geleneksellik", "Uyma" ve "Hazcılık" boyutlarında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre "Geleneksellik" ve "Uyma" alt boyutlarında anne eğitim düzeyi okur- yazar olmayan adayların diğer adaylara göre değer algıları önemli ölçüde yüksek bulunmuştur. "Hazcılık" boyutunda ise anne eğitim düzeyi okuryazar olan adayların değer algıları anne eğitim düzeyi diğer seviyedeki öğretmen adaylarının değer algılarından anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Bu durumun öğretmen adaylarının gelişim döneminin kritik

dönemlerini ebeveynleriyle geçirmelerinden kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir.

5. PDÖ'nin tüm boyutlarıyla öğretmen adaylarının baba eğitim düzeyi değişkeni arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Anne eğitim düzeyinin aksine baba eğitim düzeyinde anlamlı farklılık bulunamamış olmasının nedeninin öğretmen adaylarının gelişimin kritik dönemlerinde anneleriyle daha fazla vakit geçirmiş olabileceklerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir

6. Araştırma sonucuna göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algılarının mezun oldukları okul değişkenine göre “Güç”, “Başarı”, ve “Uyma” boyutlarında anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre “Güç” ve “Uyma” boyutunda özel lise mezunu olan adayların değer algılarının diğer adaylara göre önemli ölçüde yüksek bulunmuştur. “Başarı” boyutunda ise Anadolu/Süper lisede okuyan öğretmen adaylarının değer algısı diğer lisede okuyan öğretmen adaylarının değer algılarına göre daha yüksek bulunmuştur. Bu durumun Anadolu/Süper lise gibi liselere sınavla ve yüksekokul puanlarıyla girilme şartından kaynaklanıyor olabileceği düşünülmüştür. “Güç” boyutunda ise özel lise mezunu adayların değer algılarının diğer adaylara göre yüksek çıkmış olmasının nedeni, hayat standartları ve maddi olanakların farklılık göstermesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

7. Araştırma sonucuna göre öğretmen adaylarının değer algıları gelir düzeyi değişkenine göre “İyilikseverlik” ve “Geleneksellik” boyutlarında anlamlı farklılık göstermektedir. “İyilikseverlik” ve “Geleneksellik” alt boyutlarında gelir düzeyi düşük olan adayların değer algıları diğer adaylara göre önemli ölçüde farklılık göstermektedir.

8. Araştırma sonucuna göre öğretmen adaylarının değer algıları ile ikamet ettikleri yerleşim yerleri arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır.

9. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının benlik saygısı ölçeğinin “Kendine Yetme”, “Özgüven”, “Başarma ve Üretkenlik” boyutlarında yüksek puan alırken, “Depresif Duygulanım” ve “ Benlik Değeri” boyutlarında ise düşük puan aldıkları görülmüştür.

10. Benlik saygısı ölçeğinin tüm boyutları ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ancak “Benlik Değeri”, “Depresif Duygulanım” ve “Özgüven” boyutlarında erkek adayların algıları

önemli ölçüde bayan adayların algılarından yüksektir. Cinsiyet değişkeni ile benlik saygısının boyutları arasında anlamlı farklılığın çıkmamış olmasının nedeni aynı gelişim dönemi içinde erkek olsun kız olsun adayların benzer sorunlarla karşılaşmaları, benzer ilişkilere sahip olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

11. Öğretmen adaylarının BSÖ'nin “Depresif Duygulanım” boyutu dışında tüm boyutları ile yaşları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. “Depresif Duygulanım” alt boyutunda 20- 22 yaşındaki öğretmen adaylarının daha depresif oldukları sonucuna varılmıştır. Bu durumun bu yaş grubundaki adayların genelinin üniversite son sınıfta olmaları, okulu bitirme, atanma ve diğer sorunlarla daha fazla karşılaşmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

12. BSÖ'nin tüm boyutlarıyla öğretmen adaylarının anne eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Ancak anne eğitim düzeyi düşük olan adayların kendine daha az güvendikleri ve daha depresif oldukları sonucuna varılmıştır. Anne eğitim düzeyi yüksek olan adayların ise benlik değerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

13. BSÖ'nin tüm boyutlarıyla öğretmen adaylarının anne eğitim düzeyinde olduğu gibi baba eğitim düzeyleri arasında da anlamlı farklılık bulunamamıştır.

14. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mezun oldukları okul türü ile benlik saygıları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Ancak daha çok uygulama derslerinin ağırlıkta olduğu meslek liselerinde “Başarma ve Üretkenlik” boyutunda adayların daha başarılı oldukları görülmüştür. Bu durumun aksine aynı adayların diğer adaylara göre kendilerine daha az güvendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun Türkiye'deki eğitim politikalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

15. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gelir düzeyi ile benlik saygısı arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Gelir düzeyi düşük adayların “Depresif Duygulanım” alt boyutunda yüksek puan aldıkları görülürken, gelir düzeyi yüksek adaylarda ise “Başarma ve Üretkenlik” ve “Özgüven” boyutlarında daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Bu durumun her iki adayın sahip oldukları imkânların ve eğitim gördükleri şartların farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

16. BSÖ'nin tüm boyutlarıyla, öğretmen adaylarının yaşadıkları yerin niteliği arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ancak Belde/Köy'de yaşayan öğretmen

adaylarında “Depresif Duygulanım”, “Başarma ve Üretkenlik”, “Benlik Değeri” alt boyutlarında yüksek puan aldıkları görülmüştür. Her yerleşim yerinin imkânlarının farklı olmasından öğretmen adaylarının benlik saygıları da farklı doğrultuda şekillenmiştir.

17. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benlik saygıları ile değer algıları arasındaki ilişki incelendiğinde, değer sistemi boyutlarından “Güç” alt boyutu hariç diğer boyutlarla, “Benlik Saygısı” alt boyutlarından “Benlik Değeri” arasında önemli, negatif bir ilişki bulunmuştur. Yine değer sistemi boyutlarından “Hazcılık”, “Özyönelim”, “Evrensellik”, “Uyma” ve “Güvenlik” ile benlik saygısı alt boyutlarından “Depresif Duygulanım” arasında negatif bir ilişki vardır. Portre değerler ölçeğinin tüm boyutlarıyla “Başarma ve Üretkenlik” arasında önemli, pozitif bir ilişki bulunmuştur. Değer sistemi alt boyutlarından “Güç”, “Başarı”, “Hazcılık”, “Uyarılım” ve “Özyönelim” ile benlik saygısı alt boyutlarından “Özgüven” arasında önemli, pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Öneriler

Uygulayıcılar İçin Öneriler

- 1) Öğretmen adaylarının depresif duygulanım boyutunda algı düzeylerini düşürmek için, özellikle son sınıfta mesleki danışmanlık, psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti almaları sağlanmalıdır.
- 2) Özellikle anne eğitim düzeyi düşük olan öğretmen adaylarının kendilerine güven düzeyi düşük ve depresif duygulanım düzeyi yüksek olduğu için, aile danışmanlığı eğitimi verilmelidir.
- 3) Uygulama derslerinin ağırlıkta olduğu meslek liselerine “Başarma ve Üretkenlik” boyutunda adayların daha yüksek puan aldıkları görüldüğünde, diğer okul türlerinde eğitimini devam ettiren adaylarında bu yeterliliği kazanabilmeleri için, derslerde uygulamalara ağırlık verilerek atölye çalışması, proje vb. etkinliklere daha fazla yer verilmelidir.
- 4) Öğretmen adaylarının benlik saygılarının yükseltmek, kendilerine güvenmelerini sağlamak için uzmanların sunacağı panel, söyleşi, konferans vb. etkinlikler düzenlenmelidir.

- 5) PDÖ' nün "Güç" alt boyutunda erkek öğretmen adaylarının değer algısı, kadın öğretmen adaylarının değer algısından önemli ölçüde yüksek bulunmuştur. Bu durumun fiziksel ve psikolojik etkenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Fiziksel olarak bu durumu değiştirmek sınırlı olduğundan öğretmen adaylarına özellikle gelişimin kritik dönemlerinde rehberlik hizmeti verilmelidir.
- 6) Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algıları ile anne eğitim düzeyi okur-yazar olmayan adayların değer algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bu algı düzeyini düşürmek için benlik saygısında olduğunda gibi aile danışmanlığı verilmelidir.
- 7) Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "İyilikseverlik" değer algısı olması gerekenin aksine gelir düzeyi düşük adaylarda diğer adaylara göre daha yüksek çıkmıştır. Diğer adaylar arasında da bu değer algısını yükseltmek için çeşitli etkinlikler düzenlenmeli, öğretmen adaylarına bu davranışı kazandırmak için teşvik edilmelidir.
- 8) Benlik saygısı ölçeğinin "Başarma ve Üretkenlik" boyutuyla PDÖ'nün tüm alt boyutları arasında pozitif bir ilişki bulunduğundan, öğrencilerin değer algıları geliştirildiğinde "Başarma ve Üretkenlik" boyutu da gelişeceğinden bu yönde etkinlikler yapılmalıdır.

Araştırmacılar İçin Öneriler

- 1) Çeşitli branş gruplarının değer sistemleri ve benlik saygılarının karşılaştırılmasını öngören araştırmalar yapılabilir.
- 2) Çeşitli branşlardaki öğretmen adaylarının değer algıları ve benlik saygıları arasındaki ilişki incelenip bunun okul iklimi üzerindeki etkisi incelenebilir.
- 3) Öğretmen adaylarının benimsedikleri değer algılarının davranışlarına yansımalarına bakılabilir.
- 4) Öğretmen adaylarının benimsedikleri değer algılarının göreve başladıklarında öğrencilerine nasıl yansıttıkları incelenebilir.
- 5) Değer algısı, benlik saygısı gibi kavramlar soyut kavramlar olduğundan görüşme, gözlem gibi tekniklere de çalışmalarda yer verilebilir.

EKLER

Ek1:Anket Formu**PORTRAİT VALUES QUESTIONNAIRE (PORTRE DEĞERLER ÖLÇEĞİ)**

Aşağıda bazı kişiler kısaca tanımlanmaktadır. Lütfen her tanımı okuyun ve bu kişilerin size ne derece benzediğini ya da benzemediğini düşünün. Tanımda verilen kişinin size ne kadar benzediğini göstermek için sağdaki kutucuklardan size uygun olanına X işareti koyunuz. Rakamların anlamları aşağıda belirtildiği gibidir.

Arş. Gör. Hafize ER

		1	2	3	4	5	6
		Bana hiç benze miyor	Ban a benz emiy or	Bana çok az benziy or	Bana az benziy or	Ban a benz iyor	Bana çok benziyor
No:	Madde Başlıkları	1	2	3	4	5	6
1	Yeni fikirler bulmak ve yaratıcı olmak onun için önemlidir. İşleri kendine özgü, orijinal yollarla yapmaktan hoşlanır.						
2	Onun için zengin olmak önemlidir. Çok parası ve pahalı şeyleri olsun ister.						
3	Dünyada herkesin eşit muamele görmesinin önemli olduğunu düşünür. Hayatta herkesin eşit fırsatlara sahip olması gerektiğine inanır.						
4	Onun için yeteneklerini göstermek çok önemlidir. İnsanların onun yaptıklarına hayran olmasını ister.						
5	Onun için güvenli bir çevrede yaşamak önemlidir. Güvenliliği tehlikeye sokabilecek her şeyden kaçınır.						
6	Hayatta pek çok farklı şey yapmanın önemli olduğunu düşünür. Her zaman deneyecek yeni şeyler arar						
7	İnsanların kendilerine söylenenleri yapmaları gerektiğine inanır. İnsanların her zaman, hatta başkaları izlemiyorken bile, kurallara uymaları gerektiğini düşünür.						
8	Kendisinden farklı olan insanları dinlemek onun için önemlidir. Onlarla aynı fikirde olmadığında bile onları anlamak ister						
9	Sahip olduğundan daha fazlasını istememenin önemli olduğunu düşünür. İnsanların sahip olduklarıyla yetinmeleri gerektiğine inanır.						
10	Eğlenmek için her fırsatı kollar. Zevk veren şeyleri yapmak onun için çok önemlidir.						

11	Yaptığı işler hakkında kendi başına karar vermek onun için önemlidir. Faaliyetlerini seçip planlarken özgür olmaktan hoşlanır.						
12	Çevresindeki insanlara yardım etmek onun için çok önemlidir. Onların iyiliği için uğraşmak ister						
13	Çok başarılı olmak onun için önemlidir. İnsanlar üzerinde iyi izlenim bırakmaktan hoşlanır.						
14	Ülkesinin güvende olması onun için çok önemlidir. Devletin içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı uyanık olması gerektiğini düşünür.						
15	Risk almaktan hoşlanır. Her zaman macera pesinde koşar.						
16	Her zaman uygun şekilde davranmak onun için önemlidir. İnsanların yanlış diyeceği şeyleri yapmaktan kaçınmak ister.						
17	İşin başında olmak ve başkalarına ne yapacaklarını söylemek onun için önemlidir. İnsanların onun söylediklerini yapmalarını ister.						
18	Arkadaşlarına sadık olmak onun için önemlidir. Kendisini ona yakın olan insanlara adamak ister.						
19	İnsanların doğayı korumaları gerektiğine gönülden inanır. Çevreye bakıp güzelleştirmek onun için önemlidir.						
20	Dini inanç onun için önemlidir. Dininin gereklerini yerine getirmek için çok çaba harcar.						
21	Eşyaların düzenli ve temiz olması onun için önemlidir. Ortalığın dağınık ve kirli olmasından hiç hoşlanmaz.						
22	Her şeyle ilgili olmanın önemli olduğunu düşünür. Her şeyi merak etmekten ve anlamaya çalışmaktan hoşlanır.						
23	Dünyadaki bütün insanların uyum içinde yaşaması gerektiğine inanır. Dünyadaki bütün gruplar arasında barışın güçlenmesi onun için önemlidir.						
24	Hırslı olmanın önemli olduğunu düşünür. Ne kadar yetenekli olduğunu göstermek ister.						
25	İşleri geleneksel yollarla yapmanın en iyisi olduğunu düşünür. Öğrendiği gelenek ve görenekleri devam ettirmek onun için önemlidir.						
26	Hayattan zevk almak onun için önemlidir. Kendisini 'şmartmaktan' hoşlanır.						
27	Başkalarının ihtiyaçlarına cevap vermek onun için önemlidir. Tanıdıklarına destek olmaya çalışır.						
28	Ana-babasına ve yaşlı insanlara her zaman saygı göstermesi gerektiğine inanır. Onun için itaatkâr olmak önemlidir.						
29	Herkese, hatta hiç tanımadığı insanlara bile						

	adil muamele yapılmasını ister. Toplumdaki zayıfları korumak onun için önemlidir.						
30	Sürprizlerden hoşlanır. Heyecan verici bir yaşamının olması onun için önemlidir.						
31	Hastalanmaktan kaçınmak için çok çaba gösterir. Sağlıklı olmak onun için önemlidir.						
32	Hayatta başararak öne geçmek onun için önemlidir. Başkalarından daha iyi olmaya çalışır.						
33	Kendisini inciten insanları bağışlamak onun için önemlidir. İçlerindeki iyi yanları görmeye ve kin gütmemeye çalışır.						
34	Bağımsız olmak onun için önemlidir. Kendi ayakları üzerinde durmak ister.						
35	İstikrarlı bir hükümetin olması onun için önemlidir. Sosyal düzenin korunması konusunda endişelenir.						
36	Başkalarına karşı her zaman nazik olmak onun için önemlidir. Başkalarını hiçbir zaman rahatsız ve huzursuz etmemeye çalışır.						
37	Hayattan zevk almayı gerçekten ister. İyi zaman geçirmek onun için çok önemlidir.						
38	Alçakgönüllü ve kibirsiz olmak onun için önemlidir. Dikkatleri üzerine çekmemeye çalışır.						
39	Her zaman kararları veren kişi olmak ister. Lider olmaktan hoşlanır.						
40	Doğaya uyum sağlamak ve onla kaynaşmak onun için önemlidir. İnsanların doğayı değiştirmemesi gerektiğine inanır						

Ek 2: Anket Formu**BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ**

Aşağıda sizin yanıtlamanız gereken bazı ifadeler sunulmuştur. Lütfen her ifadeyi dikkatlice okuyun ve size uygunluk derecesine göre cevap kâğıdında bulunan seçeneklerinden size uygun olana (X) koyunuz. İfadelerin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Önemli olan sizin nasıl hissettiğinizdir. İlgı ve yardımınız için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Hafize ER

	Tamamen Kathıyorum	Kathıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Diğer insanlar tarafından sevicecek özelliklere sahip değilim.					
2. Üretken bir insanım.					
3. Kendimi anlamıyorum.					
4. Çaresiz olduğumu düşünüyorum.					
5. Kendime güvenirim.					
6. Anamlı bir hayatım olmadığını düşünüyorum.					
7. Bir işi başaramadığımda hemen hayal kırıklığına uğrarım.					
8. İnsanlar benimle olmaktan hoşlanırlar.					
9. Olduğum gibi görünemiyorum.					
10. Yeri geldiğinde kendimi ortaya koyabilirim.					
11. Duygularıma güvenmem.					
12. Halimden memnunum.					
13. Kendimi küçümsüyorum.					
14. İhtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlikteyim.					
15. Nasıl görüldüğümün farkında değilim.					
16. Kendimde olmasını istediğim özelliklere sahip değilim.					
17. İnsanlar üzerinde etki bırakabilirim.					
18. Başarısız biri olduğumu düşünüyorum.					
19. Kendime ilişkin değersizlik duyguları yaşadığım olur.					
20. Benim onlara olduğu kadar, diğer insanların da bana ihtiyacı var. (
21. Düşüncelerimin doğruluğuna güvenmem.					
22. Bedensel olarak kendimi beğeniyorum.					
23. Başarmak istediğim her şeyde başarısız olup yılgınlığa düşüyorum.					
24. Bedensel ihtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlikteyim.					
25. Grup içindeyken diğer kişiler benimle ilgilenmezler.					
26. Zihinsel ihtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlikteyim.					
27. Kendimden memnun değilim.					
28. İnsanlık için önemli ve faydalı işler başarabilirim.					
29. Çevremdeki önemli kişilerin gözünde değerli bir kişi olmadığımı düşünüyorum.					
30. Duygusal ihtiyaçlarımı karşılayabilecek yeterlikteyim.					
31. Kendimi ümitsiz hissediyorum.					
32. Kararlarım bana ait değil.					

Ek 3: İzinler

Benlik Saygısı Ölçeği Kullanım İzni

Hafize Hanım ölçek ve hakkındaki bilgiler ektedir. Sizden teziniz bittikten sonra bir örneğini pdf olarak bana göndermenizi rica ediyorum. Saygılarımla...

- > İyi günler hocam. Kusura bakmayın rahatsız ediyorum. Dumlupınar
- > Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD'nda
- > araştırma görevlisi olarak çalışıyorum. Yüksek lisans tezim
- > kapsamında tarafınızdan geliştiren benlik saygısı ölçeğini kullanmak
- > istiyorum.
- > Şimdiden teşekkür ederim. İyi çalışmalar
- > Hafize Er

Portre Değerler Ölçeği Kullanım İzni

Fine. Do you need a Turkish copy?

S

At 15:32 25/09/2012, you wrote:

- >Dear, Shalom Schwartz
- >
- >I'm Hafize Er. I work at Aksaray University
- >Faculty of Education, Department of Social
- >Studies Education in Turkey. I want to use
- >Portarit Values Questionnaire for my thesis.
- >
- >Thank you for your interest.

Shalom H. Schwartz
 Snajderman Professor Emeritus of Psychology
 The Hebrew University of Jerusalem
 Jerusalem 91905, ISRAEL
 National Research University-Higher School of Economics
 Moscow, Russia
 email: msshach@mcc.huji.ac.il, shalom.schwartz@huji.ac.il
 phone & fax: +972-258-17892
 address: 90/15 HaHayil, Jerusalem 97891, ISRAEL

KAYNAKÇA

- AKBAŞ, Oktay, (2004), "Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi", Yayınlanmamış Doktora tezi, **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.
- AKBAŞ, Oktay, (2008), **Sosyal Bilgilerde Değerler ve Öğretimi**, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- AKSOY, Mehmet ve KONUKCU, Mehmet, (2011), "Değerlerin Kazandırılmasında Lise Sosyoloji Ders Kitabında Yer Alan Etkinliklerin İçeriğine Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi", **Değerler Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, (26-28 Ekim 2011).
- ANKAY, Aydın, (1992), **Eğitim Psikolojisine Giriş**, Turhan Kitabevi, Ankara.
- ARAL, Duygu, (2008), "Milli Eğitim Bakanlığı'nın Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe Dersi Kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Bolu.
- ARICAK, Osman Tolga, (1995), "Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı İlişkisi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul.
- ASLAN, Hanzade, (2006), "Çalışanların İş Doyumu Düzeylerine Göre Depresyon, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı Algısı Değişkenlerinin İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- AVCI, Nazmi, (2007), **Toplumsal Değerler ve Gençlik**, Bir Değerler Sosyolojisi Denemesi, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- BACANLI, Hasan, (2006), **Duyuşsal Davranış Eğitimi**, Nobel Yayınları, Ankara.

- BAL, Emsal, (2006), "İlköğretim Öğrencilerinin Benlik Algıları ile Atılganlık Düzeylerinin İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul.
- BALAT, UYANIK Gülden, AKMAN, Berrin, (2004), "Farklı Sosyo- Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 14(2), ss. 175-183.
- BARAN, Gülen, (1989), On Yaş Çocuklarında Davranış Bozuklukları ile Benlik Kavramının Gelişimi Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.
- BAYRAKTAR, Fatih, SAYIL Melike, KUMRU Asiye, (2009), " Liseli Ergenler ve Üniversiteli Gençlerde Benlik Saygısı: Ebeveyn ve Akrana Bağlanma, Empati ve Psikolojik Uyum Değişkenlerinin Rolü", **Türk Psikolojisi Dergisi**, 24(63), ss. 48-63.
- BERNEA, Marina F. VE SCHWARTZ Shalom, (1994), "Values and Voting", **Political Psychology**, 19(1), ss. 17-40.
- BİLGİN, Nuri, (1995), **Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar**, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- BİLSKY, Wolfgang ve KOCH, Mareike, (2000), **On the Content and Structure of Values**, Universal or Methodological Artefacts, Germany.
- BLACKMAN, A., Hurd, ve TİMON, N., (2000), "Entrepreneurs: More Honest than We Think?" **A Preliminary Investigation into the Characteristics and Values of Owner-Managers**. <http://sbaer.uca.edu/research/icsb/2000/121.pdf>, (08.05.2012).
- BRANDEN, Nathaniel, (2001), **The psychology of self-esteem: A revolutionary approach to self-understanding that launched a new era in modern psychology**, Jossey- Bass, San Francisco.
- COOPERSMİTH, Stanley, (1967), **The antecedents of self-esteem**, Freeman, San Francisco.

- CÜCELOĞLU, Doğan, (1998), **İnsan ve Davranışı- Psikolojinin Temel Kavramları**, Remzi Yayınevi, İstanbul.
- ÇAĞLAR, Adil, (2010), "**Değerler Eğitiminin Önemi**", http://www.toder.org/sayfa/degerler_egitiminin_onemi_1, (03.09.2012).
- ÇALIŞKUR, Ayşem, DEMİRCAN, Ayşe ve BOZKURT, Serdar, (2012)," Değerlerin Belirli Meslek Alanları ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi". **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 17(1), ss. 219-236.
- ÇELİK, Sultan, (2011), "Öğretmen Tutumları İle İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişki", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Konya.
- ÇETİNKAYA, Selma, NUR, Naim, AYVAZ, Adnan, ÖZDEMİR, Deniz ve KAVAKCI, Önder, (2009), "Sosyoekonomik Durumu Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Depresyon ve Benlik Saygı Düzeyiyle İlişkisi", **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, 10(2), ss. 151-158.
- DAGHFOUS, Naoufel, PETROF, John V. ve PONS, Frank, (1999), "Values and adoption of innovations: a cross-cultural study", **Journal Of Consumer Marketing**, 16, 314- 329.
- DEMİRUTKU, Kürşat, (2004), **Turkish Adaptation of the Portarait Values Questionnaire**, Middle East Technical University: Unpublished Manuscript, Ankara.
- DEMİRHAN, İşcan, Canay ve SENEMOĞLU, Nuray, (2009), "Effectiveness of Values Education Curriculum for Fourth Grades", **Education and Science**, 34(153), pp. 1-14.
- DEVECİ, Handan ve SELANİK AY, Tuğba, (2009), "İlköğretim Öğrencilerinin Günlüklerine Göre Günlük Yaşamda Değerler", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2(6), 167.
- DİLMAÇ, Bülent, (1999), "İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul.

- DİLMAÇ, Bülent, KULAKSIZOĞLU, Adnan ve EKŞİ, Halil, (2007), "An Examination of the Humane Values Education Program on a Group of Science High School Students" **Educational Sciences: Theory/Practice**, 7(3) pp.1241-1261.
- DİLMAÇ, Bülent, DENİZ, Metin ve DENİZ, M. Engin, (2009), "Üniversite Öğrencilerinin Öz- Anlayışları ile Değer Tercihlerinin İncelenmesi", **Değerler Eğitimi Dergisi**, 7(18), ss. 9-24.
- DİLMAÇ, Bülent, (2010), "Değerler Eğitimine Yaklaşımlar", **Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı** (s. 145), İstanbul: İGİAD.
- DİNÇ, Filiz, (1992), "Cinsiyetleri Farklı Lise Öğrencilerinin Benlik Algı Düzeylerinin Özsaygı Düzeylerine Etkisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- DOĞAN, İsmail, (2007), "Türk Eğitim Sisteminde Değer Sorunu", Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, **Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları**, (26-28 Kasım 2004), ss. 615-633.
- DOĞANAY, Ahmet, (2006), **Değerler Eğitimi, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Pegem A Yayıncılık, Ankara .
- DURMUŞ, Alparslan, (2004), "Karakter Eğitiminde Çevre İmkanları", **Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu**, 26-28 Kasım 2004, İstanbul.
- ENGLAND, George W., (1973), *Personel Value Systems and Expected Behavior of Managers-a Comparative Study in Japon, Korea and United States Management Research A Cross Culturel Perspective*, **Elseiver Scientific Publising Company**, Amsterdam.
- ERDEM, Ali Rıza, (2007), "Eğitim Fakültesi Kültürünün Önemli Bir Ögesi", **Eurasian Journal of Educational Research**, 1(4), ss. 95-108.
- GEDİK, Esmâ Günay, (2010), "Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimlerinin ve Öğrencilerine Aktarmak İstedikleri Değerlerin İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Zonguldak.

- GENÇ, Salih Zeki ve ERYAMAN, M. Yunus, (2000), "Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması 'Changing Values and New Education Paradigm", **Akü Sosyal Bilimler Dergisi**, pp 89-102.
- GÜLOĞLU, Berna ve KARAIRMAK, Özlem, (2010), "Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı ve Psikolojik Sağlamlık", **Ege Eğitim Dergisi**, 11(2), ss. 73-88.
- GÜNGÖR, Erol, (1998), **Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar**, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- HARTER, Susan, (1993), "Causes and Consequences of Low Self-Esteem in Children and Adolescent", **Plenum Series in Social/ Clinical Psychology**, Plenum Press, New York, pp. 87-116.
- İŞCAN, DEMİRHAN Canay, (2007), "İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- JAMES, William, (1948), **Psychology**, The World Publishing Company, New York.
- JOSEPH, Joanne M., (1994), **The Relisende Child: Preparing Today's Youth for Tomorrow's World**, Perseus Publiser, New York.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, (2010), **Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi Kültürel Psikoloji**, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- KARALAR, Rıdvan ve KİRACI, Hakan, (2010), "Bireysel Değerlerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Öğretmenler Üzerinde Bir Araştırma", **İşletme Araştırmaları Dergisi**, 2(2), ss. 79-106.
- KARAKAYA, Işıl, COŞKUN, Ayşen ve AĞAOĞLU Belma, (2006), "Yüzücülerin depresyon, benlik saygısı ve kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi", **Anatolian Journal of Psychiatry**, 7, ss. 162-166.
- KARASAR, Niyazi, (2012), **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- KAYA, Mevlüt, (2006), "Ailede Anne Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü", http://dergi.ilahiyat.omu.edu.tr/Makaleler/87878329_199709100249.pdf, (15.05.2013).

- KELEŞ, Hamza, ve YİĞİTTİR, Süleyman, (2011), "Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitimine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri", **Milli Eğitim Dergisi** (189), 144.
- KESKİN, Ünal, Gülseren ve ORGUN, Fatma, (2006), "Öğrencilerin öz-yeterlilik düzeyleri ile başa çıkma stratejilerinin incelenmesi", **Anatolian Journal of Psychiatry**, 7, ss. 92-99.
- KESKİN, Yusuf, (2008), "Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkiliğinin Araştırması", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul.
- KİM, Yeonshin, (2002), "The Impact of Personal Value Structures on Consumer Proenvironmental Attitudes, Behaviors, And Consumerism: A Cross-Cultural Study", **E- thesis**, 25. Michigan: UMI Dissertation Publishing.
- KİMTER, Nurten, (2008), "Benlik Saygısı ve Dindarlık İlişkisi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Bursa.
- KİRİŞÇİ, Aylin, (2010), "Öğretmenlerin Kültürel Değerleri ve Çatışma Yaklaşımları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. **Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- KOCA, Ayşe İpek, (2009), "Üniversite Öğrencilerinin Değerleri ve Bireysel Özellikleri İle Kariyer Tercihleri Arasındaki İlişki: Çukurova Üniversitesi'nde Bir Araştırma", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Adana.
- KORKMAZ, Mediha, (1996), "Yetişkin Örneklem İçin Bir Benlik Saygısı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İzmir.
- KÖKNEL, Özcan, (1995), **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik**, Altın Kitaplar Yayınevi, Ankara.
- KUŞDİL, Ersin ve KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, (2000), "Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı", **Türk Psikoloji Dergisi**, 15(45), ss. 59-76.

- KUZGUN, Yıldız, (2002), **İlköğretimde Rehberlik**, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- KUZGUN, Yıldız, (2009), **Rehberlik ve Psikolojik Danışma**, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- LEMİNG, James T., (1997), "Teaching Values in Social Studies Education Past Practices and Current Trends", **Wadsworth Publishing Company**, pp 145-180.
- OTACIOĞLU, Sena Gülşen, (2009), "Müzik Öğretmeni Adaylarının Benlik Saygısı Düzeyleri ile Akademik ve Çalgı Başarılarının Karşılaştırılması", **Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**, 13, ss. 141-150.
- ÖCAL, Adem ve YİĞİTTİR, Süleyman, (2010), "İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 24.
- ÖZGÜVEN, İbrahim Ethem, (1994), **Psikolojik Testler**, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- ÖZKAN, İshak, (1994), "Benlik Saygısını Etkileyen Etkenler", **Düşünen Adam**, 7(3), ss. 4-9.
- ÖZTÜRK, Cemil ve OTLUOĞLU, Rahmi, (2011), **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller**, Ankara, Pegem A Yayıncılık.
- PEKİNCE, Dilek, (2010), "Değerlere Dayalı Sınıf Yönetimi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Elazığ.
- PİŞKİN, Metin, (2011), Özsaygıyı Geliştirme Eğitimi, **İlköğretimde Rehberlik**, (Ed. Y. KUZGUN), Ankara, Nobel Yayıncılık.
- ROKEACH, Milton, (1973), **The Nature of Human Values**, The Free Press, New York.
- ROSENBERG, Milton, (1965), **Society and adolescent self-image**, NEW Jersey: Princeton University Press, USA.
- SİDNEY, B.Simon, LELAND, W. Home ve KİSCHENBAHUM Howard, (1972), **"Values Clarification: A Handbook of Practical Strategies for Teachers and Students"**. Hart Publishing Company, New York.

- SAGİV, Lilach, ROCCAS, Sonia, SCHWARTZ, Shalom, ve KNAFO, Ariel, (2002), "The Big Five Personality Factors and Personel Values", **Personality and Social Psychology Bulletin**, ss. 789-801.
- SARI, Enver, (2005), "Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri Giresun Eğitim Fakültesi Örneği", **Değerler Eğitimi Dergisi**, 3(10), ss. 73-88.
- SAYGIN, Yeliz ve ARSLAN, Coşkun, (2009), "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek, Benlik Saygısıve Özne İyi Oluş Düzeylerinin İncelenmesi", **Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi**, (28), ss. 207-222.
- SERİN BULUT Nergüz, ÖZTÜRK Sevda, (2007), " Anne Babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar ile Aynı Yaş Grubundaki Anne- Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri", **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, 8(2), ss. 117-128.
- SCHWARTZ, Shalom, (1992), "Universals In The Content And Structure Of Value Theoretical Advances And Emprical Tests In 20 Countries;Advances In Experimental", **Social Psychology**, San Diego, 25, pp. 1-65.
- SCHWARZ, Shalom H, (1994), "Are There Universal Aspect in the Structure and Content of Human Values", **Journal of Social Issues**, Vol.50, No.4, pp. 19-45.
- SCHWARTZ, Shalom, (1996), "Value Priorities and Behaviour: Applying a Theory of Integrated Value Systems", **Psicodebate Psicologia, Sociedad Culture y**, pp. 119-144.
- SHAO, Yu-Lin, (2002), "An Exploratory Examination of The Impact of Personal Values on Sport Consumption Preferences and Behavior: A Cross-Cultural Study", **UMI Phd Dissertation**, USA.
- SKAGGS, Gary ve BODENHORN, Nancy, (2006), "Relationships Between Implementing Character Education, Student Behavior and Student Achievement", **Journal of Advanced Academics**, 18(1), pp. 82-114.
- SONER, Oya (1995), "Aile Uyumu, Öğrenci Özgüveni ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.

- SULLIVAN, Eileen. C., (2007), "Character Education in the Gymnasium: Teaching More Than The Physical", **The Journal of Education**, 187(3), pp. 85-104.
- SUNGUR, Pınar, (2008), "Üniversite Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Benlik Tasarımı ve Kendini Gerçekleştirme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Kars.
- ŞAHİN, Kılıç, Handan, (2010), "İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersini Yürüten 4. ve 5.Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Kazandırılmasına İlişkin Görüşleri",Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.
- ŞEN, Ülker, (2007), "Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma",Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.
- TEZCAN, Mahmut, (1997), **Kültürel Antropoloji**, Maya Akademi, Ankara.
- TOKDEMİR, Mehmet Ali, (2007), "Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Karadeniz Teknik üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Trabzon.
- TÜRK DİL KURUMU, (2005), **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ULLRICH, Robert. A., (1972), **A Therotical Model of Human Behaviour in Organizations: An Eclectic Approach**, General Learning Press.
- ULUSOY, Kadir, (2007), "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih ve Ahlâk Eğitimi" **Değerler Eğitimi Dergisi**, ss. 155-177.
- UYGUÇ, Nermin, (2003), "Cinsiyet, Bireysel Değerler ve Meslek Seçimi", **DEÜ İİBF Dergisi**, 18(1), ss. 93-103.
- ÜNÜVAR, Ayşe, (2003), "Çok Yönlü Algılanan Sosyal Desteğin 15-18 Yaş Arası Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerisine ve Benlik Saygısına Etkisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Konya.

- YAVUZER, Haluk, (1999), **Ana- Baba ve Çocuk**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- YAYCI, Levent, (2000), "Düşük Benlik Saygısı Gösteren Border Zeka Düzeyindeki Cerebral Palsy' li Ergen ve Erken Erişkinlerde Yapılan Grupla Psikolojik Danışmanın Benlik Saygısı ve Anksiyete Düzeyine Etkisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul.
- YILMAZ, Kürşat, (2011), "İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Tarzları ile Demokratik Değerlere İlişkin Görüşleri Arasındaki İlişki", **Değerler Eğitimi Dergisi**, 9(21), ss. 147-170.
- YİĞİT, Ruhi, (2011), "Emekli Polislerin Benlik Saygılarının Sahip Oldukları Değerler Açısından İncelenmesi", **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 7(1), ss. 86-94.

DİZİN

A

Akran, 52, 97, 114
 Anket, 107, 110
 ANOVA, x, 58
 Araştırma, 5, v, 46, 47, 49, 54, 91, 96,
 100, 101, 112, 113, 117, 118, 121

B

Benlik, 3, 4, v, vii, viii, x, 34, 35, 36,
 37, 38, 39, 40, 41, 46, 51, 52, 53, 54,
 57, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83,
 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 94, 95, 96,
 97, 98, 102, 103, 104, 111, 112, 113,
 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120,
 121

C

Cinsiyet, v, 47, 63, 78, 79, 91, 102, 121
 Coopersmith, 38

D

Değer, 3, 4, v, vii, 15, 16, 19, 22, 23,
 25, 27, 28, 29, 46, 47, 48, 49, 50, 53,
 55, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69,
 71, 73, 75, 89, 90, 98, 103, 105, 115,
 116, 117, 118, 119, 121
 Değer Algısı, v

E

Eğitim, 3, 5, 12, 44, 46, 47, 48, 53, 65,
 66, 67, 68, 69, 81, 83, 90, 91, 98, 111,
 112, 113, 115, 116, 117, 118, 119,
 120, 121
 Estetik, 20

G

Gelir, 45, 73, 74, 86, 93, 102
 Gelişim, 117

H

Hazcılık, 23, 25, 56, 57, 60, 62, 63, 64,
 65, 66, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 89,
 90, 91, 93, 94, 98, 100, 103

İ

İyilikseverlik, 56, 57, 62, 63, 64, 65, 67,
 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 89, 90, 91,
 92, 93, 98, 100, 101, 104

K

Kahle, 22
 Kruskal-Wallis, 65, 72, 76, 80, 84, 86,
 87, 89, 93, 96, 97

L

Lisans, 1, 2, 3, 5, v, 112, 113, 114, 115,
 116, 118, 119, 120, 121

M

Morris, 19

O

Olgunluk, 47, 91, 115

Ö

Öğretmen, 3, 4, v, 31, 45, 46, 47, 53,
 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68,
 69, 71, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 80, 81,
 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 93, 95,
 96, 97, 102, 103, 104, 105, 112, 114,
 119, 120
 Öneriler, 103, 104

R

Rokeach, 15, 17, 18, 49, 55
 Rosenberg, 37

S

Sınıf, 49, 50, 92, 112, 114, 116, 117,
118, 119, 120, 121

T

Telkin, vii, 27

U

Uyum, 23, 24, 52, 113